

Ν. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΡΟΦΕΣ
ΚΑΙ
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

Η θεωρία της ολοκληρώσεως

Β' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΘΗΝΑ

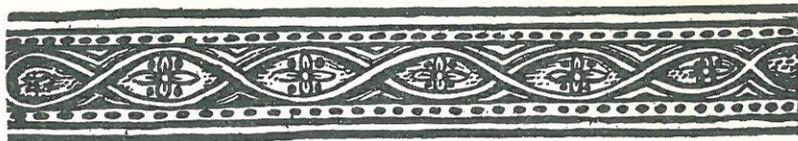
Ν. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
Διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Γενεύης

ΣΤΡΟΦΕΣ
ΚΑΙ
ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

Η θεωρία της ολοκληρώσεως

Β' ΕΚΔΟΣΙΣ

ΑΘΗΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ Β' ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Ἡ γένεση μιᾶς θεωρίας

Με τὴν Β' Ἐκδοση τοῦ βιβλίου μου «Στροφές καὶ Ἀντιστροφές» πρέπει νὰ δοθοῦν ὠρισμένες διασαφήσεις, ὡς APOLOGIA PRO LIBRO SUO. Τὸ κείμενο παραμένει ἀναλλοίωτο, ὅπως ἐκτίθεται: στὴν Α' Ἐκδοση τοῦ 1983. Ἀλλὰ γιὰ τὴν γένεση, τὴν πρόθεση καὶ τὴν εὐρύτερη σημασία του, οἱ ἀναλύσεις ποὺ ἀκολουθοῦν θὰ εἶναι χρήσιμες.

Τὸ κείμενο αὐτό, μαζὺ μὲ τὰ ποιήματα ποὺ τὸ διαγιγνώσκω, τὸ ἔγραψα στὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς, μεταξὺ 1942 καὶ 1945. Εἶναι γραμμένο σὲ ἰδιόρρυθμο στυλ τὸ ὁποῖο ὁ κριτικὸς κ. Ἄγγελος Φουριώτης περιγράφει ὡς ἐξῆς στὸν Πρόλογο τῆς Α' Ἐκδόσεως: «Ἡ γραφὴ λιτή. Τὸ ὄφρος ξεδιπλώνεται μὲ σαφήνεια, ἐνάργεια καὶ ἐπιγραμματικότητα. Πουθενὰ περιττὸ ἢ ρητορεία. Ἡ παρεμβολὴ (δίικην μουσικῆς γεφύρας) ποιημάτων δένει τὴν θεωρία μὲ τὴν πράξη». Ὁ λυρικός τόνος τοῦ ἔργου ἀνταποκρίνεται στὴν ψυχροσύνησά μου τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὅταν ἤμουν 20 ἐτῶν. Στὸ διάστημα ποὺ ἐμεσολάβησε, ἡ καθημερινὴ ἐπαγγελματικὴ μου δραστηριότης στὸ διεθνὲς περιβάλλον τῆς Γενεύης, μὲ εἶχε ὀλότελα ἀπορροφῆσει. Ἦταν ὠρίμανση, τόσο τοῦ χαρακτῆρος ὅσο καὶ τῆς σκέψεως. Καὶ ἀσφαλῶς, ἀλλαγὴ τοῦ ὄφρους, γιὰ τὸ καλλίτερο ἢ τὸ χειρότερο. Ἡ «Θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως», ὅπως τὴν εἶχα διατυπώσει γύρω στὸ 1945, μού εἶχε καταστῆ συνείδηση ποὺ μὲ ἐφώτιζε σ' ὅλον τὸν μετέπειτα βίον μου, κυρίως στὴν αἰσθητικὴ καὶ ἠθικὴ σφαῖρα. Στὴν Αἰσθητικὴ, μού ἔδινε νέο τρόπο ἐριμηνείας καὶ ἀπολαύσεως τῆς Τέχνης. Στὴν Ἠθικὴ, μού ἐνέπνεε τὴν κατανόηση καὶ ἀσκηση τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἔργου σὰ πλαισία τοῦ ΟΗΕ ὅπου ἐργαζόμουν στὴν Γενεῆη.

Ὅμως, δὲν ἤμουν σίγουρος γιὰ τὴν θεωρητικὴ τῆς θεμελίωση. Ἔτσι ἀνέβηκα τὴν δημοσίευση. Ὁρατὸ εἶναι νὰ στηρίξεις μιὰ θεωρία στὴν ἀρχικὴ ἐνόραση τοῦ Παρμενίδη καὶ τοῦ Ἡράκλειτου, προτοῦ τὴν ἀναπτύξεις σὲς συνέπειές της. Τοῦτο γιὰ ἕναν νέο, ἱκανοποιούσε πλήρως τὸ συναίσθημα. Ἀλλὰ ὅταν ἤξερα ἀκόμη ποὺ θὰ ἐστήριζα τὸν ἴδιον Παρμενίδη καὶ τὸν Ἡράκλειτο, καὶ τοῦτο μού τυραννοῦσε τὸ λογικό. Εἶναι δυνατόν, ἔλεγα, νὰ λέγει ἕνας τὸ ἀκριδῶς ἀντίθετο τοῦ ἄλλου καὶ νὰ ἔχουν καὶ οἱ δυὸ δίκιο; Ἦμουν βέβαιος, διότι τὸ αἰσθανό-

μουν, ότι ο άνθρωπος τόσο στην ήθικη όσο και στην τέχνη, κατέχει από τον βαθύτερο πόθο της Όλοκληρώσεώς του με το Έν. «Όλοκός ψυχής» είναι ή επίτευξη του Όλου, ή Αντιστροφή στην Πηγή του Είναι, ή Ένότης του ανθρώπου με τον Παν. Ήδονικό συναίσθημα είναι ή άρνηση της Στροφής προς τον κόσμο της Πολλαπλότητας, ή Έφραση προς το Έν όπως το είχε αισθανθεί και εκφράσει ακόμη και ο Πλωτίος. Αλλά, είναι ακριβώς αντίθετα από τον κόσμο της Στροφής, όπως τον έβλεπε με τις αισθήσεις του να «ρέει» ο Ήράκλειτος. Και όπως τον βλέπουν οι «λογικοί» και «έμπειρικοί» φιλόσοφοι, ή τον εξετάζει, με την απομονωτική εξέδίκηση, ή Έπιστήμη.

Άλλά εάν το συναίσθημα εύρισκε πλήρη ικανοποίηση με την ποίηση του Παρμενίδη, το Λογικό ζήτησε την αιτία όλων αυτών, την εξήγηση όλων αυτών. Και μέχρι τότε, ή Θεωρία της Όλοκληρώσεως που είχα διατυπώσει δεν μου έδινε ούτε την αιτία ούτε την εξήγηση. Μου έδινε μόνο το «τί» συμβαίνει στον τομέα κυρίως της Αισθητικής και της Ήθικης. Άλλά δεν είχεν εξήγηση για το «διατί» συμβαίνει. Την Θεωρία μου, όπως την είχα αναλύσει, μπορεί να την ζούσα, να την είχα καταστήσει έσωτερικό μου βίωμα. Άλλά δεν είχα ακόμη το δικαίωμα να την δημοσιεύσω. Για μένα, πάντοτε, ο Λόγος δεν είναι δυνατόν να παραμερίζεται από μόνη την Πίστη.

Τότε, στα χρόνια που πέρασαν, κατά την αναζήτηση της λογικής θεμελιώσεως της θεωρίας, το ενδιαφέρον μου έστράφη στην γνωσιολογική έρευνα. Λίγο-λίγο, ή λύση του προβλήματος της θεμελιώσεως αρχίζει να αναφαίνεται. ύστερα από μακροχρόνια και βαθύτερη μελέτη του Καντιανού γνωσιολογικού συστήματος. Η μελέτη όμως του KANT μου δημιουργούσε έρωτήματα που έμεναν ακόμη χωρίς απάντηση. Διαίσθανομαι τότε ότι έπρεπε κανείς να προχωρήσει ακόμη πιο πέρα από εκεί όπου έσταμάτησε ο KANT. Διότι ο KANT, διετύπωσε το σύστημα των Κατηγοριών της Νοήσεως (τις «μαθηματικές» Ποσότης, Ποιότης και τις «δυναμικές» Σχέσεις, Τρόποι) αλλά προτίμησε να αφήσει χωρίς απάντηση ένα έρώτημα που προκύπτει επιτακτικά. Όπως ο Νεύτων, και αυτός επιμενει να περιγράψει ότι βλέπει. Πέραν τούτου, «δεν κάνει υποθέσεις». NON FINGO HYPOTHESES. Έάν μείνουμε στον Κάντ και στην εποχή του όπου δεσπόζει το πνεύμα του Νεύτωνος, τότε το σύστημα των κατηγοριών προβάλλεται σαν αποτέλεσμα ενός τυχαίου γεγονότος το οποίο φαίνεται σαν να προέκυψε εκ του μη όντος.

Γιατί όμως αυτό το σύστημα και όχι άλλο; Ποιος ο άπαρχων λόγος; Το σύστημα της Νοήσεως υπάρχει. Πώς τούτο είναι δυνατόν; Στην προσπάθειά του να απαντήσει στο έρώτημα QUID JURIS, ο Κάντ έσταμάτησε καταμεσής του δρόμου. Και ή Έπιστήμη, που θέλησε να

ἐξηγήσει ὁ Κάντ, εἶναι φανερό πλέον ὅτι μένει χωρὶς θεμέλια. Ὁ Κάντ κατόρθωσε μόνο νὰ μᾶς δείξει τὴν χαώδη Ἄβυσσο πού χάσκει κάτω ἀπὸ τὸ ἐπιδημικὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως. Ἄβυσσο πού χωρίζει ἀφύσικα τὴν Γνώση ἀπὸ τὸν πόθο τῆς Πίστεως. Κενὸ ἀδάσταχτο.

Εἶδα ὅτι τὴν ἴδιαν ἀπέχθεια γιὰ τὸ κενὸ τῆς Ἄβύσσου αἰσθάνθηκε καὶ ὁ HEGEL. Κι' αὐτὸς κατάλαβε ὅτι τὸ σύστημα τῶν Κατηγοριῶν δὲν μπορεῖ νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ μηδενός. Γιατὶ αὐτὲς οἱ κατηγορίες καὶ ὄχι ἄλλες; Ὁ HEGEL ἐνόμισε ὅτι μπορούσε νὰ βασισθεῖ τώρα στὴν παλαιὰ διαίσθηση τοῦ Ἡράκλειτου «τοῦ λόγου δὲ ὄντως ξυνοῦ» καὶ τοῦ Πλάτωνος «τῆς φύσεως ἀπάσης συγγενούς οὔσης». Εἶχε καὶ τὴν θεβαιότητα τῆς ἐμπειρικῆς παρατηρήσεως τοῦ Νεύτωνος γιὰ τὴν «ἀναλογία τῆς φύσεως» καὶ γιὰ τὴν ἀπαραβίαστη καθολικότητα τῶν νόμων τῆς. Εἶχε καὶ τὴν μαρτυρία τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλασε τὸν Κόσμο «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» καὶ ὅτι «Θεὸς ἦν ὁ Λόγος». Ἔτσι ὁ HEGEL ἔφτασε νὰ πιστεύει ὅτι οἱ Κατηγορίες τῆς Νοήσεως συμπίπτουν μὲ τὴν ἐκτὸς τῆς Νοήσεως Πραγματικότητα: Λογικὸ καὶ Πραγματικότης βρίσκονται σὲ σχέση ἀλληλεξαρτήσεως. Ἄλλ' αὐτὸ πού πιστεύει ὁ HEGEL δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντλεῖ τὴν νομιμότητά του ἀπὸ αὐτὸ πού «πιστεύει» ὁ Πλάτων ἢ ὁ Νεύτων. Διότι ἀκριβῶς, γι' αὐτὴν τὴν ἀθεμελίωτη καὶ δογματικὴ «πίστη» (τῆς «συγγένειας», τῆς «ἀναλογίας» τῆς Φύσεως) ὁ KANT εἶχε δώσει μιὰ πειστικὴ ἐξήγηση: ὑπάρχει «ἀναλογία» καὶ «συγγένεια», μᾶς εἶχε πεῖ, διότι τὸ ἀνθρώπινο Λογικὸ ἔχει ἓνα καὶ μόνο τρόπο ἐρμηνείας τῆς Φύσεως. Φύσις, γιὰ τὸν KANT, ξέρουμε ὅτι εἶναι «ἡ συνθετικὴ ἐνότης τῶν φαινομένων σύμφωνα μὲ κανόνες», δηλαδὴ τοὺς κανόνες πού θέτει τὸ ἴδιο τὸ ἀνθρώπινο Λογικὸ μὲ ὄργανα τῆς Κατηγορίας καὶ τῆς «μορφῆς» τῆς αἰσθήσεως (Χῶρος, Χρόνος). Ὁ KANT εἶχε ἤδη ἀναιρέσει τὴν πίστη τοῦ HEGEL προτοῦ αὐτὸς κἂν τὴν διατυπώσει. Οὐδέποτε κατάλαβα πῶς ὁ HEGEL μπόρεσε νὰ ἐπανεέλθει σὲ μιὰ χαμένη ὑπόθεση. Μὲ αὐτά, βρισκόμουν πάλι ἐκεῖ πού ξεκίνησα. Οἱ Κατηγορίες ὑπάρχουν. Πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν; Ἡ ἄβυσσος πού ἄφησε ὁ KANT παρέμενε πάντα ἀγεφύρωτη.

* * *

Ἔνα τέτοιο πόρισμα δὲν ἦταν δυνατόν νὰ μὲ ἀφήσει ἤσυχο. Ἀναθεώρησα τὸ παιχνίδι τῶν Κατηγοριῶν γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ κόσμου τῶν «παραστάσεων» ὅπως τὸ ἔβλεπα μὲ τὴν δική μου αὐτοπαρατηρησία. Ἡ ἴδια τριουπόστατη κατηγορία τῆς Ποιότητος (ὑπαρξίς, ἀρνηοῖς, περιουσιμὸς) τοῦ KANT εἶδα νὰ περιγράφεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα κατὰ

ιδιόρρυθμο τρόπο. Ἡ «ἄρνησις», λέγει ὁ Πλάτων στὸν «Σοφιστή», δὲν εἶναι τὸ «μὴ ὂν» διότι «μὴ ὂν» δὲν ὑπάρχει. Ἡ ἄρνησις, τὸ μὴ ὂν, εἶναι ἀπλούστατα «τὸ ἄλλο» (θάτερον). Μεταξὺ «ὑπάρξεως» (ταυτὸν) καὶ τοῦ «ἄλλου» (θάτερον), ὑπάρχει τὸ Πέρασ (γιὰ τὸ ὁποῖο μᾶς μιλά στὸν «Φίλητος»). Δὲν λέγει τίποτε τὸ διαφορετικὸ ὁ KANT. Ἐκτός μόνον ὅτι ὁ Πλάτων θεωρεῖ τὴν ἐξεργασία αὐτὴ «ὄντολογικὴ» ἐνῶ ὁ KANT ἀπλῶς «γνωσιολογικὴ». Καὶ ὁ KANT ἐξειδικεύει ὁρθώτατα ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ «αὐτοῦ» καὶ τοῦ «ἄλλου» διαγράφεται κατὰ Βαθμὴν (GRAD) (δηλ. περισσότερο ἢ λιγώτερος).

Ὡς πρὸς τὴν κατηγορία τῆς Ποσότητος (Ἔν—Πολλά—Ὀλον) παρετήρησα τὰ ἐξῆς. Ὁ KANT τὴν θέτει ὡς πρώτη κατηγορία ἐνῶ θὰ ἔπρεπε, λογικῶς, νὰ τεθεῖ μετὰ τὴν Ποιότητα. Διότι, ὅπως τὸ ἔδλεπα «μῆσα μου» (IN MICH), δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διασπασθεῖ τὸ ἀπροσδιόριστο ἀρχικὸ Ἔν στὰ Πολλά χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ Πέρατος. Ἔτσι, οἱ δύο αὐτὲς τρισυπόστατες Κατηγορίες τῆς Νοήσεως (Ἔν-Πολλά-Ὀλον καὶ Ὀν-Μὴ Ὀν-Ὀριον) εἶναι ἀλληλένδετες καὶ ἡ λειτουργία τους δημιουργεῖ τὴν «ἐσωτερικὴ αἴσθησις» (KANT), τοῦ Χρόνου. Μένει ἡ «ἐξωτερικὴ αἴσθησις» (KANT), ὁ Χῶρος. Ὁ Χῶρος γιὰ τὸν KANT, δὲν μᾶς ἔρχεται ἀπὸ «ἐκεῖ» ἔξω, ἀλλὰ εἶναι ἐφόδιο τοῦ ἀνθρώπινου Λογικοῦ «μέσα μας» (IN UNS). Αὐτὸ ἀπεκάλεσα «ὀθόνη τῆς συνειδήσεως» πάνω στὴν ὁποία τὸ Λογικὸ ἀπλώνει ἢ ἐμφανίζει αὐτὸ πού, κατὰ τὸν KANT, «δίδεται» (δηλαδή, τὸ ἀκαθόριστο Πράγμα Καθεαυτὸ τὸ ὁποῖον ἐγὼ ἤθελα νὰ «νοῶ» ἀρχικῶς ὡς ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα). Ἐπειδὴ ὁ Χῶρος εἶναι ἡ «ὀθόνη τῆς συνειδήσεως» γι' αὐτό, ὡς πρὸς αὐτόν, δὲν ὑπάρχει πέρασ. Εἶναι δηλαδή «ἄπειρος» διότι πάντοτε, ἐφ' ὅσον ἔχω συνείδηση, βρίσκομαι μπροστὰ στὴν ἴδια «ὀθόνη». Ἔτσι νοῶ τὴν λειτουργία τοῦ συστήματος τῶν Κατηγοριῶν ἢ ὁποία «παράγει» τὸν κόσμῳ τῆς Πολλαπλότητος τὸν ὁποῖον ἀποκαλῶ κόσμῳ τῆς «Στροφῆς».

Εἶναι λοιπὸν φυσικὸν διατὶ ὁ κόσμος τῆς Στροφῆς, ἐπίπλαστος καὶ συνεπῶς ψευδής, ὑπόκειται σὲ μαθηματικὴ ἀνάλυσις. Διότι τὰ μαθηματικὰ δὲν εἶναι πῶποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀνάλυσις τοῦ Χώρου, δηλαδή τῆς πανταχοῦ παρουσίας «ὀθόνης τῆς συνειδήσεως» μέσα μας (IN UNS). Θὰ ἦταν λοιπὸν ἄτοπο νὰ θεωροῦμε ὅτι τὸ Πράγμα Καθεαυτὸ, ἡ Ὑπέριστατη Πραγματικότης, χωρὶς τὴν ἐπίδραση τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως, εἶναι δυνατόν νὰ διέπεται ἀπὸ τὰ μαθηματικὰ, τὸν Χρόνο ἢ τίς Κατηγορίες, δηλ. τὸν Λόγο. Ἡ παρουσία τοῦ Χώρου ὡς «ὀθόνης τῆς συνειδήσεως» ἐξηγεῖ τώρα πολλὰ «λογικὰ» ἀνεξήγητα. Π.χ. ἐξηγεῖ τὴν καθολικότητα καὶ ἀναγκαιότητα τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς Λογικῆς διότι αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ἀναλύσεις τοῦ Χώρου (μέσα μας). Ἐξηγεῖ τὴν

αίσθηση του «ἄπειρου», δηλαδή τὴν ἀδυναμία μας νὰ σκεφθοῦμε τέρμα (πέρας) στὸν Χῶρο διότι ὁ Χῶρος εἶναι πάντοτε παρὼν ὡς «ὀθόνη τῆς συνειδήσεως». Παρὰ τὴν ἰσοτιμία, ἢ κατασκευὴ τοῦ ἀντικειμένου μέσα στὸ Λογικὸ (μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν Κατηγοριῶν) ἐξηγεῖ μίαν ἀπορία τοῦ Πλάτωνος. Δηλαδή τὴν προέλευση τῆς Ἰδέας—Τύπου καὶ τὸ ὅτι ὁ κόσμος τῆς ἐμπειρίας εἶναι πάντοτε «ἐνδεέστερος καὶ φαυλότερος» τῆς Ἰδέας. Διότι ὅταν ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Πέρατος κατασκευάζει ἓνα ἀντικείμενο, τοῦτο ἀποκρυσταλλώνεται στὴν μνήμη ὡς Ἰδέα—Τύπος καὶ σημειώνεται μὲ ἓνα «ὄνομα» (λέξη). Τὰ ἐκάστοτε δείγματα τῆς ἐμπειρίας εἶναι, ἔτσι, πάντοτε «περίπου» ὅμοια μὲ τὴν Ἰδέα—Τύπο. Ἄρα εἶναι πάντοτε «ἐνδεέστερα». Τοῦτο, θέτει καὶ τὴν γνωσιολογία τῶν ἐμπειριστῶν στὴν ὀρθὴ τῆς προοπτικῆς. Διότι ὁ ἐμπειρισμὸς προϋποθέτει τὸ ἀντικείμενο (ἐκεῖ ἔξω) ὡς προϋπάρχον τῆς «ιδέας» ἐνῶ, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἡ «ιδέα» σχηματίζεται μέσα στὸ μυαλὸ ὡς προϋπόθεση διακρίσεως τοῦ ἀντικειμένου. Ἔβλεπα ἀκόμη ὅτι τὸ ἀρχικὸ Πράγμα Καθ'αυτὸ (τὸ ὄντως-ὄν) πὺ «δίδεται» ὡς ὄλον, ἀντιστοιχεῖ στὴν θεώρηση τοῦ Παρμενίδη (Ἐν τὸ ὄν), ἢ Ἰδέα—Τύπος πὺ κατεσκευάσθη ἀπὸ τὰ ἐφόδια τοῦ Λογικοῦ ἀντιστοιχεῖ στὴν πλατωνικὴ Ἰδέα καὶ στὸ ἀριστοτελικὸ Εἶδος, ὁ δὲ κόσμος τῆς ἐμπειρίας, στὴν συνεχῆ ρευστότητα τῆς θεωρήσεως τοῦ Ἡράκλειτου (πάντα ρεῖ). Πουθενὰ λοιπὸν δὲν ὑπάρχει ἀντίφαση στὶς διάφορες θεωρίες. Ὑπάρχει μόνο διαφοροτικὴ ὀπτικὴ γωνία καὶ ἀνεπάρκεια ἐξηγήσεως. Ὅλες παίρνουν τὴν θέση τους μέσα στὰ πλαίσια τῆς Γενικῆς Θεωρίας πὺ ἀπεκάλεσα «Θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως».

Αὐτὰ ὡς πρὸς τὶς Μορφές τῆς Αἰσθήσεως (Χῶρος—Χρόνος) καὶ τὶς «Μαθηματικὲς» Κατηγορίες (Ποσότης—Ποιότης). Ἐνα τέτοιο πόρσιμα δὲν ἦταν δυνατό νὰ μὲ ἀφήσει ἥσυχο. Τότε εἶναι πὺ μὲ φάνηκε περιέργη αὐτὴ ἡ καθολικότης καὶ ἀναγκαιότης τῆς Κατηγορίας τῶν Σχέσεων. Δηλαδή τὸ Ἀξίωμα ὅτι «τὸ ξέρουμε ἀπὸ πρὶν (A PRIORI δηλ. πρὶν ἀπὸ κάθε ἐμπειρία) ὅτι ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν σχέση μετὰξὺ τους». Διετύπωσα τὸ νέο ἐρώτημα κατὰ τὴν καντιανὴ μέθοδο ἀναλύσεως:

Ἡ Κατηγορία τῶν Σχέσεων εἶναι A PRIORI.

Πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν;

Ἐξηγῶ ἀρχέτυπα τὴν περικοπὴ τῶν ἐρευνῶν μου στὸ βιβλίον μου «LA THEORIE DE L' ESPACE CHEZ KANT ET CHEZ PLATON». Ἐκεῖ βρίσκω καὶ ἀναλύω μιὰ σημαντικὴ ἀναλογία μετὰξὺ τῶν τριῶν πρώτων καντιανῶν Κατηγοριῶν (Ὀλότης, Περιορισμὸς, Κοινωνία τῶν ὄντων — ALLHEIT, LIMITATION, GEMEINSCHAFT) μὲ τὴν γνωσιολογικὴ ἀνάλυση τοῦ Πλάτωνος στὸν «Φίληβο». Δὲν βρίσκω δη-

λαδή καμιά διαφορά στην έννοια μεταξύ της ALLHEIT του Κάντ και του «Άπειρου» του Πλάτωνος, μεταξύ της LIMITATION και του «Πέρατος», μεταξύ της GEMEINSCHAFT και της «Κοινωνίας». Καταπληκτική σύμπτωσης αυτής της τριαδικότητας που παρατηρεί τόσο ο Πλάτων (Φίλητος, 23C κ.έ.) όσο και ο Κάντ ως πόρισμα έσωτερικών εμπειρικών παρατηρήσεων. Χωρίς καμιά ένδειξη έπηρεασμού του δεύτερου από τον πρώτο. Τότε διαβλέπω καθαρά την εικόνα γενέσεως του συστήματος της ανθρώπινης γνώσεως, δηλαδή του «Λόγου».

Η Όλότης (Άπειρον) είναι το πρώτο δεδομένο όπως εκτίθεται σε Χώρο. Τοῦτο διασπᾶται από την Νόηση στά ὄντα χάρη στην έφαρμογή του Πέρατος, δηλ. της LIMITATION. Αυτή η λειτουργία ξεχωρίζει και καθορίζει την Ίδέα—Τύπο, το «άντικείμενο», ως «καθαρό και χωριστό» (CLAIRE ET DISTINCTE κατά DESCARTES) από τα «άλλα». Έτσι, από την αρχική Παρμενίδειο Σφαίρα του Όλου (του Ένός) που «δίδεται», προκύπτει ο Ήρακλειτιανός κόσμος της Πολλαπλότητας με ενέργεια διασπάσεως που καταβάλλει το ίδιο το Λογικό. Οι αντιφατικές θέσεις του Παρμενίδη και του Ήράκλειτου αποκτούν τώρα, η κάθε μία, την νομιμότητά τους. Είναι λοιπόν το ανθρώπινο, πολύ ανθρώπινο, μωαλό που διασπᾶ το Έν στα Πολλά. Έφαρμόζει την Κατηγορία του Περιορισμού σ' αυτό που «δίδεται», δηλ. στο Όλον. Και τοῦτο, διότι είναι από την φύση του «περιορισμένο», «πεπερασμένο», δηλαδή, όπως είπε ο DESCARTES, δέν έχει την δυνατότητα «ένοράσεως του παντός ταυτοχρόνως» (INTUITION DE TOUT A LA FOIS). Θέλει να προχωρεί «διεξοδικά», από ιδέα σε ιδέα. Η αδυναμία αυτή του Λογικού (ή «διεξοδικότης», DISCURSIVITE) συνιστά την «πτώση» του ανθρώπου, την απομάκρυνσή του από το αρχικό Έν που «δίδεται», την απόδιωξή του από τον «Παράδεισο»: «Όσο πιο προσκολλημένος είναι ο άνθρωπος στα κατ' ιδίαν Όντα τόσο πιο πολύ απομακρύνεται από την Εύτυχία της Όλοκληρώσεως, δηλαδή την Ήδονή της συμμετοχής του στο Έν. Και τόσο πιο πολύ επιθυμεί, «βούλεται», να επιστρέψει, δηλαδή τόσο πιο πολύ επιθυμεί την Εύτυχία.

Τώρα θα έρωτηθεί: τί είναι εκείνο που μάς δίνει το δικαίωμα να λέμε ότι ο άνθρωπος «δέν έχει ένόραση του παντός ταυτοχρόνως»; Το δικαίωμα. μάς το δίνει η λογική παρατήρηση που έκανε ο DESCARTES με αυτοπαρατηρησία: ότι δέν μπορούμε να έχουμε γνώση του Πέρατος αν προηγουμένως δέν είχαμε γνώση του Άπειρου. Η ίδια παρατήρηση είναι έξ' ἴσου σημαντική και στον Πλάτωνα όταν όρίζει ότι δέν νοείται το ὄν χωρίς την έτερότητα που το περιβάλλει (ταυτόν—θάτερον, πδ Σοφ. 254 κ.έ.) Άρα το Άπειρο είναι η πρωταρχική μας γνωριμία. Και το Άπειρο είναι άκριβώς το Όλον, το Έν, η Όλότης. Χωρίς διαχωρι-

σμοὺς (DISTINCTIONS). Χωρὶς «ιδέες καθαρὲς καὶ χωριστές» (IDÉES CLAIRES ET DISTINCTES). Χωρὶς τὸ «ὄν» (Πλάτων ἢ τὸ OBJEKT (Κάντ). Ἄς μὴ συγχέουμε, λοιπόν, αὐτὸ πού ἐμεῖς φτειάχουμε μὲ αὐτὸ πού πράγματι ὑπάρχει.

Ἄν ὁ Πλάτων πιστεύει (ὅπως καὶ ὁ Ἡράκλειτος) ὅτι ἡ ἐξεργασία αὐτὴ «διασπάσεως» εἶναι ὄντολογικὴ (δηλ. συμβαίνει στὴν σφαῖρα τοῦ ὄντος ὄντος) καὶ ὁ Κάντ, ἀντιθέτως, τὴν βλέπει γνωσιολογικὴ (δηλ. συμβαίνει μόνο στὸ μυαλό μας), μὲ ποῖο κριτήριό θὰ ἀποφασίσουμε ποῖος βρίσκεται πλησιέστερα στὴν Ἀλήθεια; Εἶναι αὐτὸ τὸ ἐρώτημα πού μὲ ὁδήγησε στὴ διαπίστωση ὅτι αὐτὸ πού ἀποδεικνύει τὴν καντιανὴ θέση δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν τρίτη κατηγορία, τὴν GEMEINSCHAFT ἢ Κοινωνία, δηλαδή τὴν Κατηγορία τῶν Σχέσεων. Τώρα ἐβλεπα πῶς εἶναι δυνατόν, ἡ Κατηγορία αὐτή, νὰ ὑπάρχει. Ἐδῶ εἶχα τὴν ἀπάντηση στὸ ἀρχικό μου ἐρώτημα, δηλ. γιατί ἡ κατηγορία τῶν Σχέσεων εἶναι A PRIORI, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖον ὁ KANT δὲν θέλησε τίποτε νὰ μᾶς πεῖ.

* * *

Εἶναι τώρα ὀλοφάνερο. Θὰ ἦταν ἀδύνατο γιὰ τὸ Λογικό μου νὰ ξέρει A PRIORI ὅτι ὅλα τὰ «πράγματα» ἔχουν σχέση μεταξύ τους ἂν δὲν ἤξερε ὅτι Ὅλα, ἀρχικά, εἶναι Ἐν, «δίδονται» ὡς Ἐν, καὶ ὅτι τὸ Λογικὸ τὸ ἴδιο τὰ ξεχώρισε σὲ ἐπίπλαστα ἀντικείμενα «Ἰδέες—Τύπους». Τὰ ἀντικείμενα λοιπόν, ἔξω ἀπὸ τὸ μυαλό πού τὰ κατασκεύασε, δὲν ὑπάρχουν: αὐτὸ ἀκριβῶς τοποθετεῖ τὸν BERKELEY στὴν ὀρθή του θέση μέσα στὸ οἰκοδόμημα τῆς φιλοσοφικῆς Ἀλήθειας. Καὶ αὐτὰ ἀκριβῶς τὸ πλαστὰ «ἀντικείμενα» τῆς συνεχοῦς ροῆς εἶναι ἓνα ψέμα πού ἔχει γίνει συνθήκη ζωῆς (εἶναι τὸ «γῆινο ψέμα» πού τόσο ὀρθὰ ἀποδέχεται ὁ NIETZSCHE). Εἶναι φυσικὸ λοιπόν ὅτι παρουσιάζονται ἐκάστοτε «ἐνδεέστερα καὶ φαυλότερα» (ὅπως τὸ εἶδε ὁ Πλάτων) τῆς Ἰδέας-Τύπου τὴν ὁποῖαν ἔχει «ὀρίσει» τὸ ἀνθρώπινο Λογικὸ στὸν κόσμον τῆς Ἐμπειρίας ἐφαρμόζοντας τὴν «Κατηγορία» τοῦ Πέρατος.

Εἶδα λοιπόν τότε ὅτι αὐτὴ ἡ ἄμεση ἐσωτερικὴ ἐμπειρία ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο ὅπου θὰ ἐστήριζα ὅλη τὴν δομὴ τῆς θεωρίας μου. Εἶπα σὲ φίλο μου Καθηγητὴ τῆς Φιλοσοφίας στὴν Γενεύη, σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους περιπάτους στὸ πάρκο:

«Οἱ Σχέσεις δὲν εἶναι A PRIORI Κατηγορία. Εἶναι A PRIORI Γνώσις». Μὲ κοίταξε περίεργα καὶ μοῦ εἶπε ὅτι δὲν καταλαβαίνει τί θέλω νὰ πῶ. Ἦμιον βέβαιος ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ μία ἐντελῶς νέα θέση στὴν φιλοσοφία. Καὶ ἀπὸ αὐτό, μύρια ἔπονται πού θέτουν σὲ νέες βά-

σεις την Γνωσιολογία, την Αισθητική και την Ἠθική, ὅπως ἐκτίθενται ἀρχέτυπα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον.

Εἶδα ἀκόμη, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐξ ἴσου σπουδαῖο, ὅτι ἡ Θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως δίνει ὀριστική ἀπάντηση στὸ παμπάλαιο διλήμμα μεταξὺ ὑπεροχῆς Λόγου ἢ Πίστεως. Μπορεῖ ὁ Λόγος νὰ ἀποδείξει τὴν Πίστη; Ἀπὸ τίς ἀρχές τῆς μετὰ Χριστὸν ἐποχῆς οἱ φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι προσεπάθησαν νὰ βροῦν τὴν λύση μὲ τὸν Λόγο. Δὲν τὸ κατόρθωσαν. Ὁ ρασιοναλισμὸς εἶχε ἀντιδράσεις καὶ δὲν ἐπέτυχε νὰ στερεώσῃ τὴν θέση του. Διότι κανεὶς δὲν ἐσκέφθη ὅτι ἡ λύσις δὲν θὰ βρεθῆ μὲ τὸν Λόγο ἀλλὰ μὲ τὰ στὸν Λόγο. Τὸ Λογικόν, ποῦ σκέπτεται μὲ τίς Κατηγορίες του ὅπως τὸ εἶδε ὁ Κάντ, δηλ. μὲ τὴν Πολλαπλότητα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξηγήσῃ τὴν Ἐνότητα, δηλαδή τὸ ἀντίθετο τοῦ ἑαυτοῦ του. Θὰ χρειαζόταν γι' αὐτὸ ἓνα ἄλλο, μετα-λογικόν, σύστημα. Ἡ σφαῖρα τῆς Στροφῆς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ καταπιαστῆ μὲ τὴν σφαῖρα τῆς Ἀντιστροφῆς. Γι' αὐτὸ καὶ πάντοτε, μέχρι σήμερα, τὸ διλήμμα μεταξὺ Λόγου καὶ Πίστεως ἔπρεπε νὰ λυθῆ μόνο μὲ μιὰ πράξη Πίστεως.

Ἡ Θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως δίνει μιὰ τελείως διαφορετικὴ (καὶ ἐντελῶς νέα) μέθοδο γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ διλήμματος. Ἀντὶ νὰ προσπαθῆ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν Πίστη, ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν Λόγο. Νὰ βρεῖ μὲ ἀμεση ἐσωτερικὴ ἐμπειρία τὴν λειτουργία τοῦ Λογικοῦ. Ὁ Κάντ παρέθεσε τὸν Πίνακα τῶν κατηγοριῶν χωρὶς νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὴν προέλευσή τους. Ἡ Θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ γιὰ πρώτη φορά τὴν προέλευση τῆς Κατηγορίας τῶν Σχέσεων. Αὐτὴ ἡ κατηγορία φαίνεται τώρα ὅτι δὲν εἶναι παρὰ ἐπιγεννημα τῆς ἐφαρμογῆς (μέσα στὸ Λογικόν) τῆς LIMITATION ἐπὶ τῆς ALLEHEIT (τοῦ Πέρατος ἐπὶ τοῦ Ἀπείρου). Ἔτσι ἡ λύση τοῦ μυστηρίου προβάλλει κάτω ἀπὸ νέο φῶς. Γιὰ πρώτη φορά παύει νὰ εἶναι μυστήριον. Ἡ ἀρνητικὴ κατάσταση, αὐτὸ ποῦ «δίδεται» (GEGEBEN) ὅπως λέει ὁ Κάντ, εἶναι τὸ Ἔν, δηλαδή τὸ ἀπροσδιόριστο ἀκόμη ἀπὸ τίς κατηγορίες Ὀλον, καὶ αὐτὸ εἶχε διαισθανθῆ πρωτόγονα ὁ Παρμενίδης. Διότι ἄλλως, ὅπως ἔδειξα, θὰ ἦταν ἀδύνατον ἡ Κατηγορία τῶν Σχέσεων νὰ εἶναι A PRIORI. Αὐτὴ εἶναι μιὰ «τεχνικὴ» θεώρηση ποῦ ἐξηγεῖ γιατί ἡ Πίστις πρὸς τὸ Ἔν, σὰν «ἀντιστροφικὴ» ἐνδολογικὴ ἀνάμνησις (ἢ Ἔψεις πρὸς τὸ Ἔν, ὅπως τὴν νοεῖ ὁ Πλωτῖνος, ἢ ἀνιούσα διαλεκτικὴ πρὸς τὸ «ἀνυπόθετον» ὅπως τὴν διαισθάνεται ὁ Πλάτων) εἶναι A PRIORI καὶ καταναγκαστικὴ.

Ἡ Θεωρία τῆς Αὐταπάτης. Τὰ Εἶδωλα—Σύμβολα

Με αὐτὰ, μὴ προσκυφῶ ἐγὼ γὰρ μὲρ ἄλλο ἐρωτήματα. αὐτὴ ἡ ἐπιφάνεια πρὸς τὸ Ἔν, ἢ «Ἀντιστροφῆ», ποῦ εἶναι καὶ ἡ μὲν ἡ συγκατῆ Εὐτυχία, πῶς εἶναι συγκατῆ γὰρ ἐπιτυγχάνεται μέσα στὸν κόσμον τῆς Πολυκαπνοτήτος, τῆς «Ἀτροφῆς»; Πῶς εἶναι συγκατῆ τὸ κοῖτις γὰρ ἀρνηθῆναι τὸν ἑαυτὸ του; Στὸν ὄρομον αὐτῆς τῆς ἀναζητήσεως ἀκολουθήσα τις ποικίλες ἀντιφατικές λύσεις ποῦ εἶχον προτείνει διάφοροι στοχαστές. Βρῆκα ὅμως ὅτι οἱ σιαφωνίες καὶ ἀντιφάσεις ἦταν ἀσυμμόδιαστες. Καὶ ὅμως, περὶ ἑργα, οἱ ἀντιφάσεις ἦταν ὀρθές ἐμπειρικές παρατηρήσεις. Ὅρθά ὁ HOBBS βλέπει τὸν πόλεμον ὄλων ἐναντίον ὄλων. Ὅρθά οἱ θεολόγοι βλέπουν εἰρηνη καὶ ταπεινοφροσύνη. Ὅρθα ὁ ROUSSEAU βλέπει ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῆς φύσεως διεφθάρει μέσα στὴν κοινωνία. Κ' ἔρχεται ὁ Κάντ γὰρ μᾶς μιλήσει ὀρθά γιὰ τὸν «ἠθικὸ νόμον μέσα μας». Πῶς συμβιδιάζεται ὁ HOBBS μὲ τὸν KANT; Οἱ ἀντιφάσεις λοιπὸν ὑπάρχουν. Γίνονται, ἢ κάθε μία γιὰ τὸν καθένα, συνθήκη ζωῆς. Τὸ φέμα γίνεται συνθήκη ζωῆς. Πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν;

Στὴν μελέτη τῶν ἀντιφάσεων ξεχώρισα τότε δύο συνοπτικούς πόλους, τὸν SCHOPENHAUER καὶ τὸν NIETZSCHE. Ἀντιφατικοὶ πόλοι ὅπου ὁ ἕνας ὑποστηρίζει τὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς τοῦ ἄλλου. Ὡς ἐὰν ὁ ἕνας εἶχε δίκιο καὶ ὁ ἄλλος ἄδικο. Καὶ οἱ δύο, τὴν Ἐφεση πρὸς τὴν Εὐτυχία, θέλουν γὰρ τὴν ἀποκαλοῦν «Βούληση». Ὁ Σοπενχάουερ, ἀπελπισμένος, ἀπαισιόδοξος, θέλει γὰρ βρεῖ τὴν Εὐτυχία μὲ τὴν Ἐκμηδένιση τῆς Βουλῆσεως. Προτιμᾷ τὴν ἰνδικὴ Νιρβάνα, τὴν Στωικὴ Ἀταραξία καὶ Α-πάθεια. Ὁ Νίτσε, πολεμιστής, ἀτεγκτος, αἰσιόδοξος, θέλει γὰρ βρεῖ τὴν Εὐτυχία μὲ τὴν Ἀποθέωση τῆς Βουλῆσεως. Ἐδαγγελίζεται τὸν Ὑπεράνθρωπον ποῦ τὸν θέτει «ἐπέκεινα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ». Καὶ οἱ δύο ἔχουν στὸ μέρος τους φανατικούς ὁπαδούς. Εἶναι δυνατόν γὰρ συνεχίσουμε γὰρ μιᾶς ὅτι «αὐτὸς ἔκανε λάθος» καὶ «αὐτὸς βρῆκε τὸ σωστό»; Ἀλλὰ τί; Ἡ Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας χωρίζεται στοὺς «κουτούς» καὶ στοὺς «ἔξυπνους» φιλόσοφους;

Τότε ξύπνησε μέσα μου ἡ βεβαιότης, καὶ ἤμουν πολὺ νέος, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν οἱ ἄνθρωποι, Ἐγὼ, γὰρ ἤρθαμε στὸν κόσμον γιὰ γὰρ χρειαστεῖ γὰρ παίρνομε μαθήματα συμπεριφορᾶς ἀπὸ τοὺς φιλόσοφους καὶ τοὺς θεολόγους. Γιὰ γὰρ ἐξασφαλίσουμε ὄχι μόνον τὴν θέση μας στὴν κοινωνία, ἀλλὰ καὶ τὴν Αἰώνια Ζωή! Οὔτε εἶναι δυνατόν οἱ φιλόσοφοι γὰρ φάσκουν καὶ ἀντιφάσκουν ἀναζητώντας μίαν ἀλήθεια ποῦ τοὺς ξεφεύγει. Θὰ πρέπει γὰρ ὑπάρχει μίαν ἐνωτικὴ ἐρμηνεία ὄλων αὐτῶν τῶν ἀντιφάσεων. Μία, κατὰ κάποιον τρόπο, Γενικὴ Θεωρία τῆς Φιλοσοφίας.

Ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται μέσα στὸν κόσμον, δρᾷ μέσα στὸν κόσμον.

Ἄλλος ζητᾷ τὴν Εὐτυχία μετὰ τὴν καλωσύνη καὶ τὴν αὐταπάργνηση. Ἄλλος μετὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν κατάκτηση. Ὁ ἕνας θέλει νὰ δίνεται. Ὁ ἄλλος θέλει νὰ παίρνει. Ἀντήχησε στὴν σκέψη μου ὁ λόγος τοῦ Ἀριστοτέλη: ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἐλεύθερος ἢ εἶναι φύσει δούλος. Φύσει καὶ ὄχι θέσει, δηλαδή «γεννημένος». Καὶ μετὰ ἔρχεται ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Καλδίνος ποὺ μιλοῦν, ὀρθᾶ, γιὰ **PREDESTINATION**. Ἄρχισα νὰ παρακολουθῶ, στὴν ἐμπειρία τῆς ζωῆς, τοὺς δύο αὐτοὺς αἰώνιους τύπους: τὸν ἰσχυρὸ καὶ τὸν ἀδύνατο. Τὸν ἥρωα καὶ τὸν δειλό. Τὸν σαδιστὴ καὶ τὸν μαζοχιστὴ. Τὸν παθητικὸ καὶ τὸν ἐνεργητικὸ. Τὸ ἀνδρικό καὶ τὸ γυναικεῖο στοιχεῖο, τὸ σὺν καὶ τὸ πλὴν, τὸ θετικὸ καὶ τὸ ἀρνητικὸ. Παντοῦ ὅπου κοιτάξεις. Ὅχι μόνο στὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ καὶ στὴν Φύση, τὴν ὀργανικὴ καὶ τὴν ἀνόργανο. Τότε λοιπὸν εἶδα ὅτι ὁ Σοπενχάουερ καὶ ὁ Νίτσε δὲν εἶναι «δάσκαλοι» ποὺ λένε στὸν ἄνθρωπο τί πρέπει νὰ κάνει. Εἶναι, ἀπλῶς, μονόπλευροι παρατηρητὲς τῆς ζωῆς μετὰ δύο διαφορετικὲς ἰδιοσυγκρασίες, ποὺ τοῦ λένε τὴν κἀ γ α ι. Καὶ οἱ δύο βλέπουν σωστά, ἕ καθένας ἀπὸ τὴν «ἀποψή» του, ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία τοῦ «ἐντοπισμοῦ τῆς προσοχῆς» ὅπου ἔχει ταχθεῖ. Στὴν ἰδιαίτερη αὐτὴ «γωνία», ὁ ἄνθρωπος τάσσεται εἴτε ἀπὸ τὸ περιβάλλον εἴτε ἀπὸ τὴν φυσικὴ του ἰδιοσυγκρασία, εἴτε ἀπὸ τὴν διαμάχη τῶν δύο.

Αὐτὰ ἐσήμαιναν γιὰ μένα ὅτι ὑπάρχουν «φύσει» δύο δρόμοι γιὰ τὴν Εὐτυχία. Τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ. Τὸ ἐνεργητικὸ καὶ τὸ παθητικὸ. Αὐτὸς ποὺ παίρνει καὶ αὐτὸς ποὺ δίνεται. Ἡ Ἐκμηδένιση καὶ ἡ Ἀποθέωση τῆς Βουλήσεως. Εἶναι καὶ οἱ δύο σωστοὶ δρόμοι, ταυτόχρονα, ἀλλὰ ἀπὸ διαφορετικὴ ὀπτικὴ γωνία. Ὁ ἴδιος θόλος τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι ταυτόχρονα κυρτὸς καὶ κοίλος. Χωρὶς ἀντίφαση. Ἔτσι ἡ θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως παρουσιάζει μιὰ νέα Διαλεκτικὴ ὅπου ἡ Θέσις καὶ ἡ Ἀντίθεσις ἀρνοῦνται τὸν νόμο τῆς τοῦ Μέσου Ἀποκλείσεως (τοῦ Ἀριστοτέλη) ἢ τῆς Συνθέσεως (τοῦ HEGEL). Εἶναι καὶ οἱ δύο σωστές. Κάθε μία ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία ποὺ ἐπιτρέπει ἡ συγκυρία.

Μέσα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἄμως διαφαίνεται τώρα καθαρὰ ἡ ἀνάγκη γιὰ ἕνα Διάμεσο ποὺ θὰ δώσει στὸν ἄνθρωπο τὴν Αὐταπάτη τῆς Ὀλοκληρώσεως τοῦ Ἐνός. Πῶς μποροῦν, μέσα στὸν κόσμον τῆς Στροφῆς καὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Λόγου, τὰ Πολλὰ νὰ μετατραποῦν στὸ Ἐν; Πῶς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναιρέσει τὴν Πολλαπλότητα καὶ νὰ γυρίσει στὸ Ἐν; Μέσα στὸν κόσμον τῶν πλαστῶν «ἀντικειμένων» πρέπει ἀναγκαστικὰ τὸ Διάμεσο νὰ εἶναι καὶ αὐτὸ ἕνα «ἀντικείμενο». Διότι τὸ Λογικὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του, δηλαδή τὸ κατασκευάσμα τῶν Κατηγοριῶν του. Ἔτσι βρῆκα ὅτι ὁ ἄνθρωπος, στὴν ἀπελπισία καὶ ἀγχώδη ἀγωνία του, παίρνει ἕνα «ἀντικείμενο» καὶ τὸ ἀνάγει στὴ θέση Συμβόλου. Τὸ καθιστᾷ Εἶδωλο ποὺ «συμβολίζει» τὸ ποθητὸ Ἐν. Τὸ

Εἶδωλο αὐτὸ γίνεται ὁ Κόσμος μας. Τὸ Εἶδωλο εἶναι γιὰ μᾶς τὸ Πᾶν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καταδικασμένος ἀπὸ τὸν Λόγο γὰ ζεῖ μέσα στὴν σφαῖρα τῆς Στροφῆς. Ἀλλὰ εἶναι ἀναγκασμένος ἀπὸ τὸ Συναίσθημα γὰ ἐπα-
ναστραφεῖ στὴν σφαῖρα τῆς Ἀντιστροφῆς γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὴν σύντηξη
μὲ τὸ Πᾶν. Ἔτσι ἠδονίζεται μὲ τὴν Αὐταπάτη τῆς Λατρείας Εἰδώλων
ποῦ «συμβάλλουν» στὴν Ὀλοκλήρωση μὲ τὸ Ἔν, στὴν σύντηξη μὲ τὸ
Ἄπειρον Ὀλον. Ὁ ἄνθρωπος, ποῦ εἶναι ζωὸ μιμητικό, μπορεῖ καὶ
συγχωνεύεται μὲ τὸ Εἶδωλο καὶ ἔτσι πιστεύει ὅτι συγχωνεύεται μὲ τὸ
Ἄπειρο, μὲ τὸ Πᾶν!

Τὴν ἀφθονη, υπεράφθονη, προμήθεια Συμβόλων, ἐξασφαλίζει γιὰ
τὸν ἄνθρωπο ἢ Θρησκεία, ἢ Τέχνη καὶ ὁ Ἔρωσ. Καμία διαφορά με-
ταξὺ τους. Ἡ τυχὸν μετάδασις ἀπὸ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο δὲν συνιστᾷ οὔτε
«πρόοδο» οὔτε «ἀμάρτημα», οὔτε «ἐκφυλισμό», ὅπως πολλοὶ υπέθεσαν.
Τὸ ἓνα μπορεῖ νὰ γίνῃ υποκατάστατο τοῦ ἄλλου ἢ τὰ δύο ἢ καὶ τὰ τρία
μπορεῖ νὰ συνυπάρχουν συγχωνευμένα σὲ μία Βούληση. Ὅταν τὸ Σύμ-
βολο εἶναι Ἰδέα, βρισκόμαστε στὸν τομέα τῆς Θρησκείας. Ὅταν εἶναι
Ἀντικείμενο, εἴμαστε στὸν τομέα τῆς Τέχνης. Ὅταν τὸ Σύμβολο εἶναι
Πρόσωπο, πετάμε στὸν τομέα τοῦ Ἔρωτος. Ὁ ἄνθρωπος, ζωὸ μιμητικό,
συντήκεται μὲ τὸ Σύμβολο γιὰ νὰ φτάσῃ τὴν σύντηξη μὲ τὸ Πᾶν. Τὸ
παίρνει ἢ τοῦ δίνεται. Τὸ ἀφομοιώνει στὸν ἑαυτὸ του ἢ ἀφομοιώνεται
σ' αὐτό. Αἰωρεῖται εὐτυχῆς στὴν σφαῖρα τῆς Ἀντιστροφῆς ἔχοντας ἀ-
ναιρέσει τὸν Λόγο. Τέτοια Σύμβολα εἶναι π.χ. τὸ τοτέμ, ἡ ἱερὴ ἀγγελά-
δα, ὁ θεὸς τοῦ Ὀλύμπου, τὸ ἔργο Τέχνης, τὸ ἀγαπώμενο πρόσωπο, ἡ
ιεροτελεστία (RITUAL), ἡ ἀνθρωποθυσία, ἡ προσωπολατρεία, τὸ Κόμ-
μα, ἡ ἀθλητικὴ ομάδα κλπ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ στὴν σφαῖρα αὐτὴ δὲν
χωρεῖ «λογικὴ» ἐξηγήσις οὔτε νοεῖται ὕλικὸ συμφέρον. Ὁ καθένας τὸ
Εἶδωλό του. Στὴν Θρησκεία, στὴν Τέχνη, στὸν Ἔρωτα, κυριαρχεῖ ἡ
Λατρεία, ὁ Φανατισμός.

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν Ἡδονή, βρῖσκει τὴν Εὐτυχία
γιὰ κάποια στιγμή. Μέχρις ὅτου διαπιστώσῃ ὅτι τὸ Εἶδωλό του δὲν ἦταν
παρὰ μόνο μία φευγαλέα ὄπτασις μέσα σ' ἓνα κόσμο Αὐταπάτης. Ὁ ἄν-
θρωπος ἔχει κάνει τὸ ψεῦδος, τὴν Αὐταπάτη, συνθήκη ζωῆς. Ἡ Θεωρία
τῆς Ὀλοκληρώσεως ἔχει τώρα διαγράψῃ ὅλες τὶς ἐξεργασίες τῆς ἀν-
θρώπινης ψυχολογίας. Καὶ θέσει τὶς βάσεις γιὰ μιὰ νέα κατεύθυνση ψυ-
χαγωγίας ποῦ ὀδηγεῖ βαθύτερα ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Φρόυντ ἢ τοῦ Ἄντλερ.

* * *

Μέσα στὰ πλαίσια τῆς θεωρίας τῆς Ὀλοκληρώσεως ποῦ ἐκφράζω
σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον, τίθεται μὲ ἀπόλυτη κατανόηση ὅλη ἢ ἐπὶ μέρους θεω-

ρία, Ηθική, Αισθητική, Λογική. Βοηθητικές έννοιες, όπως ο «έντοπι-
σμός της προσοχής» και η «Θεωρία της Αύταπάτης», με το Διάμεσο του
Συμβόλου ή Ειδώλου, εξηγούν την ανθρώπινη συμπεριφορά σε όλες τις
εκδηλώσεις. Σ' αυτές που θεωρούνται «ήμαλές» και σ' αυτές που κα-
ταλέγονται ως «ψυχώσεις». Ο άνθρωπος, καταδικασμένος να ζει στον
κόσμο της Στροφής και του Λόγου, είναι αναγκασμένος να φέρεται
από το Συναίσθημα με μόνο διέξοδο το Διάμεσο του Ειδώλου, προς την
Ήδονή της Αντιστροφής. Αυτά εξηγούν την αλλοπρόσαλλη, πολυσχιδή,
αντιφατική, τραγική, ανθρώπινη, πολύ ανθρώπινη, κατάσταση. "Ας την
δει ο καθένας από την όπτική του γωνία, με την άπαισιοδοξία του
Σοπενάουερ ή την αισιοδοξία του Νίτσε. Τούτο, είναι τελείως άνευ ση-
μασίας.

Το βιβλίο μου αυτό, «Σ τ ρ ο φ έ ς κ α ι ' Α ν τ ι σ τ ρ ο φ έ ς», θέ-
τει τις βάσεις και για μια περαιτέρω ανάλυση της Ιστορίας της Φιλο-
σοφίας που μέλλει (και πρέπει) να γίνει. Αυτή θα δείξει ότι όλα τα
φιλοσοφικά συστήματα που έχουν μέχρι σήμερα προταθεί ενέχουν την
ίδια αλήθεια. Άρκει να θεωρηθούν, στα πλαίσια της Θεωρίας της
Όλοκληρώσεως, ως «έντοπισμοί της προσοχής» που ο καθένας περιγρά-
φει, με ορθότητα και ακρίβεια, ένα μέρος του "Όλου. Έτσι παρέχεται
μία FORMULA Γενικής Έρμηνείας της Ιστορίας της Φιλοσοφίας. Ο
LEIBNIZ το είχε διαισθανθεί όταν έλεγε ότι «όλες οι θεωρίες είναι σω-
στές γι' αυτό που βεβαιώνουν και λανθασμένες γι' αυτό που παραλεί-
πουν». Η Θεωρία της Όλοκληρώσεως που εκθέτω σ' αυτό το βιβλίο,
δείχνει μια παμπάλαιη νοητική διαδικασία που συνιστά την Εύτυχία και
το Δράμα της ανθρώπινης υπάρξεως...

N. A. Καλογερόπουλος

CRANS SUR SIERRE, Μάιος 1993

Βλ. τα σχετικά βιβλία μου:

LA THEORIE DE L' ESPACE CHEZ KANT ET CHEZ PLATON (ιδία
CHAP. 29)

LE PRINCIPE DE LA DISTINCTION CHEZ DESCARTES.
PHILOSOPHICAL WORKS, INTRODUCTION.

Νέοι Σωκρατικοί Διάλογοι.

Η Πολιτική Σημασία του Βλαζός.

Η Διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Πνεύματος (ιδία Παράφτ. Α').

«Περὶ γάρ τοι τῶν ποιημάτων ὧν πεποίηκας
καὶ ἄλλοι τινὲς με ἤδη ἤροντο ὅτι ποτὲ διανοη-
θεὶς ἐπειδὴ δεῦρο ἦλθες, ἐποίησας αὐτὰ πρότε-
ρον οὐδὲν πώποτε ποιήσας».

«Πολλάκις μοι φοιτῶν τὸ αὐτὸ ἐνύπνιον ἐν τῇ
παρελθόντι βίῳ, ἄλλοτ' ἂν ἄλλη ὄψει φαινόμε-
νον, τὰ αὐτὰ δὲ λέγον «ὦ Σώκρατες», ἔφη,
«μουσικὴν ποιεῖ καὶ ἐργάζου». Καὶ ἐγώ, ἐν γε
τῇ πρόσθεν χρόνῳ, ὅπερ ἔπραττον, τοῦτο ὑπε-
λάμβανον αὐτὸ μοι παρακελεύεσθαι τε καὶ ἐπι-
κελεύειν, ὥσπερ οἱ τοῖς θεοῖσι διακελευόμενοι,
καὶ ἐμοὶ οὕτω τὸ ἐνύπνιον ὅπερ ἔπραττον τοῦτο
ἐπικελεύειν μουσικὴν ποιεῖν, ὡς φιλοσοφίας μὲν
οὐσῆς μεγίστης μουσικῆς, ἐμοῦ δὲ τοῦτο πράττον-
τος. Νῦν δ' ἔδοξε χρῆναι, εἰ ἄρα πολλάκις μοι
προστάττοι τὸ ἐνύπνιον ταύτην τὴν δημῶδη μου-
σικὴν ποιεῖν, μὴ ἀπειθῆσαι αὐτῷ ἀλλὰ ποιεῖν·
ἀσφαλέστερον γὰρ εἶναι μὴ ἀπιέναι πρὶν ἀφοσιώ-
σασθαι ποιήσαντα ποιήματα καὶ πειθόμενον τῷ
ἐνυπνίῳ.

Οὕτω δὲ, ἐγνοήσας ὅτι τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ
μέλλοι ποιητῆς εἶναι, ποιεῖν μύθους ἄλλ' οὐ λό-
γους, διὰ ταῦτα (καὶ) τούτους ἐποίησα».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΑΓΓΕΛΟΥ ΦΟΥΡΙΩΤΗ	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17
ΠΡΟΟΙΜΙΟ	21
Α. Για μιὰ Γενική Θεωρία τῆς Ὁλοκληρώσεως	23
Β. Για μιὰ Θεωρία τῆς Τέχνης	55
Γ. Για τὴν Ἠθική	73
Η ΜΙΚΡΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΠΟ ΕΙΔΩΛΑ	97

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

ΤΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΦΟΥΡΙΩΤΗ

Εἰ δὴ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φυόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν.
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ (Πολιτ. 125 2α, 24)

Αὐτό, τὸ φιλοσοφικό, δοκίμιο μᾶς ὑποχρεώνει νὰ θυμηθοῦμε, γιὰ μιὰ φορά ἀκόμη, τὸ τραγικὸ τῆς ἐρωτήσεως:

Καὶ τίνα τρόπον ζητήσεις, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ὃ μὴ οἶσθα τὸ παράπαν ὃ τι ἔστιν; ποῖον γὰρ ἂν οὐκ οἶσθα προθέμενος ζητήσεις; ἢ εἰ καὶ ὃ τι μάλιστα ἐντύχοις αὐτῷ, πῶς εἴσει ὅτι τοῦτό ἐστιν, ὃ σὺ οὐκ ἤδησθα;¹

καὶ τὸ ἀκόμη τραγικότερο τῆς ἀπαντήσεως (ποῦ ταυτόχρονα εἶναι καὶ ἐρώτηση):

Μανθάνω οἶον βούλει λέγειν, ὃ Μένων ὄρθς τοῦτον ὡς ἐριστικὸν λόγον κατάγει, ὡς οὐκ ἄρα ἔστιν ζητεῖν ἀνθρώπῳ οὔτε ὃ οἶδεν οὔτε ὃ μὴ οἶδεν; οὔτε γὰρ ἂν ὄγε ζητοῖ· οἶδεν γάρ, καὶ οὐδὲν δεῖ τῷ γε τοιούτῳ ζητήσεως· οὔτε ὃ μὴ οἶδεν· οὐδὲ γάρ οἶδεν ὃ τι ζητήσει.²

καὶ νὰ σκεφτοῦμε τὸν π ὅ θ ο, τὴν φ ι λ ο σ ο ξ ί α, τὴν ἐσώτερη ἀ ν ά γ κ η τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τελειότητα. Αὐτὴν ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ γίνη ἂν δὲν μάθῃ τί ρόλο παίζει ἢ Ἄ ν ά μ ν η σ η. Ἄν δὲν μάθῃ ὅτι ἢ Ἄ ν ά μ ν η σ η διατηρεῖ, μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς του ὄχι τὸ ξένο, ἀλλὰ τὸ κάτι ποῦ ἀπομένει ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ, ἄλλοτε, ἔζησε.³

Ποῖος τοῦ ἐξηγεῖ τὸ γ ι α τ ἰ δὲν φτάνει στὴν τελειότητα; Ποῖος τοῦ λέει ὅτι ἢ Ἄ ν ά μ ν η σ η δὲν ἀνήκει στὰ πράγματα ποῦ φυτεύονται ἢ διδάσκονται; Ὅτι αὐτὴ ὑπάρχει, δίκην φωτιᾶς, μέσα του⁴ καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ποῦ μπορεῖ νὰ τὴν συνδαυλίση, νὰ τὴν ἀναζωογονήσῃ, νὰ τὴν συντηρήσῃ; Ποῖος τοῦ ἀποκαλύπτει ὅτι αὐτὴ ἢ Ἄ ν ά μ ν η σ η (κόρη ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια τῆς Μ ν ή μ η ς) δὲ μπορεῖ νὰ ἐνερ-

1) Πλάτ. Μένων, 80 D

2) ἐπίσης, 80 E

3) ἐπίσης 81 D

4) ἐπίσης, 82 A, πρβλ. καὶ Φαίδων, 72 E

γήση μόνη της κι' ὅτι ἀνάγκη ἔχει τὴ μητέρα της, πού, ὅπως ἔχει εἰπωθῆ δὲν εἶναι:

Οὔτε αἰσθησις οὔτε ὑπόληψις, ἀλλὰ τούτων τινὸς ἕξις ἢ πόθος, δταν γένηται χρόνος. Τοῦ δὲ νῦν ἐν τῷ νῦν οὐκ ἔστι μνήμη, καθάπερ εἴρηται, ἀλλὰ τοῦ μὲν παρόντος αἰσθησις, τοῦ δὲ μέλλοντος ἐλπίς, τοῦ γενομένου μνήμη. Διὸ μετὰ χρόνου πᾶσα μνήμη. "Ὡσθ' ὅσα χρόνου αἰσθάνεται καθὼς μόνη τῶν ζῶων μνημονεύει, καὶ τοῦτο ᾧ αἰσθάνεται;⁵

Γιὰ μᾶς πάνω σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα στηρίζεται ὁ λόγος τοῦ συγγραφέως. "Ἄλλως δὲν θᾶχε νόημα ὁ ἀφορισμὸς του: «Ὅλες οἱ φιλοσοφίαι, μέχρι τώρα, θέλησαν νὰ καθοδηγήσουν, νὰ κατευθύνουν καὶ ν' ἀλλάξουν τὸν Ἄνθρωπο — κι' αὐτὸ στάθηκε ἡ μεγάλη μιζέρια καὶ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τοῦ Ἀνθρώπου. Ὅλες θέλησαν νὰ τοῦ ποῦν τί π ρ έ π ε ι νὰ κάνει καὶ τί π ρ έ π ε ι νὰ ἐλπίζει. Καμμιά δὲν προσπάθησε νὰ ἐξηγήσει τὸν Ἄνθρωπο, νὰ τοῦ πεί γιατί κάνει αὐτὸ (ὅτιδήποτε) πού κάνει, γιατί ἐλπίζει αὐτὸ (ὅτιδήποτε) πού ἐλπίζει». (Εἰσαγωγή)!

Ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα κενό. Αὐτὸ θέλει νὰ συμπληρώσῃ ὁ συγγραφεὺς, μὲ «μύθους» καὶ «λόγους». Πρωτοπορεία; Ὅχι! Βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ θαρραλέα διαπίστωση. Σὲ μιὰ ἰχνηλασία ὄχι τοῦ τί ἔγινε, ἀλλὰ τοῦ γιατί ἔγινε. Ἐχομε ἀναζήτησι τοῦ «αἰτιου» κι' ὄχι τοῦ ἀποτελέσματος. Κι' ἐξηγούμεθα:

Ἡ φορὰ πρὸς τὸ τέλει ο διακινεῖ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Καὶ δικαιολογημένα, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος, πρὶν φτάσῃ σ' ὅ,τι ἔφτασε, ἦταν τί τὸ ἀναπόσπαστα δεμένο μὲ τὸ Σύμπαν: μέρος του. Κάποτε, ὅμως, ἀποσπάστηκε ἀπ' αὐτό. Ἡ Μ ν ή μ η διατήρησε, ἀμυδρά, τὴν πράξιν ἀποσπάσεως. Δὲν συγκράτησε, ὅμως (γιὰ φυσικοὺς λόγους) τὸ αἶτιον καὶ τὸν χρόνο. Ὁ ἄνθρωπος διατήρησε τὸ Πρὶν (τὸ Ἔνα) καὶ τὸ Μετὰ (τὴν ἀπόσπαση). Τὸ πρῶτο τὸ ν ο σ τ α λ γ ε ῖ—τὸ δεύτερο τὸν ὑποχρεώνει νὰ δ ν ε ι ρ ο π ο λ ῆ τὸ πρῶτο. Αἰῶνες, τώρα, σὰν Τάνταλος (πού θέλει νὰ κορέσῃ πεῖνα καὶ δίψα), σὰν Ἰξίωνα (πού θέλει ν' ἀποφύγῃ τὸν ἀφανισμό), σὰν Δαναΐδα (πού θέλει νὰ κρατήσῃ τὴν ἀνεξαρτησία του), σὰν Σύσιφος (πού θέλει ν' ἀποφύγῃ τὸν θάνατον) παλεύει γιὰ νὰ ἐπανακτήσῃ ὅ,τι ἔχασε, ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού ζήτησε τὸ πολλαπλάσιο.

Συγκερασμὸς καταβολῶν ὁ Ἄνθρωπος (πού δίκην: διαβρώσεων, κατολισθήσεων ἢ ἐπιχωματώσεων, διαμορφώνουν τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ τὸν χαρακτήρα του, κατὰ χῶρον καὶ χρόνον) ἀγωνίζεται γιὰ τὸ τέλει ο, χωρὶς νὰ ξέρῃ τί ἐγνωεὶ ὁ σοφός, δταν λέῃ:

Συλλάψεις ὅλα καὶ οὐχ ὅλα,
συμφερόμενον διαφερόμενον,
συνᾶδον διᾶδον'

5) Ἄριστ. Περὶ Ψυχῆς, 449 Β

ἐκ πάντων ἐν
καὶ ἐξ ἐί ὁς πάντα.⁶

Γιατί δὲ μπορεῖ νὰ ὑποταχτῆ στήν ἐπιταγή:

Διὸ δεῖ ἐπεσθαι τῷ ξυνοῦ

παρὰ τὴν ἐξηγήσῃ:

τοῦ λόγου δ' ἐόντος ξυνοῦ
ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἴδιαν ἔχοντες φρόνησιν.⁷

Φυσικὰ ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὴν ὑπερανάπτυξη τοῦ Ἐγὼ πιστεύει ὅτι εἶναι
κέντρο τοῦ κόσμου — δὲν τοῦ εἶπαν ὅτι εἶναι μέρος τοῦ κόσμου. Κι' ὅτι
ὅπως αὐτὸ κι' ὁ ἴδιος:

Σκιδνησι καὶ πάλιν συνάγει,
συνίσταται καὶ ἀπολείπει
καὶ πρόσεισι καὶ ἄπεισιν.⁸

ἐπειδὴ διατηρεῖ, στὰ μύχια τοῦ κόσμου του, χωρὶς ὁμῶς καὶ νὰ τὸ συλ-
λαμβάνει, τὴ δυνατότητα:

Μεταβάλλον ἀναπαύεται,⁹

γιατὶ δὲν παραδέχεται τὸ τραγικὸ τοῦ ἀφορισμοῦ:

Γναφεῖω ὁδὸς εὐθεία καὶ σκολιή
μία ἐστὶ καὶ ἡ αὐτή.¹⁰

ποὺ παραδίδεται καὶ μὲ τὴ μορφή:

Ἄοδος ἄνω καὶ κάτω μία καὶ ὡτή.¹¹

Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀπαντήσῃ, μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τοῦ Τώρα
(Σήμερα) στὸ γι α τ ἰ τοῦ Πρὶν (Χτές) καὶ νὰ ὑποβάλλῃ ἐρώτηση σὲ
γ ι α τ ἰ τοῦ Μετὰ (Ἄφριο) ; Μὲ ράθυμη Ἄ ν ά μ ν η σ η (ποὺ σχηματο-
ποιεῖ τὴν ἀπόσπασή του ἀπὸ τὸ ΕΝΑ καὶ τὴν ἀνάγκη ἐπανασύνδεσής του
μ' αὐτὸ) ὄχι. Μόνο μὲ συνειδητοποίηση τοῦ Ὁ λ ο υ, τοῦ Ἀ κ έ ρ α ι ο υ,
Ἄ π ε ι ρ ο υ μπορεῖ ν' ἀπαντήσῃ. Γιατὶ μόνο ἔτσι εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξη-
γήσῃ τὴν π ο λ λ α π λ ό τ η τ α ποὺ ὁ ἴδιος δημιούργησε προκειμένου νὰ
ἐπιστρέψῃ στὸ ΕΝΑ. Δηλαδή μὲ ἀναγνώριση τοῦ ἀφορισμοῦ:

6) Ἡρακλ. ἀπ. 10

7) ἐπίσης, ἀπ. 2

8) ἐπίσης ἀπ. 91

9) ἐπίσης, ἀπ. 84a

10) ἐπίσης, ἀπ. 59

11) ἐπίσης, ἀπ. 50

Λέει ὁ συγγραφεὺς:

«Τὸ ξέρομε, πρὶν ἀπ' ὅλα, πῶς ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν μιὰ ἐξάρτησι μεταξύ τους καὶ συνδέονται σὰν κρίκοι στὴν ἀλυσσο τῆς Αἰτιότητος. Τὸ ξέρομε, διότι τὴ διάσπασι τὴν ἀρνιέται τὸ εἶναι μας καὶ τὸ ξέρομε, διότι τ' ἀντικείμενα, τὰ καθαρὰ καὶ τὰ ξέχωρα, εἶναι ἀναγκαστικὰ κατασκευάσματα τοῦ μυαλοῦ μας. Τὸ ξέρομε διότι τὸ πρῶτο ποῦ μᾶς ἐδόθη στὴ συνείδησι εἶναι τὸ Ἄπειρον-δλο. Κι' αὐτὸ τὸ Ἄπειρον-δλο ἐμεῖς τὸ διαμελίσσαμε σὲ κομμάτια. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ τὸ ξέρομε ἀ π ὀ π ρ ἰ ν πῶς τὰ κομμάτια ἔχουν ὅλα σχέσι καὶ ἀλληλεξάρτησι μεταξύ τους; Αὐτὸ εἶναι μιὰ διπλὴ γνῶσι—ὄντολογικὴ συνάμα καὶ γνωσιολογικὴ. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο στοιχεῖο ποῦ ἐνώνει, σὲ μυστήριον γάμου καὶ συνουσίας, Ὀντολογία καὶ Γνῶσι...»

Καὶ καταλήγει:

«Ἐτσι λοιπὸν ἡ Αἰτιότης, δὲν εἶναι μιὰ περίεργη «συνήθεια» ἢ «κατηγορία» ποῦ δὲ μπορούμε νὰ τὸ ποῦμε καλὰ-καλὰ πῶς βρέθηκε. Ἡ Αἰτιότης, ποῦ τὴν ξέρομε μόνοι μας καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ ΑΝΑΜΝΗΣΙ τοῦ Μεγάλου Γεγονότος - δηλαδὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ κόσμου τῆς πολλαπλότητος ἀπὸ τὸ μυαλὸ μας. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ πρώτη καὶ θεμελιώδης ΓΝΩΣΙ μας.

Ἡ Αἰτιότης εἶναι αὐτὸ ποῦ ἀκόμα συνδέει τὸ αὐτομὸ μὲ τὸ παρελθὸν τῆς καταγωγῆς του καὶ μὲ τὸ μέλλον τοῦ πόθου του. Ἡ Αἰτιότης ποῦ τὴν ξέρομε ἀπὸ μόνοι μας καὶ π ρ ἰ ν ἀ π' ὅ λ α, εἶναι ἡ μεγάλη ἀπόδειξι τῆς ἀλήθειας τῆς θεωρίας τῆς Ὀλοκληρώσεως.»

Ἐχει εἰπωθῆ ὅτι γιὰ τὸν ἄνθρωπο χαράζονται τρεῖς δρόμοι: τῆς ἀλήθειας, τοῦ ψέμματος καὶ τῆς σύμμικτης φαινομενικότητος. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποφεύγει τὸν πρῶτο, γιὰ ἐπιβάλλει δοκιμασίες κι' ὅτι παίζει μεταξύ τοῦ δεύτερου καὶ τοῦ τρίτου. Μὲ βάση τὴν αἰτιότητα ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει τὸ γιὰτί. Ἡ θέση του στηρίζεται στὸ ἀξίωμα τῆς Γενέσεως, ποῦ πνευματικὸ πατέρα ἔχει τὸν Παρμενίδη τοῦ Πύρητος (540—475 ἢ 470 π.Χ.), ποῦ διεκήρυξε ὅτι τὸ Ὄν εἶναι ἀναλλοίωτο, ἀφθαρτο, αἰώνιο (νοεῖν ἐστίν τε καὶ εἶναι). Αὐτὸ ποῦ ὅποιος γυρίσῃ «πάντ' ἄστη» εἶναι σὲ θέση νὰ ξεχωρίσῃ ποῦ ὀδηγεῖ ὁ δρόμος τῆς ἀλήθειας, τοῦ ψέμματος καὶ τῆς σύμμικτης φαινομενικότητος. Καὶ λέει, ρητὰ: πρέπει ν' ἀκολουθηθῆ ὁ πρῶτος δρόμος — οἱ ἄλλοι πρέπει νὰ διαγραφοῦν.

Φυσικὰ στὸ Ὄν ἔφτασε ὁ Παρμενίδης μαζί μὲ τὸν Ξενοφάνη (570 - 480 π.Χ.). Ὁ Ξενοφάνης ὅμως δὲν τὸ ἔβλεπε μέσα ἀπὸ τὸ ἴδιο πρῖσμα.

12) ἐπίσης, ἀπ. 103

Τὸ θεωροῦσε σὰν τί πού σκέπτεται ὀλόκληρο, πού ἀκούει ὀλόκληρο, πού ὡς ἀκίνητο κυβερνᾷ τὰ πάντα μὲ τὴ νοητικὴ δύναμη τῆς σκέψης του.¹³ Ὁ Παρμενίδης προχώρησε, περισσότερο: τὸ εἶδε μὲ τὴ νόηση. Γι' αὐτὸ ἀπέρριψε τὴν θεωρία περὶ «Μὴ ὄντος». Καὶ τόνισε τὸ ἀντιφατικὸ πού ἐκλείνει ἢ σύνθεσή του, δηλαδὴ ἢ πολλαπλότης του. Ἀποδοχὴ τῆς θέσεως σημαίνει ἄρνηση μεθέξεως μὲ τὸ Σύμπαν κι' ἀνεξήγητο τὸ φαινόμενο πού ἐξηγεῖ τὴ γένεση καὶ τὴν διαρρύθμιση τοῦ κόσμου. Κάτι πού ἂν δὲν ἐξηγηθῆ φτάνουμε στὴν αὐτὰ πάλι. Ἀπὸ δῶ ξεκινᾷ γιὰ νὰ πῆ:

Ἐν ἄρα εἰ μὴ ἔστιν οὐδὲ δοξάζεται τι τῶν ἄλλων ἔν εἶναι οὐδὲ πολλά·
ἄνευ γάρ ἐνός πολλά δοξάσαι ἀδύνατον.¹⁴

Ἰδανικὴ ἢ ἐπίδραση τοῦ Παρμενίδου πάνω στὸν συγγραφέα. Ὁ,τι σῶθηκε ἀπ' τὸ ἔργο τοῦ σοφοῦ «περὶ φύσεως»,¹⁵ παίρνει νέα διάσταση. Ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐξηγεῖ τί πρέπει νὰ κάνῃ ἢ τί πρέπει νὰ ἐλπίζῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ γιὰ τί κάνει, ὅ,τι κάνει, γιὰ τί ἐλπίζει, ὅ,τι ἐλπίζει κυνηγώντας τὴν ὀλοκλήρωσι. Ὅπλα του ἢ Γνωσιολογία (Ψυχολογία — Λογικὴ) ἢ Αἰσθητικὴ (ἔρευνα τοῦ ὠραίου), ἢ Ἡθικὴ (ὑπατος σκοπὸς τῆς Φιλοσοφίας). Μ' ἐπιτυχῆ συνδυασμὸ τῶν προβλημάτων πού θέτει ἢ γνώση, τὸ εἶναι καὶ ἢ ἀξιολόγηση, θεμελιώνει καὶ διαρθρώνει τὴν θεωρία του περὶ Ὀλοκληρώσεως.

Σύμφωνα μ' αὐτὴν ἢ Ὀλοκληρώσι δὲν μετουσιώνεται ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐρμηνεύει σωστὰ τὴν (ἀπὸ καταβολῆς κόσμου) σύγκρουση τῶν ἀντιθέτων (πού ἐνῶ μάχονται, ταυτόχρονα συγκρατοῦνται), τὴν ἐνότητα τῶν πάντων (πού ἂν κι' ἀλήθεια, κατ' ἐξοχήν, ἀποτρέπει ἔρευνα ἐπὶ τῶν ὄσων συναντᾷ) τὴ συνεχῆ ροὴ (ὅπου σ' αὐτὴν ἀχώριστο μένει τὸ ὄν) καὶ τὴν εἰρωνικὴ ὀπτασία τῶν ἀντιθέτων (πού ὑποχρεώνει νὰ βλέπῃς ὅτι αὐτὸ πού εἶδες εἶναι διάφορο ἀπὸ κείνο πού σοῦ παρουσιάστηκε).

Ἄδρὸ, σ' αὐτὸ τὸ φιλοσοφικὸ δοκίμιο, τὸ δρᾶμα τοῦ Ἀνθρώπου (μεταξὺ ἐνοστίκτου—λογικῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου) γιὰ ὀλοκλήρωσι. Ταξίδι, ὅπου ἢ ἀρχὴ εἶναι τέλος καὶ τὸ τέλος ἀρχή. Προσωπικό, χωρὶς συνοδεία, πού ὀλοκληρώνεται, μόνον ὅταν ἐρμηνευθῆ σωστὰ ὁ ἀφορισμός:

Ἐν τὸ σοφόν ἐπίστασθαι γνῶμην
ὅτῃ ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων.¹⁶

13) ἀπ. 35, 23-26 (DIELS)

14) Πλάτ. Παρμεν. 166β

15) Σῶθηκαν 163 στίχοι τρίμετροι (H. DIELS—W. KRANZ, FRAGMENTE DER VORSOKRATIKER, τόμος Α' ἔκδοση 7η, 1954.

16) Ἡρακλ. ἀπ. 45

Θυμώμαστε τὸ ταξίδι: τοῦ Γιλγαμές¹⁷ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου («Ὀδὸς ἄνω»); γιὰ νὰ μάθῃ, ἀπ' τὸν σοφὸ Οὐτναπιστίμ (τὸν μόνο ποὺ σώθηκε ἀπ' τὸν Κατακλυσμὸ) πῶς καὶ πότε θὰ γίνῃ ἀθάνατος· τοῦ Ὀρφῆως, στὸν Κάτω Κόσμο («Ὀδὸς Κάτω») γιὰ νὰ ξαναφέρῃ στὴ γῆ τὴν Εὐρυδίκη¹⁸ τοῦ Ὀδυσσεύς στὸν Κάτω Κόσμο («Ὀδὸς Κάτω») γιὰ νὰ μάθῃ ἀπ' τὸν Τειρεσία (τὸν μόνο ποὺ γνωρίζει τὰ μέλλοντα),¹⁹ πῶς καὶ πότε θὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἰθάκη. Δένουν ὄλα τὸν λοξό, ἴσιο, ἀνηφορικό καὶ κατηφορικό δρόμο, ποὺ ἡ ἀρχὴ του εἶναι τέλος καὶ τὸ τέλος του ἀρχή. Ἡ ὁλοκλήρωση γίνεται μὲ δοκιμασία—αὐταπάτη ἢ προσπάθεια νὰ φτάσῃς σ' αὐτὴ μὲ νοσταλγία ἢ ὄνειροπόληση. Αὐτὲς ἀποτελοῦν μέρη τῆς σύμμικτης φαινομενικότητος. Μ' αὐτὲς ὁ Ἄνθρωπος κινδυνεύει νὰ γίνῃ θῦμα τοῦ ἑαυτοῦ του—δὲ μπορεῖ ν' ἀπαντήσῃ, οὔτε νὰ ρωτήσῃ περὶ τὸ γιατί τὸν προκαλοῦν τὰ ἐξωτερικά γεγονότα. Ἡ φορὰ γιὰ ἐξήγησιν τῆς αἰτιότητος ἀπαιτεῖ ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις σύμφωνες μὲ τὶς δικές του μεθόδους ἢ ἀρχές. Πλοῖο τοῦ ἡ Μνήμη — πηδάλιό τοῦ ἡ Ἀνάμνηση. Διαφορετικά δὲν φτάνει στὴν αἰτιότητα. Γιατὶ αὐτὴ, ὅπως ἔχει πῆ ὁ Γοργίας, εἶναι ὑπόθεση ἀτομική. Κι' ἐξηγεῖ τὸ τραγικὸ τοῦ ἀφορισμοῦ:

οὐδὲν ἐστὶν εἰ δ' ἐστὶν, οὐ νοητόν, εἰ δὲ νοητόν ἄλλ' οὐ γνωτόν, εἰ δὲ γνωτόν ἄλλ' οὐ δηλωτόν ἄλλοις.²⁰

Ἡ ὁλοκλήρωση δὲν πραγματοποιεῖται, γιατί, ὅπως ἔχει εἰπωθῆ δὲν πιστεύουμε σοφόν:

τὸν τὰ χαλεπὰ γνῶναι καὶ μὴ ράδια ἀνθρώπων γινώσκειν.²¹

Γοητεύει ἢ θεωρία τοῦ συγγραφέως. Γερὴ ἢ ὑποδομὴ καὶ ἡ δομὴ τῆς. Γνώστης, ὁ ἴδιος, τῶν φιλοσοφικῶν προβλημάτων (τὰ ἔχει μελετήσει ὡς πυρῆνα καὶ πλαίσιο) φτάνει σ' ἐντοπίσεις οὐσιαστικές. Ἡ γραφὴ τοῦ λιτή. Τὸ ὕφος τοῦ ξεδιπλώνεται μὲ σαφήνεια, ἐνάργεια καὶ ἐπιγραμματικότητα. Πουθενὰ περιττὸ ἢ ρητορεία. Ἡ σοφὴ διαίρεση τῆς ὕλης

17) R. C. THOMSON, THE EPIC OF GILGAMES (1930), A. SCHOTT, DAS GILGAMESCH EPOS (1958)

18) Κλειδιά, κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ: Ἀπολλόδωρος (1,3,2), Διόδωρος (IV 25, 4), Βιργίλιος (Γεωργ. IV, 454—505), Ὑγίνος (Μυθ. 164), Πausανίας (IX 30, 4).

19) Κλειδιά: Ὅμηρος (Ὀδυσ. κ 490 κέξ), Ἡσίοδος (Μελαμποδεία, ἀπ. 162/190, A. RZACH), Ἀπολλόδωρος (III 6, 7, 4), Σχόλια: Τζέτζης (Εἰς Λυκόφρονα, 683 κέξ), Φλέγων (Περὶ θαυμασίων, C IV, σ. 73 κέξ), Εὐστάθιος, Εἰς Ὅμηρον, 1665, 42)

20) Ἀποσπάσματα εἰς H. DIELS—W. KRANZ (ἀνωτ.)

21) Ἀριστ. Μ. τ. φ. 982α, 10.

(γνωστική, αισθητική, ήθικη) αποφεύγει τις αξιολογήσεις. Ἡ παρεμβολή (δίχην μουσικῆς γεφύρας) ποιημάτων (για ἐπαλήθευση κι' ἐξήγηση) δένει τήν θεωρία μέ τήν πράξη. Ἀκούραστα φτάνεις στόν ἐντοπισμό τοῦ δυναστευτικοῦ ρόλου πού παίζει ἡ αἰτιότητα. Γνωρίζει, ἄλλωστε, ὁ συγγραφεύς ὅτι δέν ὑπάρχει Φιλοσοφία χωρίς Ἐπιστήμη καί Ἐπιστήμη χωρίς Φιλοσοφία. Ἔτσι διατηρεῖται ἡ τάξη ἀπό τήν πλευρά Στρωφῆς («Ὀδὸς Κάτω») καί Ἀντιστροφῆς («Ὀδὸς Ἄνω»). Κι' ὁ σκοπός: ὁ Ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀκούη, τί κάνει, ἐδῶ καί χιλιάδες χρόνια (ἀπό τή στιγμή πού γεννήθηκε κι' ἔφτασε νά διαρρυθμίση τόν κόσμο του) μέ τρόπο καθαρό. Ἔτσι ἔχουμε ἀπάντηση σ' ἐρώτημα πού ἔγινε σ' ἀνύποπτο χρόνο καί ἐρώτηση πού γίνεται σ' ὥρα δπου ἡ ἀπάντηση ἀργεῖ. Αὐτό εἶναι τὸ συμπέρασμα αὐτοῦ τοῦ φιλοσοφικοῦ δοκιμίου.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἡ ἔκφρασις — καὶ τὸ λίκνον — μιᾶς θεωρίας πού ἔτυχε νὰ γνωρίσω καὶ ν' ἀγαπήσω σὰν ἤμουν ἀκόμα πολὺ νέος. Τὰ γενικὰ στοιχεῖα τῆς θεωρίας παρουσιάζονται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίον.

Ἡ θεωρία ξεκινᾷ μὲ μιὰ «ὑπόθεσι» — τὴν «ὑπόθεσι τῆς Ὀλοκληρώσεως» ὅπως τὴν εἶπα. Ἡ θεωρία ζητᾷ νὰ βρεῖ ἐξήγησι γιὰ τὴν κἀθε πρᾶξι τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἀπὸ τὴν «ὑπόθεσι τῆς Ὀλοκληρώσεως» ἀναβλύζει μιὰ Αἰσθητικὴ καὶ μιὰ Ἠθικὴ διδασκαλία.

Βασικὴ μέθοδος καὶ ἀρχὴ αὐτῆς τῆς θεωρίας εἶναι ὅτι δὲν θέλει μὲ κανένα τρόπο «ν' ἀξιολογήσει» τίς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε καὶ θέλει νὰ διαγράψει σὲ χάρτη τίς περιοχὰς τοῦ «καλοῦ» καὶ τοῦ «κακοῦ». Ἔτσι πού νὰ λέει, ὅπως ὄλος ὁ κόσμος τῶχε μάθει μέχρι τὰ τώρα, πῆγαινε καὶ περπάτα σ' αὐτὲς μόνο τίς περιοχὰς ἐνῶ σὲ κείνες δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ διαβῆις. Μακρὰ ἀπὸ κάθε ἀξιολόγησι, ἡ θεωρία θέλει νὰ πεί στὸν ἄνθρωπον ὅχι τί «πρέπει» νὰ κάνει, γιὰτι αὐτὸ βρέθησαν πολλοὶ καλοθελητὲς νὰ τοῦ τὸ ποῦν μέχρι σήμερα — ὁ καθένας ὅπως τόβλεπε κι' ὅπως τόθελε κι' ὅπως τῶχε συμφέρον. Πιὸ ἀπλᾶ, ἡ θεωρία θέλει νὰ δείξει στὸν ἄνθρωπον τὸ «γιατί» κάνει αὐτὸ πού κάνει — ὅ,τι καὶ νᾶναι. Στὴν προσπάθεια νὰ ἐξηγήσει τίς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου στὸν αἰσθητικὸ καὶ στὸν ἠθικὸ τομέα βλέπει καὶ θέτει μέσα στὸ ἴδιο μεταφυσικὸ πλαίσιον τὸν «ἁμαρτωλὸν» καὶ τὸν «ἅγιον», τὸν «καλὸν» καὶ τὸν «κακὸν» — ἔτσι ὅπως πλάστηκαν ἀπὸ τὴ Φύσιν στὸ ἱερὸ ἐργαστήρι τῆς.

• • •

Τὸ πρῶτον θέμα τῆς θεωρίας εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς Γενέσεως, πού ἀναγνωρίζει σὰν πνευματικὸν τοῦ πατέρα τὸν Ἐλεάτην Παρμενίδην. Ὁ κύκλος, λέει, τῆς πορείας εἶναι κλειστός, ἀναγκαστικὸς καὶ ἀμείλικτος: τὸ Ἄπειρον — Ἐνα διασπᾶται στὸ Πολλαπλὸν — τὸ Πολλαπλὸν θέλει νὰ ξαναγυρίσει στὸ Ἐνα.

Κύκλος κλειστός, ἀναγκαστικὸς καὶ ἀμείλικτος. Ὅπως στὸν Χορὸν τῶν ἀρχαίων, ὀλόιδιος εἶναι καὶ ὁ Χορὸς τῆς Τραγωδίας τῶν Ἀνθρώπων.

Ἡ ΣΤΡΟΦΗ ἔλκεται καὶ ἀναιρεῖται ἀπὸ τὴν ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ. Ἡ πορεία στὸ ἀγνάντεμα καὶ στὸ βίωμα τῆς Πολλαπλότητος φαίνεται καὶ καμώνεται σὰν νὰ ξεχνᾷ τὸν μαγνήτη πού βρίσκεται στὴ ρίζα τῆς ἀφετηρίας τῆς. Ὅμως ὁ μαγνήτης αὐτὸς δὲν παύει οὔτε στιγμή νὰ τὴν ὠθεῖ στὸ σημεῖο τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς, πού εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ σημεῖο ἀπ' ὅπου ξεκίνησε.

Ἔτσι διαγράφεται μιὰ κατάστασι τοῦ κόσμου ἀλλὰ παράλληλα καὶ μιὰ θέλησι πού ζεῖ μέσα σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι. Ὁ Κόσμος, γιὰ τὴν «ὑπόθεσι τῆς Ὀλοκληρώσεως» εἶναι γέννημα καὶ θρέμα τοῦ ἀνθρώπινου Λογικοῦ. Αὐτό, πού εἶναι «πεπερασμένο» ἀπὸ τὴ φύσι του, διασπᾷ τὸ Ἔνα ἐφαρμόζοντας τὸ Πέρασ πάνω στὸ ἀρχικὸ σημεῖο πού δίνεται στὴ συνείδησι δλάκερο καὶ ἀκέραιο — τὸ Ἄπειρο Πᾶν. Ἔτσι γεννᾷ ἀπὸ μόνου του, τὸ ἀνθρώπινο Λογικὸ γεννᾷ ἀπὸ μόνου του, τὸν κόσμο τῆς πολλαπλότητος καὶ τῶν Σχέσεων — τὸν κόσμο τῆς Νοήσεως, τῆς Λογικῆς καὶ τῆς Ἐπιστήμης — τὸν κόσμο τῆς Στροφῆς. Ἡ Θέλησι ὁμως διατηρεῖ τὴν ἀνάμνησι τοῦ Ἐνός, αὐτοῦ πού ὑπῆρχε προτοῦ τὸ ἀνθρώπινο λογικὸ φτειάσει ἀπὸ μόνου του τὸν κόσμο του. Γι' αὐτὸ καὶ ποθεῖ τὴν ἐπαναστροφή τῆς στὴν ἀρχικὴν κατάστασι, τὴν Ὀλοκλήρωσι μὲ τὸ Ἄπειρο Πᾶν. Ὑστερα λοιπὸν ἡ θεωρία παίρνει ἀναγκαστικὰ σὰν Ἀρχὴ αὐτὴ τὴ «βούλησι γιὰ Ὀλοκλήρωσι» πού γίνεται ἡ κινητήρια δύναμις κάθε πράξεως.

* * *

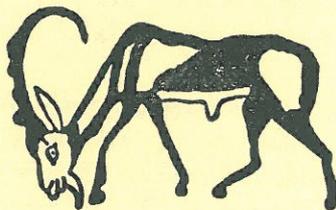
Καὶ τώρα, τούτη ἡ διαλεκτικὴ ἀντίθεσι ἀνάμεσα στὴ δύναμις τῆς διασπάσεως καὶ στὴ βούλησι τῆς ἐπαναστροφῆς στὴν Ἐνότητα ἢ, ὅπως θὰ ποῦμε, ἀνάμεσα στὴ «βούλησι τοῦ ὑπάρχειν» πού πηγάζει ἀπὸ τὴ Νόησι καὶ στὴ «βούλησι τοῦ εὐτυχεῖν» πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι, καταλήγει στὸν Μεγάλου Συμβιβασμὸ τῆς Ζωῆς πού ἡ θεωρία τὸν προβάλλει σὰν τὴν «Ἐξεργασία τῆς Αὐταπάτης». Αὐτὴ ἐδῶ, θρέφεται ἀπὸ τὴν ἐξακολουθητικὴν γέννησι ΣΥΜΒΟΛΩΝ. Σύμβολα πού τὰ καταδρόχθιζει ἓνα - ἓνα ὅπως ὁ Κρόνος καταδρόχθιζε τὰ παιδιὰ του.

Γιὰ τὴν πάνω σ' αὐτὰ τὰ Σύμβολα, ἡ βούλησι γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι ἔχει προβάλλει ἀπατηλὰ τὸ ποθητὸ Ἔν. Τὸ καθ' ἓνα πεπερασμένο Σύμβολο τὸ παίρν' ἡ συνείδησι ὡς ἔαν ἦταν τὸ Ἄπειρον Ἔν. Ἔτσι φτάνοντας στὴν ἀφομοίωσι μὲ τὰ Σύμβολα τοῦ Ἐνός (καὶ αὐτὴ ἐδῶ εἶναι ἡ μεγάλη σφαῖρα τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Ἔρωτα) ἔχει τὴν Αὐταπάτη πὺς ἀφομοιώνεται μὲ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ποθητὸ Ἔν. Τὰ παιδιὰ τοῦ Κρόνου ἀφομοιώνονται μὲ τὸ σῶμα του καὶ τὸ αἷμα του. Μετάληψι καὶ αὐταπάτη πού σὰν ἱκανοποιεῖται γεννᾷ τὸ συναίσθημα τῆς Εὐτυχίας.

Ὁ ἀναγνώστης πού θά διαβάσει (γιά πρώτη φορά ἐδῶ στήν Ἑλλάδα) τὰ στοιχεῖα τῆς θεωρίας, θά κρίνει ὁ ἴδιος γιά τήν Ἀλήθεια τῆς. Ἡ Ἀλήθεια τούτη, πού τήν ἔχω πιστέψει ὅσο καί ἀγαπήσει, εἶναι τὸ ὑπόβαθρο τῆς σειρᾶς τῶν ποιημάτων πού τήν διανθίζουν καί πού δὲν εἶναι ἄλλο παρά «δοκιμῆς» γιά τήν ἔκφρασί της. Γιατί αὐτός καί εἶναι ἄλλωστε ὁ μοναδικός σκοπός πού σπρώχνει τὸν Ἄνθρωπο στήν Τέχνη καί στὸν Ἔρωτα.

Χρειάζεται νὰ ἐπαναλάβουμε τὴ βασικὴ μεθοδολογικὴ ἀρχὴ πού διέπει τὴ θεωρία ἔτσι πού κανεὶς νὰ μὴ δικαιολογεῖται ὅτι δὲν τὴν ἐνοιῶσε. Ὅλες οἱ φιλοσοφίες μέχρι τώρα θέλησαν νὰ καθοδηγήσουν, νὰ κατευθύνουν καί ν' ἀλλάξουν τὸν Ἄνθρωπο — κι' αὐτὸ στάθηκε ἡ μεγάλη μίζερια καί τῆς Φιλοσοφίας καί τοῦ Ἀνθρώπου. Ὅλες θέλησαν νὰ τοῦ ποῦν τί πρέπει νὰ κάνει καί τί πρέπει νὰ ἐλπίζει. Καμιά δὲν προσπάθησε νὰ ἐξηγήσει τὸν Ἄνθρωπο, νὰ τοῦ πεί γιατί κάνει αὐτὸ (ὅτι δ ἤ ποτε) πού κάνει, γιατί ἐλπίζει αὐτὸ (ὅτι δ ἤ ποτε) πού ἐλπίζει.

Αὐτὸ τὸ κενὸ θέλει νὰ πληρώσει ἡ φιλοσοφία πού κυλάει, μὲ «μύθους καί λόγους», σ' αὐτὸ τὸ δοκίμιο.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ένας νέος, κάπου είκοσι χρονών θά ήταν, είχε γράψει μιὰ φορά ένα χειρόγραφο. Πάνε πολλά χρόνια από τότε, κάπου σαράντα. Ποτέ του δὲν θέλησε νὰ τὸ δημοσιεύσει. Τὸ ἔδειχνε μόνο σ' ἕνα πολὺ μικρὸ κύκλο ἀπὸ φίλους καὶ μίλαγε σ' αὐτοὺς πότε - πότε γι' αὐτό.

Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ τὸ εἶχα διαβάσει τότε μὲ μεγάλη προσοχή. Μὲ εἶχε τόσο πολὺ κυριέψει πὺ μπορῶ τώρα νὰ πῶ πὺς πάνω σ' αὐτὰ πὺ μου εἶπε κι' ἔγνοιωσα ἔχω χρισμένη τὴν ἀντίληψί μου καὶ τὴν πίστι μου γιὰ τὴ ζωὴ. Ἐκτοτε ὅμως, ἡ τύρβη τοῦ καθημερινοῦ βίου καὶ οἱ περιπλανήσεις μου σὲ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου μ' ἔφεραν νὰ ξεχάσω τὸ χειρόγραφο αὐτὸ μέσα σὲ κάποιον χρονοντούλαπο. Ἡ τύχη τῶσσε μιὰ μέρα καὶ τὸ βρήκα ἐκεῖ πὺ ἦταν καταχωνιασμένο. Τότε τὸ κοίταξα πάλι καὶ πέρασα μιὰ νύχτα ἄλακρη διαβάζοντάς το.

Τὸ ξανάδα βέβαια μὲ ἄλλο μάτι. Ἄλλοιῶς βλέπεις τὰ πράγματα σὰν εἶσαι νέος δεκαοχτῶ - είκοσι χρονῶν, ἄλλοιῶς τὰ βλέπεις σὰν γερνᾶς, ὅταν τὰ πρεβυωπικὰ γυαλιὰ σου ἔχουν σκουρήνει ἀπὸ τὴν πατίνα μιᾶς τρομερᾶ πληθωρικῆς ἐμπειρίας.

Συνήθως τὰ πρεβυωπικὰ γυαλιὰ εἶν' ἔτοιμα νὰ γελάσουν μπροστὰ στ' ἀδέξια καμῶματα τῆς νεότητος. Ἔτσι κι' ἐγὼ πήγαίνα πάλι νὰ διαβάσω αὐτὰ τὰ λησιμονημένα χειρόγραφα, περιμένοντας νὰ γελάσω.

Μὰ δὲν γέλασα. Τὴ φωνὴ πὺ ἡ ἀπορημένη ψυχὴ μου εἶχε ἀκούσει τότε, πρὶν σαράντα ὀλόκληρα χρόνια, τὴν ἀκουγε πάλι καὶ τώρα. Ἀνάλλαγη.

Ἔβλεπα σ' αὐτὰ, πάλι σὰν πρῶτα, νὰ ξεδιαλύνεται μιὰ ἀλήθεια πὺ εἶχε ὄλον ἐκεῖνο τὸ χαρακτῆρα τῆς τετράγωνης λογικῆς πὺ σὲ κάνει νὰ λές: «μὰ πὺς δὲν τῶχα δεῖ κι ὄλας ἀπὸ πρὶν πόσο ἀπλᾶ καὶ φυσικὰ κυλᾶνε ὄλα τὰ πράγματα ἔτσι;» Τὰ «πράγματα» ἦταν τὰ μεγάλα θέματα — ὅπως εἶναι τὸ θέμα τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ, τὸ θέμα τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Ἄσκημου, τὸ θέμα τῆς Ἡδονῆς καὶ τῆς Ὀδύνης.

Αὐτὰ τὰ χειρόγραφα τοῦ νέου πὺ γράφτηκαν στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ κεριοῦ ἢ τοῦ λύχνου, τὰ δίνω σήμερα ἐγὼ στὴ γλώσσα μας, ἀκριβῶς ἀνάλλαχτ' ἀπ' ὅπως γράφτηκαν τότε. Ὁ νέος

αὐτὸς δὲν ὑπάρχει πιά ἀφοῦ τὰ εἴκοσι χρόνια πού τὸν ἐφτειαναν ἔτσι ὅπως ἦταν τότε, ἔχουν πεθάνει μαζί του. Ὅμως αὐτῆ, του ἡ πηγαία σκέψι πού ἀνάβλυσε μέσ' ἀπὸ μιὰ ἐσώρημητη στιγμὴ ἐκ-στάσεως, νομίζω τώρα πὼς ἀξίζει τὸν κόπο ν' ἀναλυθεῖ περισσότερο καὶ ν' ἀναπτυχθεῖ σὲ ὅλες της τίς συνέπειες. Γιατὶ συνέπειες ὑπάρχουν πολλές.

Καὶ κάτι ἀκόμα περισσότερο: ἀξίζει τὸν κόπο ν' ἀγαπηθεῖ. Τοῦτο θὰ γίνεῖ σὰν ὁ ἀναγνώστης δεῖ ὅτι τῆ σκέψι αὐτῆ δὲν χρειάζεται μόνο νὰ τὴν «καταλάβει». Πρέπει ἀκόμα καί, πρῶτιστα, νὰ τὴ «νοιώσει».

Ἄν ὁ ἀναγνώστης δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύσι του, εἴτε φανερῆ εἴτε κρυμμένη, συνάμα στοχαστῆς καὶ καλλιτέχνης ἢ ποιητῆς, ἂν δὲν ξέρεῖ νὰ νοιώθει τοὺς ἀκατάλυτους δεσμοὺς τῆς «καρδιάς καὶ τοῦ λόγου» καλὸ θὰ ἦταν νὰ μὴ τὸ διαβάσει αὐτὸ τὸ βιβλίο.

Γιὰ νὰ μὴ τὸ μολέψει μὲ τὴν ἀλύγιστην ὕλη τῆς μονόπλευρης «λογικῆς» του.

Τό χειρόγραφο

«Σκοπός μας είναι ο δρόμος μας»

Α'. ΓΙΑ ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΕΩΣ

Δέν μπορεί νά χρειάζεται στόν ἄνθρωπο κανείς φιλόσοφος πού θά τοῦ πεί κάτι τὸ ἐντελῶς νέο πού χρόνια τώρα περίμενε τήν ἀποκάλυψί του. Γιατί τὸ νοιώθουμε πῶς ἡ Ἀλήθεια δέν μπορεί νά εἶναι κάτι τὸ νέο.

Κανείς δέν μπορεί νά τὸ παραδεχτεῖ πῶς ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τήν Ἀλήθεια τούτη καὶ παραδέρνει ἀδέσβαια μέχρι σήμερα στὰ πέλαγα πασχίζοντας ν' ἀνακαλύψει τὸ νέο ἐκεῖνο νησί πού θά τῆς δώσει τήν Εὐτυχία. Γιατί ἡ Ἀλήθεια δέν εἶναι κανέν' ἀγνωστο νησί χαμένο στὰ διμυχλιασμένα βάθη τοῦ ὀρίζοντα. Ἡ Ἀλήθεια εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ χῶμα πού μέχρι σήμερα πατάμε.

Κι' ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἀνεξάρτητος—εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀντικείμενο τῆς Ἀλήθειας. Αὐτός, μαζί μ' ὅλα τὰ ὄντα, τρέφει τήν Ἀλήθεια μέσα του, εἶναι ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια. Γιατί αὐτὴ εἶναι πού τὸν ἔχει φτειάσει, τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅλα τὰ ὄντα, τέτοιους ἀκριβῶς ὅπως πράγματι κ' εἶναι. Αὐτοὶ ζοῦν καὶ ὑπάρχουν μὲ τοὺς νόμους τῆς. Ὅ,τι κι' ἂν κάνουν δέν εἶναι τίποτα τὸ διαφορετικὸ ἀπ' ὅ,τι αὐτὴ προστάζει. Ὅ,τι κι' ἂν κάνουν,—μὰ ὅ,τι ὀ,τι εἶναι αὐτό. Γιατί ἡ ἴδια Ἀλήθεια ἔχει φτειάσει ὅλους τοὺς ἄνθρωπους καὶ ὅλα τὰ ὄντα.

Λοιπόν, αὐτὸ πού μένει σ' ἐμᾶς σήμερα εἶναι νά μπορέσουμε νά δοῦμα κατάματα καὶ ν' ἀναγνωρίσουμε τοὺς νόμους τῆς Ἀλήθειας αὐτῆς. Ἡ θεωρία πού θά πῶ ἐδῶ δέν ἔρχεται νά εὐαγγελιστεῖ στόν ἄνθρωπο τί πρέπει τάχα νά κάνει ἀπὸ σήμερα. Ἀπὸ τέτοιες θεωρίες - συνταγές μᾶς ἔχουν κατακλύσει καὶ μᾶς ἔχουν πνίξει. Ἡ θεωρία ἔρχεται, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ μοναδικὴ ἀποκάλυψη τοῦ πόθου γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσι τῆς ἐνότητος, νά προβάλει στόν ἄνθρωπο τὸ τί κἀν εἶναι — ἀπὸ πολὺ παλῆά. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού γεννήθηκε. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἔτσι ἔλαχε νά γίνεῖ ὥστε νά λείει μὲ τὸν τρόπο του — ὑπάρχω.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

«l'intuition de tout à la fois»
Descartes

Ὁ δάσκαλος πού θά σέ μάθει τήν ἀλήθεια
Δέν ὑπάρχει.
Τόσο μικρός καί περιορισμένος
Ποῦ γεννήθηκε,
Μέ λόγια πολλὰ καί λέξεις πού τρέχουν ἢ μιὰ τήν ἄλλη
Καταλογάδην
Μιλáει πολὺ ἀκατάπαυστα καί γι' αὐτὸ τήν Ἀλήθεια
Δέν προφταίνει ὁ δόλιος νά σοῦ τήν πεῖ.

Ὅταν ὁ δάσκαλος σοῦ μαθαίνει τήν Ἀλήθεια
Ἐσύ, σάν μαθητῆς ἀφηρημένος
Ζωγράφιζέ τον σ' ἓνα χαρτί.
Καί δὲς τότε πῶς ὄλ' αὐτὰ πού σοῦ λέει τελειώνουν
Στὴν ἄκρη τῆς μορφῆς του
Στὸ κούτελό του καί στὰ χεῖλη του.
Καί δὲς ἀκόμη πῶς πέρ' ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐκτείνεται τ' ἀπέραντο
Χωρὶς τέλος

Τώρα τὸ ξέρεις πιά: ἡ ἀλήθεια τοῦ δασκάλου σου
Σταματᾷ στὸ πετσί του
Καί ὅλα αὐτὰ πού σοῦ λέει τελειώνουν στὴν ἄκρη τῆς μορφῆς του
Στὸ κούτελο του καί στὰ χεῖλη του.

Μ' ἂν ἐσὺ θέλεις νὰ δεῖς τὴν Ἀλήθεια
Μὴν ἀκούσεις τὰ λόγια τοῦ δασκάλου σου.
Μὴν τὸν πιστέψεις ὅταν σοῦ δείχνει μὲ τὸ δάχτυλο
Τὸ ἐδῶ καὶ τὸ τῶρα - τὸ hic et nunc -
Τὸ αὐτὸ καὶ ὄχι ἐκεῖνο ποὺ θέλει καὶ βλέπει
Στὸ κλειστὸ τοῦ σύστημα
Μεμονωμένο.
Σοῦ τὸ κρύβει ὁ λαοπλάνος τὸ ἄπειρο τῶν σχέσεων
Ποὺ μπορεῖ νὰ σοῦ δείξει.

* * *

Κι' ἂν ψάξεις μέσα σου θὰ βρεῖς ἐσὺ τὴν Ἀλήθεια.
Τότε θὰ δεῖς ὅτι δὲν κόβεται
Σὲ κομάτια.
Τότε θὰ δεῖς ὅτι δὲν γίνεται σύστημα
Περιορισμένο.
Τότε θὰ δεῖς πὼς δὲν κλείνεται σὲ κουτί
Σὰν σαρδέλλα.
Τι ἢ Ἀλήθεια εἶναι μόνο στὸ ἄπειρο τῶν σχέσεων
Ποὺ μπορεῖ ν' ἀδράξει ἡ ψυχὴ σου
Μὲ μιὰ ματιὰ της.

Χαμένοι μέσα στον ακατάληπτο λαβύρινθο ενεργειών του ανθρώπου — σκουντουφλώντας ανάμεσα στον ήρωα και τον προδότη, στον πιστό και στον άθεο, στον άμαρτωλό και τον όσιο — έξαυλωμένοι μπροστά στο βωμό τής Τέχνης και τής όμορφιάς, δέν μπορέσαμε νά κρατήσουμε αυτό τό γεμάτο άγώνια έρώτημα: Γιατί; Γιατί, μοιραία, πότε σέρνουμε τά βήματά μας στην ταβέρνα, πότε γονατίζουμ' έξουθενωμένοι στο είκονοστάσι ή στο βωμό, άλλοτε παραδινόμαστε στον πόθο και τή λαγνεία κι' άλλοτε στο πάθος και τήν άγνεία; Γιατί, άλλοι τυφλωμένοι από τό μίσος ζητούν νά συντρίψουν και νά σκορπίσουν τον πόνο — κι' άλλοι ζητούν ν' αγαπήσουν και νά δημιουργήσουν; Γιατί ν' αγαπούμε τό Ώραίο και νά μισούμε τό Άσκημο; Γιατί τάχα νά ζητάμε νά νοιώσουμε μέ κάθε μέσο τήν Εύτυχία;

Κή άπάντησις ήρθε μόνη της μιá νύχτα, όταν τό φεγγάρι έστελνε τίς άχτίδες του νά χαϊδέψουν τά χάλκινα μέλη ενός αγάλματος πού στέκονταν εκεί μέσ' στή σιωπή τής νύχτας μέ τά χέρια όλάνοιχα ψηλά προς τ' άστέρια — σαν νά ζητούσε νά ρουφήξει όλο εκείνο τ' άπειρο πλήθος των διαμαντιών τ' ούρανού μέσ' στην δλόθερμη άγκαλιά του:

—Γιά νά γυρίσουμε πίσω!

• • •

Ή Όλοκλήρωσι, πού θα δόσει μιάν ένιαίαν άπάντησι σ' όλες τίς πράξεις των όντων, ξεπήδησε σαν έν' ασύνειδο αίτημα μέσ' από τά βάθη τής ψυχής μου. Ήταν ή φωνή του πνεύματος πού συνέλαβε τήν ουσία και τό σκοπό του σε μιá στιγμή πού τό Πάν είχε άκίνητήσει κι' όλόκληρο τό Σύμπαν είχε χωρέσει μέσα σε μιá δλόθερμη άγκαλιά. Μέσα σ' αυτό τό βιβλίό, όλες οι πράξεις των όντων θα βρούν τήν έρμηνεία τους μέ τήν Όλοκλήρωσι — κή Όλοκλήρωσι μ' αυτές τήν έπαλήθευσι της.

Όμως τό βιβλίό αυτό δέν είναι πρωτοπόρο. Πριν απ' αυτό, κάποιος άλλος γνώριζε τήν Άλήθεια — τή γνώριζε και τήν ποθούσε χωρίς κανείς απ' τους σοφούς νά τό υποπτεύεται. Κι ό κάποιος αυτός άλλος είναι γέρος στή γνώσι και τον πόθο αυτό τόσο — όσο γέρος είναι και ό Κόσμος. Είναι τό Ών αυτό πού πάντα γνώριζε τήν Άλήθεια και μέ τους νόμους της ενεργούσε. Είναι τό άτομο. Ό πόθος και τό έργο αυτής έδω τής θεωρίας είναι νά τ' άγκαλιάσει και νά τό ακολουθήσει πιστά μέσα στο δρόμο τής μοίρας του.

Τό βιβλίό αυτό δέν έχει άλλο σκοπό από τό νά προφέρει τή λέξι πού θα δόσει συνοχή σ' όλες τίς ένέργειες του ανθρώπου — και θα τίς εξηγήσει.

Ή λέξις αυτή λέγεται ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙ.

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΥΠΟΘΕΣΙ ΔΙΑΓΡΑΦΕΤΑΙ ΜΕΣ' ΣΤΗΝ ΟΜΙΧΛΗ

Ὀλάκερο τὸν κόσμον τῶν παραστάσεων, ἔτσι ὅπως τὸν ζοῦμε, φαίνεται πῶς τὸν διέπει μιὰ δύναμι, αὐτὴ ποὺ τὸν δημιούργησε καὶ τὸν κρατᾷ σὲ ὑπαρξί, τέτοια ὅπως τὴ ζοῦμε. Ἡ δύναμι αὐτὴ ὑπάρχει παντοῦ, σὲ κάθε ἀντικείμενο ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κόσμον τῶν παραστάσεων — στὸ μεγαλύτερο ζῶο καὶ στὴ μικρότερη πέτρα. Αὐτὴ τὴ βλέπω νὰ διέσπασε τὸ κοσμικὸ νετρόνιο, ἐνδογενὴς στοὺς κόλπους του, γιὰ ν' ἀφήσει νὰ ξεπροβάλει ἓνα θετικὸ κ' ἓνα ἀρνητικὸ "Ὀν — τὸ "Ἄρρεν καὶ τὸ Θῆλυ, τ' Ἀντίθετα. Κι' ὁ Κόσμος εἶναι τὸ "Ἄρρεν καὶ τὸ Θῆλυ μαζί — ὅπως ὅταν ἀγκαλιάζονται τ' ἀντίθετα καὶ χάνονται ἅπιαστα ἀπὸ τίς αἰσθήσεις.

Μὲ τὴ διάσπασι αὐτὴ τοῦ Ἐνός, ποὺ εἶναι ὁ Κόσμος, βλέπω νὰ γεννιοῦνται οἱ ἄπειρες ἰδέες - εἶδη. Αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ πράγματα ποὺ φτειάχουν τὸν μικρὸν κόσμον τῶν παραστάσεων — μὲ τὸν ἀχὸ του καὶ μὲ τὴν τύρβη του καὶ μὲ τὴ σκλαβιά του. Ἔτσι μ' αὐτὲς δημιουργήθηκαν καὶ οἱ Σχέσεις ποὺ τὸ μυαλό μας πασχίζει νὰ συμμαζέψει σὲ μιὰ κάποια μικρὴ Ἐνότητα, ὅταν λέει τάχα πῶς σκέπτεται «λογικὰ».

Ἔτσι τώρα, οἱ δύο καταστάσεις — ὁ Κόσμος σάν Ἐνότητα καὶ αὐτὸς ὁ μικρὸς διασπασμένος κόσμος τῶν ἀντικειμένων, ἔχουν τεθεῖ γιὰ πάντα μπροστά μου. Αὐτὲς οἱ δύο, σάν βασικὲς ἀντιθέσεις, μοῦ δίνουν τὴν οὐσία τοῦ δράματος τῆς Ζωῆς. Ἡ ἡδονὴ τῆς Ἐνότητος καὶ ἡ Ἐλευθερία ἔχουν πιά χαθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα καὶ τὴ διαφοροποίησι τῶν ὄντων. Ὅλα λουφάζουν τώρα κάτω ἀπὸ τὸν βούρδουλα τῆς Αἰτιότητος.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Ακῶ τὸν ἀχό.
Ἄκῶ τὸν ἀχό πὸς βουίζει βαρειά
καὶ φέρνει σιμά
τ' ἀνήσυχα ρίγη.

Ἄκῶ τὸν ἀχό.
Ἄκῶ τὸν ἀχό πὸς σιμώνει γοργά
καὶ σφυριές στὴν καρδιά
βοάζοντας σμίγει.

Κοιτῶ τὸν ἀχό.
Κοιτῶ τὸν ἀχό
πὸς μὲ ὄρθιες γροθιές
καὶ στριγγλιάρες φωνές,
μπροστά μου ἐστήθη.

Κοιτῶ τὸν ἀχό
πὸς χωρὶς στοχασμό
μὲ θολὸ τὸ μυαλὸ
κοάζουν τὰ πλήθη.

Περνῶ τὸν ἀχό.
Περνῶ τὸν ἀχό καὶ πετῶ μακρὰ μ' ἀλαφρὴ τὴν καρδιά
στὴ λυτρωμένη γαλήνη.

Τὸ κάθε ὄν λοιπὸν εἶναι μιὰ βούλησι πού ἀρνιέται τὴν ἀνελευθερία, τὴ διάσπασι καὶ τὴ δυστυχία τοῦ μικροῦ αὐτοῦ κόσμου τῶν παραστάσεων. Πῶς εἶν' ἐλεύτερο τὸ ξέρει — γιατί τὸ θυμάται. Τούτη εἶναι ἡ δύναμι πού τώρα παίρνει, στή λειτουργία της αὐτή, ἓνα ὄνομα καινούργιο: τὸ «θεμελιῶδες Ἐγὼ» λέγεται ἡ δύναμις αὐτή. Κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς βουλήσεις ὀρέγεται τὴν ἐπαναστροφή της στὴν κατάστασι τῆς Μονάδος. Ὅταν τὸ κατορθώνει (σ' ὅλο τὸ βιβλίον θὰ δοῦμε μὲ τί δραματικά ἀπατηλοὺς δρόμους τὸ κατορθώνει) ἔχει νοιώσει τὴν Εὐτυχία μέσα στὴν ἡδονὴ τῆς Ἐλευθερίας. Γιατί τίποτ' ἄλλο δὲν εἶναι ἡ Εὐτυχία ἀπὸ τὸ συναίσθημα πού γεννιέται στὴν ἀφομοίωσι μὲ τὴν Ἐνότητα. Ἡ βούλησι πού στέκεται ἀνήμερη γὰ τὸ κατορθώσει, σπαράσσει καὶ δέρνεται ἀπὸ τὴν Ἀγωνία, τὴν Ἀποξένωσι καὶ τὴν Ὀδύνη. Τότε ὅμως ἡ βούλησι, εἶναι σκλάβια καὶ δὲν εἶναι λεύτερη.

Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς ἦταν μιὰ ἀδυσώπητη πάλη, γιατί κάθε βούλησι, ὅλες οἱ βουλήσεις, θέλουν τὴν εὐτυχία γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Τὸ θεμελιῶδες Ἐγὼ εἶν' ἓνα ἐσωστραμμένο, τραγικὸ μέσα στὴν μοναξιά του, ἀδηφάγο ζῶο πού ποθεῖ κι' ὀρέγεται τὴν Εὐτυχία, τί ἔτσι μόνο θὰ νοιώσει εὐτυχισμένο καὶ λεύτερο. Ἡ Ζωὴ εἶναι ἡ αἰώνια πάλη αὐτῶν τῶν βουλήσεων πού κάθε μιὰ θέλει γιὰ λογαριασμό της νὰ συντρίψει καὶ νὰ συγχωνεύσει στὸν ἑαυτὸ της τὴν ἄλλη — ὅλες τὶς ἄλλες. Κάθε βούλησι ὑπακούει στὸν ἀδυσώπητο νόμο τῆς ἐπιστροφῆς στὴν αἰώνια Μονάδα, πού εἶναι ὁ Νόμος τῆς Ἀντιστροφῆς.

Ὅλες μαζὺ οἱ ἰδέες τῶν ὄντων, τῶν μικρῶν καὶ παρδαλόχρωμων ὄντων, φτειάχνουν τὴν τελευταία Ἰδέα - Ἐνότητα. Αὐτὴ εἶναι ἡ Σφαῖρα τοῦ Εἶναι, μιὰ καὶ δημοσία, ἡ Ὀλοκλήρωσι. Ἡ Ἰδέα αὐτὴ ὑπάρχει πηντοῦ μέσα στὴν κάθε βούλησι, διέπει τὸ Σύμπαν — εἶναι τὸ Σύμπαν. Μόνα πού δὲν γίνεται κατανοητὴ ἀπὸ τὴ λογικὴ νόησι γιατί αὐτὴ ἀναφέρεται μόνο στίς Σχέσεις τοῦ διαμελισμένου κόσμου τῶν παραστάσεων. Μπορεῖ ὅμως νὰ συλληφθεῖ ἀπὸ τὸ Ἐγὼ μόνο μὲ τὴν ἐκ-στασι. Κ' ἡ σύλληψι αὐτὴ δὲν θὰ συνδέεται μὲ καμιὰ παράστασι. Θᾶν' ἐλευθερη ἀπὸ χρόνο, τόπο, ποιότητα, ποσότητα, σχέσι. Θᾶναι ἀπλῶς ἓνα συναίσθημα Εὐδαμονίας καὶ Μεγαλείου — ἓνα συναίσθημα Εὐτυχίας μέσα στὴ σφαῖρα τῆς Ἐλευθερίας.

Ἀκριδῶς κι ἀπαράλλαχτα σὰν τὸ συναίσθημα εὐτυχίας καὶ ἐλευθερίας πού δίνει στὴν κατακτήτρια, ἐσωστραμμένη καὶ ἀδηφάγο βούλησι ὁ ὀργασμὸς τῆς συνουσίας.

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

Μίλησε ὁ Ἐλεάτης γιὰ τὴν Αἰώνια Σφαῖρα
τὴ μιά καὶ ἀνάλλακτη
ποῦ ὑπάρχει σὰ Σκέψι καὶ συλλογιέται
μονάχη τὸν ἑαυτὸ της.

Μέλλον καὶ Σήμερα καὶ Παρελθὸν—ὁ Χρόνος
στέκουν ἀκίνητα.

Μονάδα αἰώνια ποῦ δὲν γνωρίζει τὸ ἄλλο
γιατὶ ἄλλο δὲν ὑπάρχει.

Τὸ ἓνα τ' ἀέναο
ποῦ δὲ γνωρίζει ὄντα καὶ πράγματα κ' ἐπεισόδια
κοματιασμένα.

Καὶ ξάφνου ἔρχεται ἡ ὥρα
ποῦ θ' ἀρχίσει ὁ Χρόνος.

Καὶ τοῦ Ἐλεάτη ἡ Σφαῖρα ἡ Αἰώνια
ἡ Ἀκίνητη στὴν ἡσυχία τοῦ κάλλους καὶ τῆς γαλήνης
σπάζει καὶ σκάζει καὶ σκορπιέται στὴ δίνη
τοῦ μαύρου Ἀπείρου.

— Τῆς συφορᾶς ἡ γένεσι.

Ἀπ' αὐτὴν ἀναβλύζει κρουνοὺς τώρα ἡ φύσι της
ποῦ ἐνυπῆρχε.

Σὰ δυὸ ἀλήθειες ποῦ ἄπειρες γίνοντ' ἡ μιά κ' ἡ ἄλλη
σέ ἄπειρο χῶρο ἄπειρης οὐσίας

— αἰώνιες ἐκφάνσεις τοῦ ὄντος—

Ἄρρεν καὶ Θῆλυ

τὸ Ναι καὶ τὸ Ὅχι

τὸ Σύν καὶ τὸ Πλήν - τ' Ἀντίθετα

ποῦ πασχίζουν στὸ συνεχές

ἀενάως.

— Τῆς συφορᾶς ἡ γένεσι.

Ἔτσι χάθηκε ἡ γαλήνη καὶ ἡδονὴ
ἔτσι ἀφανίστηκε ἡ ὀμορφιά καὶ δικαιοσύνη
τῆς Αἰώνιας Μονάδος τῆς ὁμοούσιας
ἀνυπερθέτως.

Κ' ἔτσι τὸ πολλαπλὸ κ' ἡ Ἀντίθεσι,

ὁ Κόσμος, τὸ Σύμπαν, τὸ Ἄρρεν καὶ Θῆλυ τὸ αἰώνιο

πάντα ρεῖ καὶ χάνεται καὶ πάντα ρεῖ καὶ πάλι
μεσ' στή μιζέρια καὶ στοὺς ἀγῶνες καὶ στὸ ξέφτισμα
τῆς κοματιασμένης του ζήσης.

— Τῆς συφορᾶς ἢ γένεσι

* * *

Ὅμως ἐσύ, σὰν ἀρνιέσαι τὴν αἰῶνια καταδίκη
τῆς πολλαπλότητος.

Κ' ἐσύ, σὰν ἀρνιέσαι τὸ σκόρπισμα καὶ τ' ἀφάνισμα
τῆς Μονάδος.

Τότε εἶσ' ὁμορφος καὶ καλὸς καὶ δίκαιος:

ὅταν δρέγεις τὴ μεγάλη σου ἐπάνοδο,

σὰν ἡμέρα τοῦ νόστου,

στὴ Μονάδα πού ἦταν

στὸ Ἔνα πού χάθηκε.

* * *

Ὅπου κι' ἂν πᾶς κι' ὅ,τι ζητήσεις κι' ὅ,τι κι' ἂν κάνεις
στὸ Νόμο τῆς Ἀντιστροφῆς τὸν ἀδυσώπητο—

πρὸς τὴ Μονάδα —

ἔγναντεύει ἡ ψυχὴ σου.

Κι' ὅλα τὰ σώματα ριγοῦν κατ' ἄπ' τὸν πόθο τὸν ἀνελέητο

τῆς ἀναγκαστικῆς σου δουλείας

γιὰ Ὀλοκλήρωσι

μὲ τὸ Πᾶν!

Εἶναι δυσβάστακτη δουλεῖα νὰ αἰσθάνεσαι ἐλεύθερος

Η ΔΙΟΡΑΣΙ ΤΗΣ ΣΤΡΟΦΗΣ

Καλά ως ἐδῶ πού ἡ Ἀρχὴ αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν ἄλλο τίποτε ἀπὸ μιὰ Ὑπόθεσι. Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ φτάσουμε στὴν ἀποδεικτικὴ βεβαιότητα τούτης τῆς Ὑποθέσεως; Οἱ δρόμοι μου θὰ εἶναι δύο.

Ὁ ἕνας εἶναι τὸ ξεκίνημα πού στεριώνει μιὰ ἰδιόμορφη θεωρία τῆς Γνώσεως.

Ὁ ἄλλος εἶναι μιὰ σειρά ἐπαληθεύσεων αὐτῆς τῆς θεωρίας πού εἶναι παρμένες ἀπὸ τὴν παρατήρησι τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴ σφαῖρα τῆς Ἠθικῆς, τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Ἔρωτα.

Διπλῆ λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ ἀπόδειξι.

Μόνο πού τὸ τρίτο βῆμα θάναί πῶς αὐτὴ τὴν ἀπόδειξι θὰ πρέπει καὶ νὰ τῆ γούσεις.

Ἡ ἰδιόμορφη θεωρία τῆς Γνώσεως βοηθᾷ στὴ δημιουργία τῆς βεβαιότητος ὅτι τὸ **ΝΟΗΜΑ** ἐνὸς μεμονωμένου πράγματος, τοῦ αἰσθητοῦ, ἐκτείνεται σ' ὅλη τὴν ἀπέραντη ἔκτασι τῶν σχέσεών του μὲ τὸ σύνολο τῶν πραγμάτων — αὐτὸ τὸ σύνολο πού εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸ Ἄπειρο, τὸ ὑπεραισθητό. Γιατὶ χωρὶς τὸ Ἄπειρο δὲν θὰ νοήσεις ποτὲ τὸ Πέρασ. Γιατὶ τὸ αἰσθητό, λιώνει καὶ χάνεται μέσα στὴν ἄβυσσο τοῦ ὑπεραισθητοῦ.

[Ποιὸ εἶναι τὸ νόημα πού μπορεῖ νὰ δίνομε στὴ λέξι «δέντρο»; Ἄς ποῦμε, τὸ δέντρο εἶναι τὸ ἀντικείμενο αὐτό, μιὰ ἰδέα καθαρὴ καὶ ξέχωρη, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα κορμὸ καὶ μιὰ στεφάνη μὲ φύλλα. Ἀλλὰ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου τὸ βλέπει ἀμέσως πῶς αὐτὸς ὁ ὀρισμὸς δὲν φτάνει γιὰ νὰ προσδιορίσει τὸ νόημα τοῦ δέντρου. Προχωρεῖ λοιπὸν γιὰ νὰ περιλάβει στὸν ὀρισμὸ καὶ τὶς ρίζες, γιὰτὶ τὸ ξέρεῖ πῶς χωρὶς αὐτὲς τὸ δέντρο δὲν θὰ ἦταν δέντρο. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Ἔτσι ἀναγκαζόμαστε νὰ περιλάβουμε τώρα στὸν ὀρισμὸ καὶ τὸ χῶμα καὶ τὴν ὑγρασία καὶ τὴ βροχὴ. Καὶ ὅλ' αὐτὰ τὸ ξέρουμε πῶς ὕ π ο ν ο ο ὕ ν καὶ τὰ σύγνεφα καὶ

τὸν ὠκεανὸ πού τὰ γεννᾷ καὶ τὸν ἥλιο τὸν φλογοβόλο πού τ' ἀνασταίνει.

Καὶ μαζὺ μ' αὐτὰ καὶ τὸ Σύμπαν δλάκερο, στήν ἀπειρη ἔκτασί του.] (1)

Ἔτσι λοιπὸν τὸ καθαρὸ νόημα ἑνὸς «ὄντος» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ξέχωρο καὶ ἀνεξάρτητο ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ ὄντα. Διότι εἶναι ἀκριβῶς ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πού ἐξαρτᾶ καὶ χωρίζει τὴν ὑπαρξί του. Καὶ χωρὶς αὐτὰ οὔτε καὶ πού θὰ ὑπῆρχε καν. Εἶναι λοιπὸν τὸ σύνολο τῶν ὄντων, σὰν ἀπαραίτητο ὑπόβαθρο πού ὑπονοεῖται, αὐτὸ πού καθορίζει ἀναγκαστικὰ τὸ κάθε πρᾶγμα, τὸ «ξεχωριστό», καὶ συμμετέχει στὸ ΝΟΗΜΑ του. Δὲν γίνεται «δέντρο» χωρὶς τὸ Σύμπαν. Δὲν γίνεται τὸ αἰσθητὸ χωρὶς τὸ ὑπεραισθητό.

Καὶ λογικὰ ἀκόμα ἐὰν τὸ δοῦμε, τὸ κάθε πρᾶγμα «εἶναι», ὑπάρχει, διότι ἡ θέσι του βρίσκεται στὸ χῶρο ἀνάμεσα, ὅμως ἐκτός, ἀπὸ τὴν ὑπαρξί ὄλων τῶν ἄλλων.

Ἡ ὑπαρξί λοιπὸν εἶναι μιὰ θέσι στὸ χῶρο τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως.

Δὲν φτάνουμε ποτὲ στὸν προσδιορισμὸ τῆς ἐννοίας ἑνὸς πράγματος πού ξέρομε, ἀν δὲν ἀρνηθοῦμε ἀπ' αὐτὸ πρῶτα ὅλα τ' ἄλλα. Ἔτσι πού ὅλα τ' ἄλλα συμμετέχουν στή γνῶσι του καὶ στὸν προσδιορισμὸ του. Γιὰ νὰ ἰδῶ λοιπὸν τὸ ΝΟΗΜΑ τοῦ «ξεχωριστοῦ» πράγματος πρέπει πρῶτα νὰ περάσω ἀπὸ τὸ Ὅλο, τὸ Ἄπειρο. Γιατὶ ἀλλοιώτικα πῶς τάχα θὰ τὸ ξεχωρίσω;

Ἡ ἰδιόμορφη θεωρία τῆς Γνώσεως μᾶς δείχνει τώρα πῶς τὸ «ἀντικείμενο» δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνο σὰν κατὰσκευάσμα τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ ὅταν τοῦτο ἐφαρμόζει τὸ Πέρασ πάνω καὶ μέσα στὸ Ἄπειρο γιὰ νὰ τὸ πλάσει. Εἶναι λοιπὸν τὸ μυαλό, αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο μυαλό πάντοτε, πού κατασκευάζει τὴν ἰδέα. Καὶ προσπαθεῖ μετὰ νὰ κάνει ἕνα κομάτι τοῦ Ὀλου, τὸ «ἀντικείμενο», νὰ τῆς μοιάσει. Γι' αὐτὸ λοιπὸν κανένα ἀντικείμενο δὲν θὰ μοιάζει ποτὲ μὲ τὴν ἰδέα καὶ θὰ τῆς εἶναι πάντα κάπως ἀλλοιώτικο — ἐνδεέστερο καὶ φαυλότερο ἢ καὶ, ἀκόμη, καλλίτερο. Κι' αὐτό, γιατί τὸ ἀντικείμενο δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνο γιὰ τὴν ἰδέα μέσα στὸ ἀνθρώπινο λογικὸ πού τὴν ἔφτειαξε. Ὅμως δὲν εἶναι τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ πού προσπαθεῖ νὰ τῆς μοιάσει. Εἶναι ἡ ἰδέα πού προσπαθεῖ νὰ μοιάσει σ' ἕν' ἀντικείμενο πού ἔχει φτειαχθεῖ μὲς ἀπ' τὸ Ὅλο.

(1) Βλ. ἐκτενέστερα Νέοι Σωκρατικοὶ Διάλογοι, I. σελ. 244 κέ.

Νὰ πῶς ὁ ἄνθρωπος, ἐφαρμόζοντας τὸ Πέρασ πάνω στὸ Ἄπειρο, γίνεται ὁ πλάστης τοῦ Κόσμου.

Θυμήσου λοιπὸν

πὼς ἡ Ἀλήθεια εἶναι μόνο στὸ ἄπειρο τῶν σχέσεων
ποῦ μπορεῖ ν' ἀδράξει ἡ ψυχὴ σου
μὲ μιὰ ματιὰ της.

* * *

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ μιὰν ἄλλην ἀποψὶ ἂν ἐξετάσουμε τὴ θεωρία τῆς Γνώσεως στὸ ἴδιο φτάνουμε συμπέρασμα.

Κ' ἐδῶ θὰ πρέπει τώρα ν' ἀναφέρουμε σὲ γενικὲς γραμμὲς τὴν κορωνίδα τῶν ἀποδείξεων. Γιατὶ ἐδῶ θὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν Αἰτιότητα ποῦ μέχρι τώρα στάθηκε τὸ μεγάλο μυστήριον, τὸ ἀνεξήγητο, μέσα στὴ θεωρία τῆς Γνώσεως.

Τὸ ξέρουμε καλὰ ὅλοι πὼς ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν μιὰ ἐξάρτησι τὸ ἐν' ἀπὸ τ' ἄλλο — πὼς ὅλα ἔχουν μιὰ αἰτία καὶ ὅλα καταλήγουν σ' ἐν' ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ ἔχουμε πάντα κι' αὐθόρμητα ρωτήσῃ: «γιατί;». Αὐτὸ δὲν μᾶς τῶχε μάθει κανένας νὰ τὸ ρωτᾶμε. Ὅμως αὐτὸ εἶναι τὸ κίνητρο ποῦ δίνει τὸ νόημα στὴ λέξι «μάθησι». Γιατὶ «μάθησις» εἶναι ἡ ὁρμὴ ποῦ πηδάει ὅλους τοὺς κρίκους τῆς ἀλυσσίδας τῶν αἰτιῶν.

Τ' εἶν' ἐκεῖνο ποῦ μᾶς κάνει νὰ ξέρουμε τὴν ἀλληλεξάρτησι καὶ τὴν αἰτιότητα ἀπὸ μόνοι μας καὶ π ρ ἰ ν ἄ π' ὅ λ α; Αὐτὸ τώρα θὰ τὸ ποῦμε γιὰ πρώτη φορὰ γιὰτι κανεὶς ἀκόμα δὲν τῶχε δεῖ ἀπ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα: Αὐτὸ ποῦ στεριώνει τὴν Αἰτιότητα πρὶν ἀπὸ κάθε γνώσι, εἶναι ἡ μεγάλη ἀ ν ἄ μ ν η σ ι τῆς Ἀλήθειας ποῦ τρέφουμε στὰ τρῖσθαθα τοῦ λογικοῦ μας. Εἶναι ἡ Ὑπόνοια τοῦ Ἄπειρου Ὀλου.

Τὸ ξέρουμε, πρὶν ἀπ' ὅλα, πὼς ὅλα τὰ πράγματα ἔχουν μιὰ ἐξάρτησι μεταξύ τους καὶ συνδέονται σὰν κρίκοι στὴν ἀλυσσο τῆς Αἰτιότητος. Τὸ ξέρουμε, διότι τὴ διάσπασι τὴν ἀρνιέται τὸ εἶναι μας καὶ τὸ ξέρουμε διότι τ' ἀντικείμενα, τὰ καθαρὰ καὶ τὰ ξέχωρα, εἶναι ἀναγκαστικὰ κατασκευάσματα τοῦ μυαλοῦ μας. Τὸ ξέρουμε διότι τὸ πρῶτο ποῦ μᾶς ἐδόθη στὴ συνείδησι εἶναι τὸ Ἄπειρον - Ὀλο. Κι' αὐτὸ τὸ Ἄπειρον - Ὀλο ἐ μ ε ῖ ς τὸ διαμελίσσαμε σὲ κομάτια. Πὼς λοιπὸν νὰ μὴ τὸ ξέρουμε ἀ π ὸ π ρ ἰ ν πὼς τὰ κομάτια ἔχουν ὅλα σχέσι καὶ ἀλληλεξάρτησι μεταξύ τους; Αὐτὸ εἶναι μιὰ διπλὴ γνώσι—ὄντολογικὴ συνάμα καὶ

γνωσιολογική. Αυτό είναι τὸ πρῶτο στοιχείο πού ἐνώνει, σὲ μυστήριο γάμου καὶ συνουσίας Ὀντολογία καὶ Γνώσι.

Ἔτσι λοιπὸν ἡ ΑΙΤΙΟΤΗΣ, δὲν εἶναι μιὰ περιέργη «συνήθεια» ἢ «κατηγορία» πού δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ποῦμε καλὰ - καλὰ πῶς βρέθηκ' ἐκεῖ πού βρέθηκε. Ἡ Αἰτιότης, πού τὴν ξέρομε μόνοι μας καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, εἶναι ἡ ANAMNΗΣΙ τοῦ Μεγάλου Γεγονότος — δηλαδή τῆς κατασκευῆς τοῦ κόσμου τῆς πολλαπλότητος ἀπὸ τὸ μυαλὸ μας. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ πρώτη καὶ θεμελιώδης ΓΝΩΣΙ μας. Ἡ Αἰτιότης εἶναι αὐτὸ πού ἀκόμα συνδέει τὸ ἄτομο μὲ τὸ παρελθὸν τῆς καταγωγῆς του καὶ τὸ μέλλον τοῦ πόθου του. Ἡ Αἰτιότης, πού τὴν ξέρομε ἀπὸ μόνοι μας καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα, εἶναι ἡ μεγάλη ἀπόδειξι τῆς ἀλήθειας τῆς θεωρίας τῆς Ὀλοκληρώσεως.

Αὐτὸ φαίνεται τώρα ἴσως περιέργο, σὰν κάθε πρᾶγμα πού ἀκούγεται γιὰ πρώτη φορά. Ὅμως ὅσο περισσότερο ἀκούγεται τόσο λιγώτερο περιέργο καὶ θὰ φαίνεται. Μέχρις ὅτου τὸ δοῦμε κατάματα καὶ τὸ καταλάβουμε βαθειὰ στὴν ψυχὴ μας: πῶς ἡ Αἰτιότης εἶναι ἡ ANAMNΗΣΙ τῆς Πηγῆς τοῦ ὄντος. Καὶ σὰν ἀνάμνησι, δὲν εἶναι οὔτε «κατηγορία» (ὅπως τὸ ἤθελε ὁ Kant) οὔτε «συνήθειο» (ὅπως τὸ εἶδε ὁ Hume). Εἶναι ΓΝΩΣΙΣ.

Ὅπου κι ἂν πᾶς, κι ὅτι ζητήσεις κι ὅτι κι ἂν κάνεις
στὸ Νόμο τῆς Ἀντιστροφῆς τὸν ἀδυσώπητο
— πρὸς τὴ Μονάδα —
ἴγναντεύει ἡ ψυχὴ σου.

Κι ὅλα τὰ σώματα ριγοῦν κὰτ' ἀπ' τὸν πόθο τὸν Ἐλεύθερο
τῆς ἀναγκαστικῆς σου δουλείας
γιὰ ὀλοκλήρωσι
μὲ τὸ Πᾶν.

• • •

Ἡ ἰδιόμορφη θεωρία τῆς Γνώσεως δίνει καὶ τὴ μόνη σωστὴ ἐξήγηση γιὰ τὴν ἐξεργασία τοῦ ἀνθρώπινου Λάθους. Φαίνεται τώρα πῶς τὸ Λάθος ἔχει τὴν ἀφορμὴ του σ' αὐτὴ τὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπινου λογικοῦ νὰ κόβει τὸν κόσμο σὲ κομάτια. Νὰ τὸν διαμελίζει σὰν ἄλλο Διόνυσο σὲ χωριστὲς καὶ σταθερὲς καὶ ἀμετάβλητες ἰδέες πού τίς θεωροῦμε ὡς ἔἰς ἂν εἶχαν δική τους ἀνεξάρτητη καὶ αὐτούσια ὑπαρξί.

Ὅταν ὅμως τὸ σὺ ν ο λ ο τ ῶ ν σ χ ἔ σ ε ω ν καὶ ἐπιδράσεων με-

ταξὺ τῶν ὄντων κρύβεται καὶ μᾶς ξεφεύγει — ἢ ὅταν θέλουμε μόνοι μας καὶ τὸ ξεχνᾶμε γιατί αὐτὸ συμφέρει τὸν πόθο μας — τότε ἀκριδῶς κά-
νουμε Λάθος καὶ ἀλλοιώνουμε τὸ ΝΟΗΜΑ τοῦ κάθε πράγματος. Τὸ μοι-
ραῖο ἀνθρώπινο Λάθος, λοιπόν, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ ἐ ν τ ο π ι σ μ ὸ ς
τ ἧ ς π ρ ο σ ο χ ῆ ς σὲ μιὰ μερίδα, μεμονωμένη καὶ χωριστή, τοῦ Ὀλου-

Ἄν ἡ σκέψι ἀγνοεῖ, γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο, τὴν εὐρύτερη ἐνότητα
σχέσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἂν αὐτοερωτίζεται σὲ αὐθαίρετες ἀπομονώ-
σεις — ὅμως εἶναι τὰ πράγματα, αὐτὰ τὰ ἴδια, ποὺ σὰν ἐνιαῖο σ ὄ ν ο λ ο
καταστάσεων θάρθουν ἀμείλικτα μιὰν ὥρα γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴν πα-
ρουσία τους καὶ τὸν νόμο τους. Ἄπ' αὐτὸν τὸν ἀμείλικτο σιδερένιο Νόμο
δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς σώσει οὔτε ἡ πλατωνικὴ ἀνάμνησι, κι' οὔτε ἡ καρτε-
σιανὴ μέθοδος τῆς καθαρῆς καὶ χωριστῆς ιδέας ποὺ μπορεῖ τάχα νὰ
ὑπάρχει καὶ χωρὶς τις ἄλλες. Ἄλλὰ ὅπως εἶναι τώρα ὀλοφάνερο δὲν
μπορεῖ νὰ μᾶς σώσει οὔτε κι' αὐτὴ ἡ ἐγγελιανὴ (στὸ κεφάλι) ἢ ἡ μαρ-
ξιστικὴ (στὰ πόδια) διαλεκτικὴ. Γιατί κι' αὐτὴ, βουτηγμένη μέσα στὴ
σφαῖρα τῆς Στροφῆς, ἀναγκάζεται (εἴτε τὸ θέλει καὶ τὸ παραδέχεται,
εἴτε ὄχι) νὰ ἐξετάσει χωριστὰ καὶ μονωμένα τοὺς τρεῖς σταθμοὺς σὰν
νὰ ἦταν καὶ νὰ εἶχαν ὑπάρξει σὲ ὁποιαδήποτε στιγμή μὴ μω-
νωμένοι, χωριστοὶ καὶ αὐτοῦσιοι. (Γι' αὐτὸ λοιπόν κι' ὅλοι αὐτοὶ οἱ
σωτῆρες διαφεύδονται πάντα τόσο τελειδίκα ἀπὸ τὰ πράγματα).⁽¹⁾

Γιατί κανεὶς, σὰν βρίσκεται βουτηγμένος στὴ σφαῖρα τῆς Στροφῆς,
δὲν θὰ γλυτώσει ποτὲ ἀπὸ τὸν ἐ ν τ ο π ι σ μ ὸ τ ἧ ς π ρ ο σ ο χ ῆ ς
ποὺ εἶναι τὸ μοιραῖο ἀνθρώπινο Λάθος.

Ἄλλὰ κι' ἂν ψάξεις μέσα σου,
Θὰ βρεῖς ἐσὺ τὴν Ἀλήθεια.
Τότε θὰ δεῖς ὅτι δὲν κόβεται
Σέ κομάτια.
Τότε θὰ δεῖς ὅτι δὲν γίνεται Σύστημα
Περιορισμένο.
Τότε θὰ δεῖς πῶς δὲν κλείνεται σὲ κουτί
Σὰν σαρδέλλα.

(1). Τὴν πλατωνικὴ συνταγὴ προσπάθησε νὰ ἐφαρμόσει ἡ Καθολικὴ Ἐκ-
κλησία μὲ κέντρο τὸ Βατικανὸ κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Τίποτα δὲν ἔλειπε ἀπὸ
τὸ «Σύστημα» οὔτε κἀν τὰ «ψεύδη τὰ ἐν δέοντι γιγνόμενα» (Πβ Πολιτεία
414b) Ἡ μαρξιστικὴ συνταγὴ ἐφαρμόζεται σήμερα ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ Κρεμλί-
νου μὲ τ α υ τ ὅ σ η μ ῆ μέθοδο. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ «κλειστὰ Συστήματα» (ποὺ
θέλησαν νὰ «κλείσουν τὴν Ἀλήθεια σὲ κονσέρβα» στέλνοντας «αἰρετικούς»
ἢ «ρεβιζιονιστὲς» στὴν Ἱερὴ Ἐξέτασι ἢ στὰ Γκουλάγκ!) ἐπέτυχαν νὰ ἐξευ-
τελίσουν τὴν ἐλεύθερη ἀνθρώπινη φύσι μέχρι τὴν ἐσχατὴ ἐξαθλίωσι καὶ μιζέ-
ρια καὶ νὰ ἀνασχέσουν τὴν πνευματικὴ καὶ ὄλική πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου.

Τ' ἢ Ἀλήθεια εἶναι μόνο στὸ ἄπειρο τῶν σχέσεων
Ποῦ μπορεῖ ν' ἀδράξει ἡ ψυχὴ σου
Μὲ μιὰ ματιὰ της.

Ἔτσι λοιπὸν κ' ἡ θεωρία τῆς Γνώσεως φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνει μὲ διαύγεια τὴν ἀρχικὴν Ὑπόθεσι γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι καὶ τὴ Διάσπασι, ὅπως αὐτὴ γεννήθηκε τότε μέσα στὴν δμίχλη. Ἡ σφαῖρα τῆς Στροφῆς εἶναι ἡ λογικὴ σφαῖρα τῶν συσχετίσεων τῶν ὄντων ποῦ τὸ ἀνθρώπινο λογικὸ εἶχε ξεκόψει καὶ ἀπομονώσει, τεχνητὰ καὶ ψεύτικα. Ἡ Ὀλοκλήρωσι, σὰν βούλησι, ἀνήκει στὴ σφαῖρα τῆς Ἀντιστροφῆς ποῦ ἀναίρει τὴ λογικὴ διαδικασίαν καὶ ἀτενίζει τώρα τὸ Ὄλον μὲ μιὰ ματιὰ της.

Ἡ ὑπόθεσι αὐτὴ, σὰν ἡ μεγάλη ἀντίθεσι ἀνάμεσα στὸ Ἐνὰ καὶ στὰ Πολλά, εἶναι καὶ ἡ πρώτη μεγάλη ἀνακάλυψι τοῦ φιλοσοφημένου ἀνθρώπου, ἔτσι ὅπως προβλήθηκε ἀπὸ τοὺς γίγαντες τῆς πρωτογενοῦς σκέψεως—τὸν Παρμενίδη καὶ τὸν Ἡράκλειτο.¹ Ξεκινώντας τὴν ἀπ' αὐτοὺς, μπορεῖ νὰ δώσει ἄλλη τροπὴ στὴ διαμόρφωσι τῆς φιλοσοφικῆς πορείας, διάφορη ἀπὸ κείνη ποῦ δοκίμασε νὰ τὴν σπρώξει ὁ Πλάτων.

Τώρα λοιπὸν, δὲν εἶναι τὰ πράγματα ἐκεῖνα ποῦ πασχίζουν νὰ μιμηθοῦν τίς ἰδέες χωρὶς νὰ τὸ καταφέρνουν. Εἶναι οἱ ἀνθρώπινες ἰδέες ποῦ προσπαθοῦν ὅπως-ὅπως νὰ μιμηθοῦν τὰ «πράγματα» (αὐτὸ ἀκριβῆς τὸ ΣΥΝΟΛΟ τῶν σχέσεων τοῦ Ἄπειρου - Ὄλου, σὰν Ἐνότητος ὅπως τὸ δείξαμε) χωρὶς ὅμως νὰ τὸ καταφέρνουν. Αὐτὲς οἱ ἰδέες, οἱ καθαρὲς καὶ ξεχωριστές, ἔχουν σταθεῖ τὸ αἶτιο γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρώπινη σύγχυσι καὶ κακοδαιμονία. Καὶ ἀπὸ αὐτὲς τίς ἰδέες, ἐστὶς ἀπειρες καὶ ἀφορμὲς ἐντοπισμοῦ τῆς προσοχῆς, πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ βρεῖ τὰ μέσα γιὰ νὰ ξεφύγει καὶ νὰ γλυτώσει.

Ὅμως ἐσὺ σὰν ἀρνιέσαι τὴν αἰώνια καταδίκη
Τῆς Πολλαπλότητος.

Κ' ἐσὺ σὰν ἀρνιέσαι τὸ σκόρπισμα καὶ τ' ἀφάνισμα
Τῆς Μονάδος.

Τότε εἶσαι ὁμορφος καὶ καλὸς καὶ δίκαιος:

Ὅταν ὀρέγεσαι τὴν μεγάλη σου ἐπάνοδο

Σὰν ἡμέρα τοῦ νόστου

Στὴ Μονάδα ποῦ ἦταν

Στὸ Ἐνα ποῦ χάθηκε.

(1) Ἡ ἀναζήτησι τῶν θεμελίων τῆς θεωρίας μου τῆς Ὀλοκληρώσεως στὴ σκέψι τοῦ Παρμενίδη καὶ τοῦ Ἡράκλειτου ἀναπτύσσεται μὲ ἐνέργεια στὸν Πρόλογο ἀπὸ τὸν κ. Ἀγγελο Φουριώτη.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΛΠΕΙΣ

(Αφιέρωμα στον Nietzsche και στον Byron)

Ἄφησε τὸν ἐγκέφαλο τῆς βδέλλας
ἄνθρωπε
νὰ σήπεται στὰ βαλτόνερα.
Ἡ βδέλλα ἔχει γίνει τοῦ ἐγκεφάλου σου.

Ἄφησε τὸν ἐγκέφαλο τῆς βδέλλας
ἄνθρωπε
καὶ δόσε τὸ βλέμμα σου πέρα στὸ Σύμπαν
καὶ πέρα στὸ ἄπειρο.
Γιατὶ ἐκεῖ, μακρῶς, κεῖται ὀλόμεστος
ὁ προορισμὸς σου.

Ἄφησε τὸν ἐγκέφαλο τῆς βδέλλας
ἄνθρωπε
νὰ σήπεται στὰ βαλτόνερα.
Ἄνέβα στὸ ψηλότατο ἐκεῖνο βουνὸ
τῶν Ἄλπεων
κ' ἐκεῖ στὴ μυροβόλα μοναξιά σου τὴν εὐλογημένη
σύναξε κι' ἀγάπησε τὸν Κόσμο
ρουφώντας βαθειὰ στὰ στήθια σου τὴ ζωδότρα
τὸ Σύμπαντος ἀναπνοή.

Δὲν εἶναι μήπως τὰ δέντρα, κὴ κοιλάδες κὴ βουνοκορφές
Κι' ὁ οὐρανός, τὰ σύγνεφα καὶ τ' ἄστρα—Ὅλα,
Κομάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὴ σκέψι σου;
Κ' ἐσύ τάχα
Μήπως δὲν εἶσαι τὸ σπλάχνο τους
Καὶ ἡ ψυχὴ τους;

Ἄφησε τὸν ἐγκέφαλο τῆς βδέλλας
ἄνθρωπε
νὰ σήπεται στὰ βαλτόνερα.
Σὰ βδέλλα ἔχει ρουφήξει ξεθέμελα
τὸν ἐγκέφαλό σου.

Μετά την ανάλυσι τῆς Γνώσεως ὁ δεύτερος δρόμος πού δείχνει πρὸς τὴν Ὀλοκλήρωσι θὰ εἶναι ἡ παρατήρησι τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου στὴ σφαῖρα τῆς Τέχνης, τῆς Ἠθικῆς καὶ τοῦ Ἔρωτα. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἡ θεωρία δὲν ἐρευνᾷ γιὰ νὰ πεῖ στὸν ἄνθρωπο τί πρέπει νὰ κάνει. Δὲν θέλει νὰ τοῦ δείξει ποιὸ εἶναι τὸ Ὁραῖο καὶ ποιὸ εἶναι τὸ Ἄσχημο σὰν ἀπόλυτες ἰδέες. Διότι ἀπόλυτες ἰδέες τὸ ξέρουμε πὼς δὲν ὑπάρχουν — ἀφοῦ ἡ ἰδέα ὅπως τὴν εἶδαμε νὰ γεννιέται εἶναι τὸ σπάσιμο καὶ τὸ κομάτιασμα, δηλαδὴ ἡ ἀναίρεσι τοῦ Ἀπόλυτου.

Οὔτε ἡ θεωρία θέλει νὰ τοῦ πεῖ τοῦ ἀνθρώπου τί εἶναι τάχα ἠθικὸ καὶ τί εἶναι ἀνῆθικὸ μὲ τὴν ἔννοια ὅτι τὸ ἕνα πρέπει νὰ γίνεται καὶ τὸ ἄλλο ν' ἀποφεύγεται. Ἡ ἐνθάρρυνσι καὶ ἡ ἀπαγόρευσι μιᾶς συμπεριφορᾶς — ἡ μῆνις γιὰ τὸ «κακὸ» καὶ ὁ ἔπαινος γιὰ τὸ «καλὸ» — εἶναι μόνον θέμα «πολιτικῆς» στὰ πλαίσια μιᾶς κοινωνικῆς ομάδος, δὲν εἶναι θέμα πού ἀφορᾷ τὴ φιλοσοφία. Καὶ δὲν εἶναι θέμα πού ἀφορᾷ τὴ φύσι στὴν ὁλότητά της. Πόσα λοιπὸν μαθήματα θὰ πρέπει νὰ μᾶς δόσει ἀκόμα ἡ φύσι γιὰ νὰ καταλάβουμε ὅτι στὰ λεξικά τοῦ Ὀλύμπου οἱ λέξεις τὸ «Καλὸ» καὶ τὸ «Κακὸ» δὲν ὑπάρχουν;

Γιὰ τὴ θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως τὸ θέμα πού ἐνδιαφέρει τὴ φιλοσοφία εἶναι μόνον αὐτό: μέσα στὸν τραγέλαφο μὲ τ' ἀντιφατικὰ φερσίματα τῶν ἀνθρώπων—γιατί οἱ ἄνθρωποι ἐνεργοῦν ὅπως ἀ κ ρ ι β ῶ ς ἐ ν ε ρ γ ο ῦ ν; Ἡ φιλοσοφία θὰ πεῖ λοιπὸν τώρα: οἱ ἀντιφατικὲς συμπεριφορᾶς ὑ π ἄ ρ χ ο υ ν. Πῶς τοῦτο εἶναι δυνατόν; Ἡ ἀπάντησι σ' αὐτὸ θὰ εἶναι ὅτι ἡ συμπεριφορὰ—ὅποια καὶ νᾶναι—ἀποδίδει σ' ἕνα μόνον σκοπὸ γιὰ τὸ ἄτομο, κι' ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ Ὀλοκλήρωσι. Ἡ ἐπιτευξίς ἢ μὴ τῆς Ὀλοκληρώσεως εἶναι αὐτὸ πού ἐπιφέρει τὸ συναίσθημα τῆς Ἡδονῆς ἢ τῆς Ὀδύνης—πέραν ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ μιᾶς ἀνθρώπινης, πολὺ ἀνθρώπινης, Ἠθικῆς.

Ἔτσι θὰ φτάσουμε σ' αὐτὸ τὸ καταπληκτικὸ συμπέρασμα πού τὸ βλέπουμε τώρα ξεκάθαρα καὶ γιὰ πρώτη φορά: ὅτι ὁ λόγος πού δημιουργεῖ καὶ κινεῖ τὸν ἁμαρτωλὸ καὶ τὸν ἅγιο εἶναι, ἀπαράλλαχτα, ὁ ἴδιος.

Ὁδηγημένοι ἀπὸ τὴν ἐσώτερη προσταγὴ τοῦ πνεύματος, θ' ἀκολουθήσουμε τὸ νοῦ σ' ὄλο αὐτὸ τὸ βιβλίον μέχρις ἐκεῖ πού μπορεῖ αὐτὸς νὰ μᾶς φέρει—γιατί πέραν ἀπ' αὐτὸ τὸ πᾶν ἀνήκει πιά καὶ ἀφήγεται στὸ συναίσθημα. Σ' ὄλο τὸ βιβλίον θὰ δοῦμε τὸ δρᾶμα τῆς Ζωῆς στὴν πάλῃ της νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὴ διάσπασι καὶ τὴν ἀγωνία τῆς Στροφῆς. Θὰ παρακολουθήσουμε τὰ τραγικά της τεχνάσματα. Καὶ θὰ γνωρίσουμε τὴν Ἀλήθεια πού κρύβεται μέσα στὸ Ψέμα.

* * *

Και τώρα, αὐτὸς ποὺ ἔχει κάνει δική του τὴν Ὁλοκλήρωσι πῶς
μπορεῖ νὰ δεῖ τὸ Θεό του;

Ἔχουν πεῖ πῶς Θεὸς εἶναι ἡ Ἀρχὴ καὶ ἡ Πρώτη Αἰτία. Κ'
ἐννοοῦν πῶς ἦταν ἡ πρώτη αἰτία αὐτοῦ τοῦ μικροῦ τοῦ κόσμου τῶν πα-
ραστάσεων. Βλέπουμε τὰ κομάτια ἐνὸς σπασμένου στεφανιοῦ καὶ λέμε
ὅτι τὸ στεφάνι ἦταν ἡ Ἀρχὴ (ἡ πρωταρχικὴ κατάστασι) τῶν κοματιῶν
αὐτῶν, ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει πῶς ἦταν καὶ πρώτη αἰτία. Γιατὶ Αἰτία
ἦταν κάτι ἄλλο—ἦταν ἡ πτώσι καὶ τὸ σπάσιμο τοῦ στεφανιοῦ. Ποιὸ
εἶναι τὸ πιὸ οὐσιῶδες—τὸ στεφάνι σὰν Ἀρχὴ γιὰ ἡ πτώσι του σὰν
πρώτη αἰτία; Ποιὸν ἐμεῖς χρειαζόμαστε νὰ ποῦμε Θεό; (Γιατὶ ὁ
καθένας μπορεῖ νὰ πεῖ Θεὸ ὅ,τι νομίζει. Ἀκόμα κ' ἕναν ἄνθρωπο ἢ ἕναν
κροκόδειλο. Ποιὸν θέλει νὰ λατρέφει ἢ θεωρία μας γιὰ Θεό της; Αὐτὸ
εἶναι τὸ τωρινό μας ἐρώτημα).

Λοιπὸν, τὸ ἀνθρώπινο μυαλό στὴν ἀδυναμία του νὰ συλλάβει τὸ
ΟΛΟΝ ταυτόχωρα καὶ μονομιᾶς διέσπασε τὸ Σύμπαν σὰν Ἐνότητα ποὺ
δίδεται καὶ δημιουργήσε τὸν κόσμον τὸν μικρὸ τῶν παραστάσεων—κομά-
τια ἐνὸς σπασμένου στεφανιοῦ. Ἔτσι ἡ Αἰτία βρίσκεται μέσα στὸν κόσμον
τῶν παραστάσεων ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ τὸν γέννησε τὸ περιωρισμένο ἀν-
θρώπινο λογικόν. Γιατὶ εἶναι μέσα στὸ ἀνθρώπινο λογικόν ποὺ γενεβολή-
θησαν οἱ αἰτίες, σὰν ἀνάμνησι τοῦ Ὁλοῦ ὅπως τὸ εἶπαμε ἤδη.

Ἐξω ἀπὸ τίς αἰτίες καὶ τὸν μικρὸν κόσμον τῶν χωριστῶν πραγμά-
των βρίσκεται ἡ Ἀρχὴ (ἡ ἀρχικὴ κατάστασι). Αὐτὴ εἶναι τὸ Σύμπαν
σὰν Ἐνότης—εἶναι τὸ Ἐν καὶ τὸ Ὀν. Μέσα στὸν κόσμον τὸν μικρὸν τῶν
χωριστῶν πραγμάτων ὅλα τείνουν νὰ ἐπανέλθουν στὴν Ὁλοκλήρωσι, στὸ
Σύμπαν - Ἐνότητα, στὴν ἀρχικὴ Μονάδα. Ὅλα τὰ ὄντα τραβοῦν πρὸς
τὸ Τέλος γιὰ ν' ἀγγίξουν τὴν Ἀρχή. Ὅλα τραβοῦν μπροστὰ γιὰ νὰ
γυρίσουνε πίσω. Ἡ Ἐνότης σὰν Ἀρχὴ καὶ σὰν Τέλος, σὰν ἀρχικὴ
κατάστασι καὶ σὰν καθοδηγοῦσα τάσις εἶναι ἡ βαθεῖα καὶ καθολικὴ ἐρ-
μηνεῖα τοῦ κόσμου.

Ἡ Ἀρχὴ ὁρέγεται πάντα τὸ Τέλος
πρὸς ἑαυτήν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ κύκλος τῆς Δημιουργίας.

Ὁ Θεὸς δὲν ἐδημιούργησε

ἀλλὰ κυβερνᾷ τὸν κόσμον.

Ὅμως ὁ κόσμος δημιουργήθηκε ἀπ' τὸ Θεὸ
εἶναι ἡ σὰρκα του κ' εἶναι τὸ αἷμα του.

Ὁ κάθε ἄνθρωπος ποὺ χύνεται μέσα στὸ πέλαγο
τῆς Ὀλοκληρώσεως
Εἶναι ὁ πλάστης τοῦ Θεοῦ του.
Ὅμως ὁ Θεὸς ὑπάρχει
Ὅχι γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάστης του.
Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάστης
Γιατί ὁ Θεὸς ὑπάρχει.

Τὸ θεῖο πνεῦμα πάντα ζεῖ ανάμεσό μας
Ἀντιστροφή αἰώνια στὴν Ἐνότητα τὴν ἀέναη
—Στὸν Ἐαυτὸ του.

Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ συνουσία
τοῦ Σύμπαντος.
Ὁ Θεὸς εἶν' ὁ ὄργασμός
τῆς Ἀρχῆς καὶ τοῦ Τέλους
Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ Σύμπαν.

Μόνον ἓνας τέτοιος Θεὸς
Εἶναι ὁ ὄ ὦν
Εἶναι ὁ ὦν
Κ' εἶν' ὁ Ἐρχόμενος.

Αὐτὴ δὲ τὴν καθολικὴ Ἀλήθεια ἡμεῖς ἐδῶ θέλουμε γὰ καλοῦμε
Θεό. Ὅτι ἄλλο ὄνομα κι' ἂν τοῦ δόσουμε, πάλι ὁ ἴδιος θάναι. Πάντα
ὁ ἴδιος θάναι καὶ γιὰ τὸν πιστὸ καὶ γιὰ τὸν ἄπιστο—γιὰ τὸν θεϊστὴ
καὶ τὸν ἄθεο. Ἔτσι ὁ Θεὸς Σύμπαν ὁ κυρίαρχος πάντα ζεῖ ανάμεσά μας
καὶ σὰν πνεῦμα πανταχοῦ παρὸν τραβᾷ τὸ εἶναι μας σὰν μαγνήτης.

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΡΟΦΗΤΗΣ

Τὸν εἶδα τὸ γέρο προφήτη μέσα στό ἥσυχο
Δασονέρι τοῦ Ἀμαζονίου
Νᾶχει ἀφήσει
Τὴν κουφάλα ποὺ τὸν συντρόφευε στὰ μακρυνὰ ἔτη
Τῆς μοναξιᾶς του.

Βρίσκονταν ἐκεῖ στὴ σιωπὴ τῆς νύχτας
Μπροστὰ στὰ πλήθη
Τῶν λιγδωμένων καὶ νηστικῶν
᾽Οπαδῶν του.
Ἐκεῖ συνάζονταν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς χώρας του
Ψευριασμένοι
Διψώντας μέσα στὴ φτώχεια τους
Κάτι νὰ μάθουν
Γιὰ τὴν Ἀλήθεια.
Τὸν εἶδα ἐκεῖ τὸν προφήτη μέσα στό ἥσυχο
Δασονέρι τοῦ Ἀμαζονίου
Νὰ ζυγομετρᾷ τὴ λαλιά του.

— «Ὁ Θεὸς ἦταν τὸ Σύμπαν» μᾶς ἔλεγε
Μὲς τὴ σιωπὴ τῆς νύχτας.
Κοῖ μᾶζες ἐρρίγησαν
Καὶ στριμώχνονταν γύρα του καὶ σιμά του
Σὰν μελίτσια π' ἀγκαλιάζουν βομβῶντας
Τὴ βασίλισσά τους.

Ἵλα τὰ βλέματα
Εἶχαν σμιχτεῖ στὴ μορφὴ του
Ποὺ μέ τρέμουλο φάτιζαν οἱ πυρσοὶ κοῖ λαμπάδες
Καὶ ὄλοι ποθοῦσαν ν' ἀκούσουν ἀπὸ τὸ στόμα του
Κάτι.

— «Ὁ Θεὸς ΗΤΑΝ τὸ Σύμπαν» μᾶς ἔλεγε,
Ἵμως ἦρθεν ἡ ὥρα ἡ ἀνομολόγητη τῆς Κακιᾶς Μοίρας
Ποὺ ὁ Θεὸς κοματιάστηκε
Κὴ σκόνη τοῦ Σύμπαντος
Ἐγινε Κόσμος.
Σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός του ἔγινε
Κοματιασμένη.

Αυτή μας ή μόνωσι και ή διάσπασι γεννοβολά τούς άγώνες
Και τά μιση
Και δλη τήν άπύθμενη άγωνία
Τής άβεβαιότητος.
Όμως ό Άνθρωπος είναι μία σκόνη που δέν νεκρώθηκε
Γιατι ή Άγάπη τόν κράζει,
Άγάπη ένότητος.
Κ' έτσι ό κυρίαρχος Θεός-Σύμπαν
Ό άχρονος κι' ό άνελέητος
Σάν ανάμνησι ζει αιώνια μαζί μας
Σέρνοντας τόν Κόσμο του σα μαγνήτης.

Γιατί, αδέρφια, ό Θεός ΕΙΝΑΙ τó Σύμπαν.
Είν' έμεις όλοι μαζί και τά Πάντα
Γιατι ή Άγάπη τόν κράζει
Άγάπη Ένότητος».

Έτσι μίλαγε ό Προφήτης μέσα στο ήσυχο
Δασονέρι του Άμαζονίου.
Τά χέρια του έδειχναν ψηλά στα ουράνια
Τά ξναστρα.
Κή λαλιά του μισότρεμε
Και τó στόμα του πρόσφερε μ' άργό ρυθμό τις λέξεις
Που κρέναν
Αυτό που ήδη τά πλήθη αισθάνονταν
Και γι' αυτό που ήδη τά πλήθη ριγοῦσαν.

Τόν είδα τó γέρο Προφήτη μέσα στο ήσυχο
Δασονέρι του Άμαζονίου
Που με τρέμουλο φάτιζαν οι πυρσοί κοί λαμπάδες
Ν' άπλώνει τά μπράτσα διάπλατα προς τ' άστέρια
Νά σαρώνει με τó βλέμα τó Άπειρο
Λες κ' ήθελε νά ρουφήξει
Τους γαλαξίες
Μέσ' στη θερμή άγκαλιά του.

Έτσι έβγαλε τή λαλιά του τήν ύστερη
Ό Προφήτης.
Κ' έτσι τότε σωριάστηκε πάνω στο χόμα
Νεκρός.

• • •

Τότε τὰ εἶδα τὰ πλήθη μέσα στό ἥσυχο
Δασονέρι τοῦ Ἀμαζονίου
Νὰ ξεδιαλύνουν καὶ νὰ σπᾶνε τίς τάξεις τους
Ταραγμένα.
Νὰ ξεχωρίζουν καὶ ν' ἀπομακρύνονται
Σὲ χίλια κομάτια καὶ κατευθύνσεις
Σέρνοντας σκυφτὰ τὸ κουφάρι τους,
Ψειριάρικο, λιγδιασμένο καὶ νηστικό,
Ὁ καθένας στοῦ δικό του τὸ δρόμο καὶ μέλημα
Μεμονωμένος.

Κλειστὴ ψυχὴ στήν ἔρημο τῆς μοναξιάς
Τῆς ἀλύτρωτης.
Μὲ παρέα τῆ θλίψι.

• • •

Κι' ὄλη αὐτήνη ἡ Ἀλήθεια
Τοῦ Μεγάλου Προφήτη δὲν ἦταν
Παρ' ἓνα ὄνειρο.

Κάθε τί πού μπορεί νά φέρει τὸ ἄτομο πίσω στήν κατάστασι τῆς Μονάδος εἶναι μιά ἄρνησι τῆς διασπάσεως καὶ τῆς πολλαπλότητος. Εἶναι ἡ ἄρνησι τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ Διόνυσου. Ἡ αἰώνια ἀντίθεσι τῆς τάσεως πρὸς τὴν Ἐνότητα καὶ τοῦ κόσμου τῶν σχέσεων πούχει γεννήσει τὸ λογικὸ του, δημιουργεῖ στὸν τραγικὸ ἄνθρωπο τὸ συναίσθημα τῆς Ἀγωνίας, τῆς Ἀποξενώσεως, τῆς Ὀδύνης, τῆς Δυστυχίας. Ἡ εὐτυχία, ἡ περισσότερη δυνατὴ εὐτυχία, θὰ βρεθεῖ σὰν μπορέσει καὶ ἀναίρεσει τὴν ἀντίθεσι ἀνάμεσα στὶς δυὸ αὐτὲς ἀντίρροπες τάσεις.

Πῶς θὰ μπορέσει νά γίνει ποτὲ αὐτὴ ἡ ἀναίρεσι; Ἔτσι ὅπως πάντοτε γίνεται, ἀπὸ τότε πού ὁ ἄνθρωπος γνώρισε τὴν ὕπαρξί του: μὲ τὴ διαδικασία τῆς Αὐταπάτης. Ὅταν θέλω τὸ Πᾶν στήν ἀγκαλιά μου καὶ ξέρω πῶς δὲν τὸ μπορῶ, τί ἄλλο μοῦ ἀπομένει; Ἡ Αὐταπάτη γίνεται ἡ λειτουργία πού μπορεί νά π ρ ο β ἄ λ ε ι τὸ ὀρεγόμενον Πᾶν σ' ἓνα πενιχρὸ καὶ μονωμένο «ἀντικείμενον» — πάνω στήν καθάρια καὶ χωριστὴ ἰδέα.

Ἔτσι λοιπὸν κι' ὁ γήινος ἔρωτας, σὰν δυὸ πρόσωπα ἀγαπιούνται, θὰ φανεῖ τώρα καθαρὰ γιατί δὲν μπορεί νά εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ Αὐταπάτη. Εἶναι ἡ ἄρνησι τῆς πολλαπλότητος, ἡ ἐπιλογή ἑνὸς προσώπου πού τίθεται ἐκεῖ ὄρθιο σὰν ΣΥΜΒΟΛΟ. Καὶ εἶναι ἡ ἐνσωμάτωσι καὶ π ρ ο β ο λ ῆ τοῦ Παντός πάνω σ' αὐτὸ μόνον τὸ πρόσωπο πούγινε τὸ ἀντικείμενον τῆς Ἀγάπης.

Προβολὴ σὲ π ρ ὄ σ ω π ο ἢ σὲ π ρ ᾶ γ μ α — αὐτὴ ἐδῶ εἶναι ἡ θεμελιώδης λειτουργία τῆς Πονηρῆς Αὐταπάτης. Γιατί καὶ γιὰ τὸν Δημιουργὸ καὶ τὸν Καλλιτέχνη κυριαρχεῖ ὁ ἴδιος Νόμος. Μπροστὰ στὴ θεία ἠδονὴ τῆς Ὀλοκληρώσεως κανεὶς βέβαια δὲν στάθηκε τόσο ἰσχυρὸς πού νὰ τὴν πετύχει ἀτόφια. Κ' ἔτσι ὁ δημιουργὸς προβάλλει τὸ Πᾶν πάνω στὸ ἀντικείμενον τῆς δημιουργίας του καὶ ὁ καλλιτέχνης προβάλλει τὸ Πᾶν στὸ ἀντικείμενον τῆς Τέχνης του — ὅπως ὁ ἐρωτευμένος προβάλλει τὸ Πᾶν στὸ ἀγαπώμενον πρόσωπο.

[Δὲν συμβιδάζεται ποτὲ ὁ καλλιτέχνης νά εἶναι καὶ ἐρωτευμένος, παρεκτός ἂν τὸ ἴδιο τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπο, σὰν Σύμβολο τοῦ Ὁλοῦ, τῶχει ἐνσωματώσει μὲ τὴν Τέχνη του καὶ μέσα στήν Τέχνη του δὲν βλέπει παρὰ μόνον τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπο — καὶ αὐτὸ δὲν δείχνει παρὰ τὴν ταυτότητα τῶν διαφόρων μορφῶν τοῦ Ἐρωτα. Ἐνα μόνον εἶναι τὸ Εἶδωλον τῆς Ἀγάπης, πρόσωπο ἢ πρᾶγμα, πού γίνεται τὸ ἀντικείμενον τῆς Αὐταπάτης. Γιατί δὲν μπο-

ροῦν νὰ ὑπάρξουν συγχρόνως πολλοὶ ἔρωτες ἀλλὰ ἕνας ἐκάστοτε καὶ μοναδικὸς μιὰ καὶ ὅλοι οἱ ἔρωτες ποὺμποροῦν νὰ ὑπάρξουν ἔχουν ἕνα μόνον σκοπὸν — τὴν Ὀλοκλήρωσιν μὲ τὸ Πᾶν.]

Ὅμως ὁ ἔρωτας ὁ κοινός, ἡ ἔνωσις δύο προσώπων, εἶναι ἡ ὑπέρτατη εὐτυχία; Ὅχι βέβαια καὶ ὅλοι οἱ ἐρωτευμένοι τὸ ξέρουν τὸ παιχνίδι τῆς Αὐταπάτης. Τὸ ξέρουν τελικὰ κάθε στιγμὴ ποῦχουν κάνει πιά δικό τους τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τους καὶ τὸ νοιώθουν πὼς αὐτὸ ποῦ ἔχουν σφίξει στὴν ἀγκαλιά τους ἦταν ἕνα Εἶδωλον καὶ δὲν ἦταν αὐτὸ ποῦ ζητοῦσαν. Ὁ ἔρωτας λοιπὸν εἶναι κάτι ποῦ δὴγγεῖ στὴν ὑπέρτατη εὐτυχία — εἶναι κάτι τὸ κοινότερον καὶ τὸ εὐκολότερον γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ τὸ δυνατώτερον.

Ὅμως σκέψου αὐτὴ τὴν ὑπέρτατη εὐτυχία, τὴν ὀλικὴ ἀναίρεσιν τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ Ἐνὸς καὶ σκέψου τὴν ἔνωσιν, τὴν θεία ἔνωσιν, μὲ τὸ Σύμπαν ὀλόκληρον. Σκέψου τὴν θεία ἐκείνη ἀφομοίωσιν τοῦ Παντὸς σὲ μιὰ τελευταία ἐνότητα — σκέψου τὸ συναίσθημα τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Ὑψηλοῦ σὰν θὰ ἔχεις αἰσθανθεῖ ἐνωμένος μ' ὀλάκερον τὸ Σύμπαν, μὲ τὰ δέντρα, μὲ τὰ βουνά, μὲ τὶς κοιλάδες, μὲ τὴν γῆν, μὲ τ' ἀστέρια, μὲ τὸν ἥλιον, μὲ τοὺς γαλαξίες — μὲ τὸ Πᾶν. Μὲ τὸ Πᾶν! Νὰ λοιπὸν ὁ Ἔρωτας, καὶ νὰ γιὰ τὸ ὅλα τ' ἄλλα, κ' ἄλτρουισμὸς καὶ τέχνη καὶ ἔκστασις, εἶναι κ' αὐτὰ Ἔρωτας. Καὶ ἀκόμα, νὰ γιὰ τὸ ὅλ' αὐτὰ μαζὺ λογιάζονται σὰν ἡ ὑπέρτατη εὐτυχία. (Πὼς ὕστερ' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐνόρασιν ὁ φιλόσοφος ν' ἀγαπήσει τὸ Εἶδωλον;)]

Δὲν εἶναι μήπως τὰ δέντρα, κ' ἡ κοιλάδες, κ' ἡ βουνοκορφές
Κι' ὁ οὐρανός, τὰ σύγγεφα καὶ τ' ἄστρα — Ὅλα,
Κομάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὴν σκέψιν σου;

Κ' ἐσὺ τάχα,
Μήπως δὲν εἶσαι τὸ σπλάχνον τους
Καὶ ἡ ψυχὴ τους;

• • •

Ὁ ἄλλος ὁ ἔρωτας, τὸ εἶπαμε, σὰν ἔνωσιν δύο προσώπων, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ Αὐταπάτη, μιὰ φύχωσι καὶ ἀρρώστια, ποῦ ἀκολουθεῖ τὴν διαδικασίαν τῆς Προβολῆς. Εἶναι μιὰ σπουδαία ψυχολογικὴ λειτουργία ἡ Αὐταπάτη — ἡ ἀντικατάστασις στὴν ψυχὴ τῆς Μεγάλης Ἐπιθυμίας μ' ἕνα Σ ύ μ β ο λ ο. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως δίνει ξεχωριστὴ

θέσει στην εξεργασία τῆς Αὐταπάτης καὶ στὴν ἀναγκαστικὴ λατρεία Συμβόλων.

Ὁ ἔρωτας λοιπὸν δύο προσώπων δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ψυχωτικὴ προβολὴ τοῦ Σύμπαντος στὸ ἓνα πρόσωπο καὶ τὴν λατρεία καὶ πόθο ἐνώσεως μὲ τὸ πρόσωπο αὐτὸ — ὄχι γιὰ τὴν ἔνωσι πράγματι μὲ τὸ πρόσωπο αὐτό, ἀλλὰ μὲ τὸ Σύμπαν πού τὸ πρόσωπο αὐτὸ ἀντιπροσωπεύει μέσα πτῆ διαδικασίᾳ τῆς Πογηρῆς Αὐταπάτης. Ἄς μὴ φαίνεται περίεργο αὐτό. Ὁ Οὐγκὼ τῶχε τέλεια καταλάβει μὲ τὴν ποιητικὴ του διαίσθησι σὰν ἔλεγε ὅτι ὁ Ἔρωσ εἶναι ἡ συγκέντρωσι τοῦ Σύμπαντος σ' ἓνα ἄτομο καὶ ἡ ἐπέκτασι τοῦ ἀτόμου μέχρι τοῦ Σύμπαντος. Κι' ὁ λαὸς τῶχει καταλάβει αὐτό, πάντοτε ὅπως ὄλα, σὰν χρησιμοποιεῖ (κι' αὐτὸ γίνεται σ' ὄλους τοὺς λαοὺς καὶ σ' ὄλες τὶς γλώσσες) τέτοιες ἐκφράσεις ὅπως «εἶσαι τὸ πᾶν γιὰ μένα» καὶ «εἶσαι ὁ κόσμος μου» καὶ «δὲν θέλω τίποτε ἄλλο ἀπὸ σένα». Τῶχετε νοιώσει πράγματι τὸ τί θὰ πεῖ, μέσα στὰ τρισθάθα τῆς ψυχῆς σας, ἢ φράσις «Εἶσαι Γιὰ Μένα τὸ Πᾶν» ὅταν τῶχετε σκεφθεῖ τρέμοντας γιὰ τὸ πρόσωπο π' ἀγαπᾶτε — γιὰ τὸ παιδί, γιὰ τὴ μάνα, γιὰ τὴν ἐρωμένη, γιὰ τὸν ἀδελφόν;

Ἡ Αὐταπάτη λοιπὸν, ἡ θεία Αὐταπάτη, ρίχνεται μὲ πάθος πάνω στὰ Σύμβολα. Τὰ καταβρόχιζι λαίμαργα καὶ γίνεται μ' αὐτὰ Ἔνωσ, σὰν τοὺς Τιτάνες πού καταβρόχιζαν τὰ παιδιά τους. Κι' ὁ ἄνθρωπος, μέσα στὸν τραγικὸ δρόμο τῆς Ἀντιστροφῆς, εἶναι καταδικασμένος νὰ μὴ λατρεύει ἄλλους θεοὺς ἀπὸ Εἶδωλα.

Εἶναι ὑπέροχη δουλεία, νὰ αἰσθάνεσαι ἐλεύθερος.

ΕΙΔΩΛΑ

Στοῦ δρόμου τῆς ζωῆς
τὴν αὐταπάτη
ἄλλη καταδίκη δὲν ἔχει γνωρίσει
ὁ ἄνθρωπος
ποῦ νὰ μὴν ἔχει ποτὲ ἄλλους θεοὺς νὰ πιστέψει
καὶ νὰ λατρέψει
ἀπὸ τὰ Εἶδωλα.

Μέσα στὸν πυρετό τ' ἀέναου πόθου του
γιὰ Ὀλοκλήρωσι
τὰ βλέπει τὰ εἶδωλα νὰ τὸν καλοῦν ἀπὸ μακρὰ
ὁ ἄνθρωπος
τὰ βλέπει χαμένα στῆς θολόλευκης ὀμίχλης
τὸ σάβανο
σὰν ἐκπλήρωσι τοῦ μεγάλου του πόθου.

Μέσ' ἀπὸ πέτρες κι ἀγκάθια πασχίζοντας
τις σάρκες του τις σαρακωμένες ξεσχίζει
παλεύοντας ἀκατάπαυστα.
Σὲ μάχες ξεχύνεται
καὶ σὰν πέσει στὸ χῶμα
μάτια καὶ χέρια στραμμένα ὀλοῦσα στήνει
στὶς ἀπατηλὲς μορφές ποῦ τὸν κρᾶζουν
— τὰ Εἶδωλα.

Κι' ἄλλοτε πάλι ὁ ἄνθρωπος
ἥρωας γίνεται καὶ νικᾷ
Στὶς μορφές τους τρεχάτος ὄρμᾳ
ἀνυπόμονα σχίζοντας τῆς αἰθάλης τὸ πέπλο.

Ὅρμᾳ γιὰ νὰ φτάσει σιμὰ τους
ὀρθόστηθος, νικηφόρος,
γιὰ νὰ φτάσει σιμὰ τους
καὶ νὰ δεῖ ξόανα
—εἶδωλ' ἀπὸ ψεύτικην ὕλη
ποῦ τὰ σπᾶ μ' ἓνα χτύπημα
τῆς ἀπελπισμένης γροθιάς του.

Κ' ὕστερα πάλι
ἄλλες μορφές τὸν καλοῦν κάπου ἄλλοῦ
καὶ τὸν κρᾶζουν ἀπὸ μακρὰ
καὶ ξανὰ ὁ ἀγῶνας θ' ἀρχίσει γιὰ τὴ δημιουργία
μέσ' στὰ φαράγγια τῆς αὐταπάτης.
Ἄκατάπαυστος,
ἀγῶνας γιὰ εἰδῶλα ποθοφόρος
μέσ' στὰ φαράγγια τῆς αὐταπάτης.

• • •

Ἔχεις νοιώσει τὴν ἡδονὴ τὴν οὐράνια
σὰν ματιάζεις τὰ χέρια σου νὰ ροζιάζουν
ἀπ' τὸν ἀγῶνα τῆς δημιουργίας;

Τότε λάτρεψε μ' ὅλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς σου
τὰ Εἰδῶλα.
Κι' ἄλλη λύσι γιὰ τὴν ἐπιστροφή στὴν αἰώνια σφαῖρα
δὲν ὑπάρχει.

Λοιπὸν ἄς ἐξετάσουμε αὐτὸ πού εἴπαμε διαδικασία τῆς Αὐταπάτης κι' ἄς δοῦμε βαθειὰ τὴν ἐσώτερη λειτουργία τοῦ Μυστήριου αὐτοῦ.

Ὅ,τι γεννάει τὴ δυστυχία εἶναι ἡ διάσπασι τῆς Μονάδος, ἡ ἀποξένωσι ἀπὸ τὸ Ἔν—ὁ «χαμένος παράδεισος»: ἡ ἔννοια τῆς Πολλαπλότητος πού ἐμποδίζει τὴν Ὀλοκλήρωσι, σὰν σύνολο βουλήσεων πού μάχονται ἢ μία τὴν ἄλλη καὶ ἀντιτάσσονται ἢ μία στὴν ἄλλη—ἢ κάθε μιὰ γιὰ τὸ Σκοπὸ τῆς. Γι' αὐτὸ ἢ πάλι τῶν βουλήσεων, ὁ διαρκὴς αὐτὸς ἀγῶνας γιὰ τὴ ματαίωσι καὶ τὴν ἀναίρεσι τῆς Ὀλοκληρώσεως εἶναι ἡ αἰώνια δυστυχία. «Ἡ Κόλασις εἶναι ὁ Ἄλλος»—ὁμως σὰν τὸν συναντᾷς στὸ δρόμο τὸ δικό του γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Ὅλη αὐτὴ ἡ δυστυχισμένη ἀντίθεση τῶν βουλήσεων θὰ γίνῃ μὴ δὲν ἅμα τὸ ἄτομο καταφέρει τὴν ἀσύγκριτη ἀνύψωσι τῆς δικῆς του βουλήσεως πάνω ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα καὶ πάνω ἀπ' ὅλες τὶς βουλήσεις. Ἔτσι κάθε ἄλλη ξένη βούλησι θὰ μηδενιστεῖ καὶ θὰ ξεχαστεῖ— κι' ἔτσι τὸ Πᾶν θάβῃ στὸ χέρι σου νὰ τὸ κάνεις ὅ,τι θέλεις, νὰ τὸ ἀγκαλιάσεις καὶ νὰ ὀλοκληρωθεῖς μ' αὐτό. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ Ἐρωτα, σὰν ἀγκαλιάζεις τὸ εἶδωλο τῆς ἀγάπης. Στὸ χέρι σου εἶναι νὰ π ἄ ρ ε ι ς— ἢ ν ἄ δ ο θ ε ῖ ς.

* * *

Ποιὸς εἶναι τώρα ὁ ρόλος τῆς Τέχνης σ' αὐτὴ τὴ Θεία Λειτουργία; Αὐτὸ πούχουν ὀνομάσει Μεγαλειῶδες καὶ Ἰψηλὸ εἶν' αὐτὸ πού ἀναφέρεται στὴν ἀποθέωσι τῆς βουλήσεως. Κοίτα τὴν τρικυμία πῶς σοῦ ξυπνᾷ τὴν ἰδέα τούτη πού φωλιάζει μέσα σου καὶ κατάλαβε πῶς ὄχι τὸ ὅτι σὺ εἶσαι ξένος ἀπ' τὴν τρικυμίαν αὐτὴ (ὅπως μερικοὶ τῶχουν πεῖ) ἀλλὰ τὸ πῶς ἢ τρικυμία αὐτὴ, ἢ βούλησι αὐτὴ, βρίσκεται μέσα σου, εἶναι αὐτὸ πού σοῦ ξυπνᾷ τὸ συναίσθημα τοῦ Ὁραίου. Εἶναι Ὁραῖο γιατί Αὐτὸ εἶσαι Σὺ στὸ δρόμο σου γιὰ τὴν ἐπίτευξι τῆς Ὀλοκληρώσεως χωρὶς ἐμπόδια.

Λοιπὸν ὁ δρόμος γιὰ τὴν Εὐτυχία εἶναι αὐτό, ἢ ἐξάλειψι κάθε βουλήσεως μὲ τὴν ἀποθέωσι τῆς δικῆς σου βουλήσεως. Κι' αὐτὴ μὲ τὴ σειρά τῆς θὰ μηδενιστεῖ, θὰ ἐξαλειφθεῖ μιὰ καὶ δὲν θάχει τὴ στιγμὴ αὐτὴ τῆς αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως ἀντίρροπα γιὰ νὰ τὴν προκαλοῦν— γιατί ποιά εἶναι ἢ ἐνέργεια τοῦ κύματος μέσα στὸ βαθὺ ὠκεανό, σὰν δὲν ἔχει τὸ βράχο τῆς ἀκτῆς γιὰ νὰ σπάσει ἀπάνω του καὶ νὰ τὸν συντρίψει; Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ ἕνας δρόμος.

Παράλληλα ὁμως πρὸς αὐτὸ τὸ ρωμαλέο δρόμο τῆς Ἀποθεώσεως,

υπάρχει και κάποιος άλλος. Γιατί ο δρόμος του σκληρού και του ισχυροῦ ἔχει παράλληλο τὸ δρόμο του μαλακοῦ, του πρᾶου και του ἀδύνατου. Ἐδῶ ἡ ἐκμηδένησι τῆς βουλήσεως δὲν ἔρχεται ὅταν κατακτᾶς, μεῖς μέσο τὸ Σύμβολο, ἕνα Σύμπαν — μὰ ὅταν, μεῖς διάμεσο πάντα τὸ Σύμβολο, κατακτᾶσαι και ἀφομοιώνεσαι ἀπὸ αὐτό. Ἄν τὸ πρῶτο, σὰν «παίρνεις», τὸ ποῦμε ἀνδρικό ἢ ἐνεργητικό στοιχείο, τὸ δεύτερο, σὰν «δίνεσαι», θὰ τὸ ποῦμε τὸ γυναικείο ἢ τὸ παθητικό στοιχείο. Μέσα στὸν κόσμον αὐτὸ τῆς Ἀντιστροφῆς δύο οὐσίες μόνο υπάρχουν, ποὺ εἶναι και οἱ δύο μοναδικές σου δυνατότητες: τὸ Κερί και ἡ Φλόγα.

Ἄπὸ τῆς δύο αὐτῆς μοναδικῆς οὐσίας ἀναβλύζουν οἱ θεμελιώδεις ψυχολογικοὶ τύποι σ' ὅλες τους τῆς ποικιλίας — ὁ μαζοχισμὸς και ὁ σαδισμὸς, ὁ ἡρωισμὸς και ἡ αὐταπάρνησι, ὁ «ἄντρας» (σ' ὅποιο φύλον κ' ἂν ἀνήκει) ποὺ παίρνει και ἡ «γυναίκα» (σ' ὅποιο φύλον κ' ἂν ἀνήκει) ποὺ δίνεταί, ὁ βασανιστῆς και ὁ φιλεύσπλαχνος, ὁ «σκληρὸς» και ὁ «μαλακὸς», ὁ ἐνεργητικὸς και ὁ παθητικὸς. Τέλος, ὁ γενικὸς μεταφυσικὸς τύπος (σὲ σφαῖρα ποὺ ξεπερνᾷ τῆς τυχαίας κοινωνικῆς τοποθετήσεως)! τοῦ φύσει Ἀφέντη και τοῦ φύσει Δούλου.

• • •

Και ξάφνου

ἦρθε ἡ ὥρα π' ἄρχισ' ὁ Χρόνος.

Και τοῦ Ἐλεάτη ἢ Σφαῖρα ἢ Αἰώνια

σπάζει και σκάζει και σκορπιέται στὴ δίνη

τοῦ μαύρου Ἀπειροῦ.

Ἄπ' αὐτὴν ἀναβλύζει κρουνοὺς τῶρα ἡ φύσις τῆς
σὰ δυὸ ἀλήθειες ποὺ ἄπειρες γίνονται ἢ μία κ' ἢ ἄλλη
σ' ἄπειρο χῶρον ἄπειρης οὐσίας
αἰώνιες ἐκφάνσεις τοῦ ὄντος.

Τὸ Ἄρρεν και Θῆλυ

Τὸ Ναι και τὸ Ὅχι

Τὸ Σὺν και τὸ Πλὴν — τὰ Ἀντίθετα

ποὺ πασχίζουν στὸ συνεχῆς
ἀενάως.

Όμως αυτό που πετυχαίνει ή Τέχνη και ο Έρωτας είναι μόνο στα όρια του πεδίου τους κατορθωτό. Και μόλις το άτομο φύγει από κεί βρίσκεται τότε αντιμέτωπο με την πραγματικότητα τή στυγνή που δλοένα του υπενθυμίζει τή μικρότητα τής δικής του βουλήσεως και τὸ τραγικά αδύνατο τής Όλοκληρώσεως. Πολύ γρήγορα, τὸ συναίσθημα τοῦ Όραιοῦ που προκαλεί ή τρικυμία μεταβάλλεται σὲ φόβο σὰν τὰ κύματα πλησιάζουν τὸν παρατηρητὴ και κινδυνεύουν νὰ τὸν παρασύρουν.

Στὴν καθημερινή ρουτίνα τής Ζωής, ἔξω ἀπὸ τὴν Τέχνη και τὸν Έρωτα, τὸ μόνο πράγμα που σοῦ μένει για ἐπιβίωσι, για εὐτυχία ἢ δυστυχία, είναι ή Μάχη ή ἀδυσώπητη με τίς ἄλλες βουλήσεις. Έξω ἀπὸ τὴν Τέχνη και τὸν Έρωτα ή «Κόλασις είναι ὁ Ἄλλος» — ὅμως γιατί τὸν συναντᾶς μοιραία στὸ δρόμο τὸ δικό του για ὀλοκλήρωσι, κι' αὐτὸς Έσένα.

Και τώρα λοιπὸν τί πρέπει νὰ γίνει; Μπροστὰ στὴν ἀδυναμία μας τί μπορούμε νὰ κάνουμε; Νὰ ἐκμηδενίσουμε τεχνητὰ τὴ βούλησι τοῦ ὑπάρχειν — ἀλλὰ πὼς μπορούμε ἀφοῦ εἴμαστε ἀθάνατοι; Νὰ ἐξυψώσουμε τὴ βούλησί μας και στὴ ζωὴ ὅπως και στὴν Τέχνη — ἀλλὰ πὼς μπορούμε ἀφοῦ εἴμαστε ἀδύνατοι;

Λοιπὸν κάτι μένει — κάποιον διέξοδο για τὴν Εὐτυχία μᾶς ἀπομένει. Ἄν δὲν μπορούμε νὰ ἐκμηδενίσουμε τίς βουλήσεις — τουλάχιστον ἄς ἐξιώσουμε τίς βουλήσεις. Πὼς θὰ γίνει αὐτό; Νά, λοιπὸν ἄς συγχωνεύσουμε ὅλες τίς βουλήσεις, ἄς προσαρμοστοῦμε. Ἄς συμβιβαστοῦμε. Ἐκεῖ ὁδηγεῖ ὁ δρόμος τής Αὐταπάτης — πρὸς τὸν Μεγάλον Συμβιβασμὸν για κοινωνική συμβίωσι. Κ' ἐδῶ ἄς χρησιμοποιήσουμε για μεγαλύτερη βεβαιότητα ἓνα μέσο που θὰ μᾶς ὀφελήσει ἐ μ ᾶ ς, σὰν ἄτομα: τὴν Ἠθική. Ἄς φτειάξουμε Κοινωνία. Ἐτσι ὁ ἄνθρωπος ὠθεῖται και ἀναγκάζεται νὰ γίνει ζωὸ πολιτικό. Και γίνεται ὁ πλάστης τής Ἠθικῆς του.

Σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ σημείο, ὁ ἀλτρουισμὸς και ἡ ἀλληλοβοήθεια γίνεται στοιχεῖο Έρωτος και μᾶς ὁδηγεῖ στὴν Εὐτυχία. Κι' ἄς προσέξουμε μιὰ για πάντα. Ἡ Κοινωνία δὲν είναι σκοπὸς — είναι μέσο για τὴν προσαρμογὴ τής ἀτομικῆς μας βουλήσεως, για τὴν ἐξασφάλισι τής ἀτομικῆς μας ὀφελιμότητος. Ἡ Κοινωνία είναι τὸ ὄργανον τοῦ Θεμελιώδους Ἐγῶ. Πολλὰ ἐγκλήματα ἔχουν γίνει μ' ὅσους θέλησαν νὰ ξεχάσουν τὴν ἀλήθειαν αὐτή.

ΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΜΑΣ

Όλοκλήρωσι. Ἀλήθεια εἶναι τὸ αἰώνιο — αὐτὸ ποῦ ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι. Ἡ Ὀλοκλήρωσις εἶναι ὁ αἰώνιος πόθος τῶν ὄντων — ὁ ὠκεανὸς ποῦ τραβάει τὰ ὄντα στὴν ἀγκαλιά του.

Ἡ Ὀλοκλήρωσις εἶναι αὐτὴ ποῦ ἐξαγιάζει τὴν προσκαιρότητα τῶν ὄντων καὶ λούζει τὶς ὑπάρξεις τους μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς Ἀλήθειας.

Κάθε τί τὸ ἐφήμερο εἶναι Ἀλήθεια — ὅταν χύνεται μέσα στὴ θάλασσα τῆς Ὀλοκλήρωσεως.

Υγλη. Εἶναι τὸ ἐλάχιστο ἐκείνο μέρος τοῦ κόσμου τῶν παραστάσεων ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὴ διάσπασι τῆς Μονάδος, μέσα στὸ ἀνθρώπινο λογικό. Οἱ σχέσεις τὸ κάνουν αἰσθητὸ μέσα στὸ χῶρο τῆς Πολλαπλότητος, ὁ κόσμος τῶν παραστάσεων ὀφείλει τὴν ὑπαρξί στους ἀριθμοὺς ποῦ κι' αὐτοὶ δὲν εἶναι παρὰ τὰ σκαλοπάτια ποῦ διανύει ἡ περιορισμένη διάνοια στὸν διεξοδικὸ δρόμο τῆς πρὸς τὸ ἐνωτικὸ Ἄπειρο. Ἡ Ὑγλη εἶναι τὸ δημιούργημα τοῦ μυαλοῦ ὅταν τὸ Πέρασ ἔχει διαμελίσει τὸ Ἄπειρο.

Ἡ Αἰώνια Μονάδα ἀγνοεῖ τὴν Ὑγλη γιατί ἀγνοεῖ τὶς Σχέσεις.

Πνεῦμα. Εἶναι ἡ ἔμφυτη τάσι ποῦ ἐνυπάρχει στὴν Ὑγλη γιὰ τὴν Ἐνότητα τῆς Ὀλοκλήρωσεως. Τὸ πνεῦμα εἶναι ἡ ἄλλη ὄψις τῆς Ὑγλης. Ὅπου ὑπάρχει Ὑγλη ἐκεῖ πρέπει ν' ἀναζητήσουμε καὶ τὸ πνεῦμα, ἀκριβῶς ὅπως ὅπου ὑπάρχει μαγνήτης ὑπάρχει καὶ ἐλξίς. Διότι Ὑγλη καὶ Πνεῦμα ἐνυπάρχουν στὸ Ὑποκείμενο.

Τὸ Συναίσθημα ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐπίτευξι ἢ τὴ μὴ ἐπίτευξι τῆς Ὀλοκλήρωσεως. Ἔχουμ' ἔτσι δύο κύρια συναισθήματα (ὅπως ἔχουμε τρία κύρια χρώματα) ποῦ καθένα τους ἔχει διάφορες παραλλαγές σύμφωνα μὲ τὴν ἔντασί του: τὴν ΗΔΟΝΗ καὶ τὴν ΟΔΥΝΗ.

Σκοπὸς κάθε ἐνέργειας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄλων τῶν ὄντων εἶναι ὁ δρόμος γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

ΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΜΑΣ

Όλοκλήρωσι. Ἀλήθεια εἶναι τὸ αἰώνιο — αὐτὸ ποῦ ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι. Ἡ Ὀλοκλήρωσις εἶναι ὁ αἰώνιος πόθος τῶν ὄντων — ὁ ὠκεανὸς ποῦ τραβάει τὰ ὄντα στὴν ἀγκαλιά του.

Ἡ Ὀλοκλήρωσις εἶναι αὐτὴ ποῦ ἐξαγιάζει τὴν προσκαιρότητα τῶν ὄντων καὶ λούζει τὶς ὑπάρξεις τους μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς Ἀλήθειας.

Κάθε τί τὸ ἐφήμερο εἶναι Ἀλήθεια — ὅταν χύνεται μέσα στὴ θάλασσα τῆς Ὀλοκληρώσεως.

Υγλη. Εἶναι τὸ ἐλάχιστο ἐκεῖνο μέρος τοῦ κόσμου τῶν παραστάσεων ποῦ προήλθε ἀπὸ τὴ διάσπασι τῆς Μονάδος, μέσα στὸ ἀνθρώπινο λογικόν. Οἱ σχέσεις τὸ κάνουν αἰσθητὸ μέσα στὸ χῶρο τῆς Πολλαπλότητος. Ὁ κόσμος τῶν παραστάσεων ὀφείλει τὴν ὑπαρξί στοὺς ἀριθμοὺς ποῦ κι' αὐτοὶ δὲν εἶναι παρὰ τὰ σκαλοπάτια ποῦ διανύει ἡ περιορισμένη διάνοια στὸν διεξοδικὸ δρόμο τῆς πρὸς τὸ ἐνωτικὸ Ἄπειρο. Ἡ Ὑγλη εἶναι τὸ δημιουργήμα τοῦ μυαλοῦ ὅταν τὸ Πέρας ἔχει διαμελίσει τὸ Ἄπειρο.

Ἡ Αἰώνια Μονάδα ἀγνοεῖ τὴν Ὑγλη γιατί ἀγνοεῖ τὶς Σχέσεις.

Πνεῦμα. Εἶναι ἡ ἔμφυτη τάσι ποῦ ἐνυπάρχει στὴν Ὑγλη γιὰ τὴν Ἐνότητα τῆς Ὀλοκληρώσεως. Τὸ πνεῦμα εἶναι ἡ ἄλλη ὄψις τῆς Ὑγλης. Ὅπου ὑπάρχει Ὑγλη ἐκεῖ πρέπει ν' ἀναζητήσουμε καὶ τὸ πνεῦμα, ἀκριβῶς ὅπως ὅπου ὑπάρχει μαγνήτης ὑπάρχει καὶ ἑλξίς. Διότι Ὑγλη καὶ Πνεῦμα ἐνυπάρχουν στὸ Ὑποκείμενο.

Τὸ **Συναίσθημα** ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐπίτευξι ἢ τὴ μὴ ἐπίτευξι τῆς Ὀλοκληρώσεως. Ἐχομε ἔτσι δύο κύρια συναισθήματα (ὅπως ἔχομε τρία κύρια χρώματα) ποῦ καθένα τους ἔχει διάφορες παραλλαγές σύμφωνα μὲ τὴν ἔντασί του: τὴν ΗΔΟΝΗ καὶ τὴν ΟΔΥΝΗ.

Σκοπὸς κάθε ἐνέργειας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄλων τῶν ὄντων εἶναι ὁ δρόμος γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Ἔρωσ εἶναι ὁ πόθος γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Σύμβολο εἶναι τὸ μέσο γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

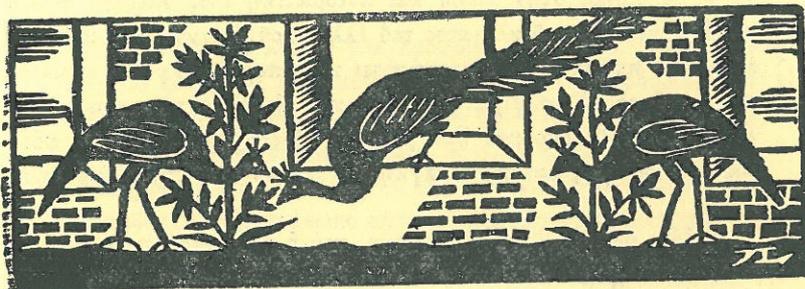
Ἔρωσ Συμβόλων εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐξεργασία τῆς Αὐταπάτης.

Ἐμεῖς λοιπὸν εἶμαστε τὰ κομάρια, τὰ συντρίμια, ἀπὸνα πελώριο στεφάνι. Ὁ προορισμὸς μας εἶναι νὰ τὰ κολήσουμε αὐτὰ τὰ συντρίμια καὶ νὰ φτειάξουμε πάλι τὸ στεφάνι μας. Μὴν ἐτοιμάζεστε βαρειεστημένοι νὰ πῆτε: τί μᾶς λές, τώρα στὰ γεράματα τούτη τὴ δουλιὰ θὰ κάνουμε. Ὁχι. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού γεννηθήκατε, ἀπὸ προτοῦ ἀκόμα γεννηθήτε, αὐτὴ τὴ δουλιὰ κάνετε. Μόνο πού δὲν τὸ ξέρατε, δὲν τῷχατε προσέξει. Μὰ τώρα στὰ γεράματα τὸ καταλάβατε κι' αὐτὸ σὰν τόσα ἄλλα πράγματα. Πάντα αὐτὴ τὴ δουλιὰ κάνετε. Γιατὶ πάντα εἶχατε τὴν Ἠθικὴ καὶ τὴν Τέχνη — γιατί πάντα εἶχατε τὸν Ἔρωτα πού σᾶς διηύθυνε. Θεὸς εἶναι ἡ Εὐτυχία. Τὴν Εὐτυχία ποθοῦσατε ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ.

Ὅμως τίς περισσότερες φορές μοιάζατε μὲ κείνο τὸν караβοκύρη πού ξεκινᾷ γιὰ νὰ φτάσει σ' ἓνα λιμάνι, μὰ πού δὲν ξέρει οὔτε ποῖὸ δρόμο θὰ πάρει οὔτε σὲ ποῖὸ λιμάνι θὰ φτάσει.

Ποιὰ ἡ διαφορὰ ἔμωσ τώρα πού σεῖς ἔχετε στὰ χέρια σας τὸ χάρτη πούχει ζωγραφιστὸ καὶ τὸ δρόμο καὶ τὸ λιμάνι.

Β'. ΓΙΑ ΜΙΑ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ἡ προτίμησι τοῦ καθενὸς γιὰ τὸ Ὁραϊοὺ δείχνει τὸ δρόμο τῆς Αὐταπάτης πὺν μπορεῖ νὰ διαλέξει. Ὁ δυνατός, ὁ ἄνθρωπος πὺν ἔχει τὴ βούλησι στὰ χέρια του, εἶναι αὐτὸς πὺν ζητάει αὐτὴ τὴ βούλησι καὶ μέσα στὴν Τέχνη — γιὰτι μόνο μὲ τέτοιο πρᾶγμα μπορεῖ ν' ἀφομοιωθεῖ.

Ὁ ἄλλος, ζητάει τὴν Ὁλοκλήρωσι ὄχι μὲ τὴν ἀποθέωσι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκμηδένησι τῆς βουλήσεως. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πὺν θέλει νὰ φτάσει ἐκεῖ ὄχι μὲ τὸ ν' ἀφομοιώσει τὰ πρᾶγματα στὸν ἑαυτὸ του ἀλλὰ μὲ τὸ ν' ἀφομοιώσει τὸν ἑαυτὸ του στὰ πρᾶγματα.

Διακρίνουμε λοιπὸν κ' ἐδῶ δυὸ δρόμους πὺν ὀδηγοῦν στὴν ἐπαίσθησι τοῦ Ὁραϊοῦ. Ὁ ἕνας εἶναι ὁ δρόμος τῆς ἀποθέωσεως τῆς βουλήσεως — κ' ὁ ἄλλος εἶναι ὁ δρόμος τῆς ἐκμηδενίσεως τῆς βουλήσεως.

Κοίταξε λοιπὸν ἐσὺ μέσα στὸν ἑαυτὸ σου καὶ δὲς ἂν εἶσαι τὸ Σὺν ἢ τὸ Πλὴν, τὸ Κερὶ γιὰ ἢ Φλόγα, γιὰ νὰ διαλέξεις τὸν ἕνα δρόμο ἢ τὸν ἄλλο. Ὅποιο δρόμο, ὅμως, κ' ἂν διαλέξεις, σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶγμα θὰ φτάσεις — στὴν Ὁλοκλήρωσί σου μὲ τὸ Π ἄ ν.

Ἡ μορφή τοῦ Ὁραϊοῦ καθορίζεται ἀπὸ τοὺς τύπους πὺν θὰ δώσει τὸ περιβάλλον. Ἡ ἐπιλογή ἐνὸς τύπου ἀπὸ τοὺς πολλοὺς πὺν ὑπάρχουν στὸ περιβάλλον γίνεται μὲ κριτήριον τίς γενικὲς ἀρχές τοῦ Ὁραϊοῦ πὺν ἀναφέρονται στὴν Ὁλοκλήρωσι. Γενικὰ παραδεκτὴ μορφή τοῦ Ὁραϊοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξει. Ὅποιαδήποτε μορφή, φτάνει νὰ ἐκφράζει μιὰ Ὁλοκληρωτικὴ ἰδέα, εἶναι ὠραία.

[Οἱ ἀρχαῖοι τοῦ πέμπτου αἰῶνα, ἀπ' ὅλες τίς δυνατὲς ὀλοκληρωτικὲς ἰδέες εἶχαν διαλέξει αὐτὴ πού τοὺς ἐπέβαλε ἢ βεβαιότητα τῆς κυριαρχίας τους μετὰ τὴ Σαλαμίνα, ἢ οἰκονομικὴ τους ἀνθησι, ἢ πεποιθήσι στὴν ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ τους ὑπεροχὴ καὶ ἢ γαλάζια γαλήνη τοῦ κλίματος τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ: τὴν ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει πιά κυριαρχήσει καὶ μπορεῖ ν' ἀφήσει τὸ κορμί του ἐλεύθερο νὰ ρουφήξει τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιο τῆς φύσεως καὶ ν' ἀναπτυχθεῖ ἀρμονικὰ καὶ γαλήνια, ἀνεπηρέαστο ἀπὸ τὸ φόβο τῆς ἀντιξοότητος καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπικράτησι.]

Μόνο μετὰ τὸν δεῦτερο αἰῶνα, πού ὁ ἀριστοκράτης λαὸς ὠρίμασε σὲ ἀτυχίες καὶ κινδύνους, ἢ πίστι στὸ αἰσθητικὸ ἰδανικὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνα κλονίζεται. Ὁ Λαοκῶν ξεπρόβαλε μέσ' ἀπὸ τὸ ρυτιδιασμένον ἀπὸ τὴν ἐμπειρία μέτωπο τοῦ ἀγνωστοῦ καλλιτέχνη ὡς ἄν σύμβολο τοῦ αἰώνιου ὄντος πού καταβάλλει ἕναν ἐξουθενωτικὸν καὶ μάταιον ἀγῶνα γιὰ νὰ φτάσει τὸ λατρεμένο εἶδωλο τῆς ὀλοκληρώσεως. Ποτὲ ἄλλοτε ἢ ἰδέα τῆς ἐκμηδενίσεως δὲν ἔφτασε τέτοιον δραματικὸν μεγαλεῖο.]

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΜΝΗΣΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Ἔχουν πεῖ πολὺ σωστά, πῶς ὁ χρόνος δίνει ξεχωριστὴ αἴγλη στὰ πράγματα καὶ ἢ ἀνάμνησι ξαναζεῖ τὰ πράγματα μὲ μιὰ ξέχωρη λάμψι ἀπ' ὅ,τι θὰ τὰ ζοῦσε κανεὶς πάλι στὴν πραγματικότητα.

Μέσα στὴν ἀνάμνησι, στὴ φαντασία καὶ σ' αὐτὴ τὴν ὄνειροπόλησι, βρίσκει πάντα κανεὶς μιὰν ἀπόχρωσι Τέχνης — βρίσκει ἀκριβῶς τὸ ἴδιον πρᾶγμα πού κάνει τὴν Τέχνη νὰ μοιάζει μὲ ἀνάμνησι καὶ τὴν ἀνάμνησι νὰ μοιάζει μὲ Τέχνη. Καὶ τὸ κοινὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι ἢ ἰδέα τοῦ γεγονότος καὶ ὄχι αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ γεγονός — εἶναι ἢ ἔκφρασι αὐτοῦ πού πρέπει νὰ ἐκφραστεῖ καὶ εἶναι τὸ ζωντανεῖον αὐτοῦ πού πρέπει νὰ ζωντανέψι. Εἶναι ἢ καθαρὴ ἔκφρασι τῆς ἐπιθυμίας. Μέσα στὴν Τέχνη, ὅπως καὶ στὴν ἀνάμνησι, δὲν ἔχει θέσι τὸ ἄσχετο μὲ τὴν ἔντασι τοῦ Σκοποῦ θέμα, τὸ περιττό. Καὶ ἔτσι ἐλεύθερη ἢ ἰδέα ἀπὸ τὸ κάθε φόρτωμα ξεπρόβάλλει ὀλοκάθαρη καὶ περιχύνει αὐτὸν πού τὴ σκέπτεται.

Γιὰ κάθε πρᾶγμα πού μᾶς προκαλεῖται ἕνα συναίσθημα — καὶ τὸ συναίσθημα θὰ εἶναι ἢ ὀδύνη ἢ ἡδονὴ — γίνεται αὐτὴ ἢ ἐξεργασία. Τὸ πνεῦμα μας εἰσχωρεῖ, μὲ τὴν ἀφαίρεσι, μέσα στὸν πυρῆνα τοῦ πράγματος καὶ βρίσκει τὴν ἰδέα πού αὐτὸ συμβολίζει. Ἰδέα κάθε πράγματος εἶναι ὁ κρίκος του μὲ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

(Κρατᾶμε τὴ λέξι «ΙΔΕΑ» γιὰ τὸ στοιχείο ἐκεῖνο τοῦ πράγματος ποῦ ἀναφέρεται στὴν ἐπίτευξι ἢ μὴ τῆς Ὀλοκληρώσεως, στὴν ἀφ-ομοίωσι μὲ τὸ Πᾶν).

[Βλέπουμε λοιπὸν ἓνα πρόσωπο πληγιασμένο, μὲ στραβὴ μύτη, μὲ οὐλές. Ἡ ἰδέα ποῦ κρύβεται μέσα στὸ πρόσωπο αὐτὸ εἶναι ἡ ἀντιξοότης, ὁ ἀγώνας του καὶ ἡ ἥττα του. Ὄταν ἀφομοιωθοῦμε αἰσθητικὰ μὲ τὸ πρόσωπο αὐτό, ἡ ἥττα ἢ δική του θὰ γίνῃ ἥττα δική μας. Τὸ πρόσωπο αὐτὸ μᾶς ἀποκλείει τὴν ἐπίτευξι τῆς ὀλοκληρώσεως. Τὸ πρόσωπο αὐτὸ μᾶς σπρώχνει μακριὰ του. Τὸ πρόσωπο αὐτὸ εἶναι ἄσχημο. Τόσο γιὰ τὴν Ἀσκήμια ὅσο καὶ γιὰ τὴν Ὀμορφιά, εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀφ-ομοίωσι, ἡ ταυτοποίησι. (Ἄλλως, τὸ ἀντικείμενο μᾶς ἀφήνει ἀδιάφορος αἰσθητικὰ). Ἡ Ἀσκήμια εἶναι φόβος γιὰ τὴ μὴ ἐπίτευξι τῆς Ὀλοκληρώσεως. Ἡ Ὀμορφιά εἶναι ἐλπίδα γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Στὴν ὄνειροπόλησι καὶ τὴ φαντασία τὰ ἐμπόδια ἀνατρέπονται, ὁ ἄνθρωπος γίνετα παντοδύναμος, ἡ σχετικότητα τῶν βουλήσεων ἐκμηδενίζεται, ἡ ἰδέα ποῦ ἀναδύετα θὰ εἶναι ἡ δύναμι, ὁ ἀγώνας καὶ ἡ νίκη.

Γι' αὐτὸ πάντα Τέχνη κι' ἀνάμνησι κι' ὄνειροπόλησι καὶ φαντασία θάνατι οἱ γλυκιές αὐταπάτες ποῦ μηδενίζουν καὶ τὸ χρόνο καὶ τὸ διάστημα καὶ τὸ ἐφήμερο καὶ τὸ παροδικὸ καὶ πετυχαίνουν μὲ τὴν ἄλυσσιδα τῶν ἰδεῶν τὴν ἡδονικὴ ὀλοκλήρωσι τοῦ ἀτόμου μὲ τὸ Πᾶν.]

Λοιπὸν, ἄς τὸ συνοψίσουμε καὶ τὸ ξαναποῦμε: Δυὸ εἶναι οἱ δρόμοι ποῦ ὀδηγοῦν στὸ Ὠραῖο. Ὁ ἓνας ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἀποθέωσι τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως καὶ φτάνει στὴν ἐκμηδένισί της τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποῦ φτάσει στὸ ἀνώτατο σημεῖο τῆς ἀποθεώσεως — ὁ ἄλλος φτάνει ἀπ' εὐθείας στὴν ἐκμηδένισί της. Ὁ ἓνας εἶναι γ' ἀφομοιώσεις τὸν ἑαυτό σου στὰ πράγματα. Ὁ ἄλλος εἶναι ν' ἀφομοιώσεις τὰ πράγματα στὸν ἑαυτό σου.

Ἡ ἀποθέωσι καὶ ἡ ἐκμηδένισι εἶναι ὁ τελευταῖος κρίκος τῶν ἰδεῶν ποῦ ὀδηγοῦν στὸ Ὠραῖο.

Ἰδέα λέμε τὸ στοιχείο ἐκεῖνο τοῦ πράγματος ποῦ ἀναφέρεται στὴν ἐπίτευξι ἢ μὴ τῆς Ὀλοκληρώσεως. Στὸ Ναι ἢ στὸ Ὅχι.

Ἡ Ὀλοκλήρωσις εἶναι ὁ βαθὺς ὠκεανὸς ποῦ τραβάει τις ἰδέες στὴν ἀγκαλιά του.

Ἀσκήμια εἶναι ἡ ἄρνησι τῆς Ὀλοκληρώσεως καὶ τῶν δύο δρόμων της.

ΓΙΑ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ

Λοιπὸν μέχρι τώρα μιλήσαμε γιὰ τὴν ἀποθέωσι καὶ τὴν ἐκμηδένησι πού εἶναι ἡ οὐσία τῶν ἰδεῶν, σὰν δρόμοι γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Εὐτυχία, Ὁρατο καὶ Ὀλοκλήρωσι εἶναι ταυτόσημες ἔννοιες.

Μὴ ξεχνᾶς πὼς Τέχνη δὲν θὰ ὑπῆρχε ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦταν ζῶο μιμητικό. Ὁ πιθηκισμὸς εἶναι τὸ μεγάλο δῶρο στὸν ἄνθρωπο. Ἐπαίσθησι τοῦ ὠραίου δὲν γίνεται ἂν τὸ ὑποκείμενο δὲν ἀφ-ο-μ-ο-ι-ω-θ-ε-ῖ μετὰ τὸ ἀντικείμενο καὶ ἂν τὸ ὑποκείμενο δὲν λάβει τίς ἰδιότητες πού ἐκφράζει τὸ ἀντικείμενο.

[Μπροστὰ σὲ μιὰ ἰωνικὴ κολόνα, ἔτσι ὅπως ὑψώνεται κομψή καὶ λεπτὴ πρὸς τὸν οὐρανὸ χωρὶς νὰ ἔχει καθὼς μᾶς φαίνεται τέλος καὶ σταματημὸ σ' αὐτὴ τῆς τὴν ἀνάτασι, αἰσθάνεσαι τὸν ἑαυτό σου τὸ ἴδιο λεπτὸ καὶ γεμάτο ὑγεία ν' ἀνεβαίνει πρὸς τὸν οὐρανὸ χωρὶς τέλος. Ἡ καλλιτεχνικὴ οὐσία, ἡ ἰδέα, τῆς ἰωνικῆς κολόνας εἶναι ὅτι σοῦ δίνει τὴν αὐταπάτη τῆς χωρὶς ἐμπόδια καὶ ἀντιξοότητες ἁρμονικὴ ἀνάτασι πρὸς τὸ ἄπειρο ὕψος.]

Καθὼς παρακολουθεῖς μετὰ τίς αἰσθήσεις τὸ Σύμβολο πρέπει ταυτόχρονα καὶ ταυτόχρονα νὰ τὸ ζεῖς δλόσωμος — ἀλλοιώτικα ξέχασε πὼς μπορείς ν'ἄχεις μιὰ θέσι μέσα στὸ ἱερὸ ἄδυτο τῆς Ἀντιστροφῆς.

Τέχνη εἶναι ἡ ἀπατηλὴ πραγμάτωσι τῆς Ὀλοκληρώσεως
μέσα ἀπὸ τὸ Σύμβολο
τοῦ ἀντικειμένου
πού ἀναβλύζει καὶ ὁμοιώνεται στὴ συνείδησι σὰν Κόσμος.

Ἔρως εἶναι ἡ ἀπατηλὴ πραγμάτωσι τῆς Ὀλοκληρώσεως
μέσα ἀπὸ τὸ Σύμβολο
τοῦ προσώπου
πού ἀναβλύζει καὶ ὁμοιώνεται στὴ συνείδησι σὰν Κόσμος.

Τέχνη καὶ Ἔρως εἶναι ἔννοιες ταυτόσημες — μετὰ διαφορετικὰ Σύμβολα.

• • •

Τώρα, πὼς γίνεται ἡ ταυτοποίησι ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου;

Στις εικαστικές τέχνες κάθε τί πού ανεβαίνει πρὸς τ' ἄπάνω, ξυπνάει ἓνα συναίσθημα κυριαρχίας καὶ τὴν ἀποθέσει στὸ θεατὴ — καὶ κάθε τί πού κατεβαίνει πρὸς τὰ κάτω ξυπνάει τὴν ἐκμηδένησι. Στις εἰκαστικές τέχνες ἔχουμε δυὸ μέσα γι' αὐτό: τὸ ΓΡΑΜΜΙΚΟ καὶ τὸ ΧΡΩΜΑΤΙΚΟ.

Στὸ Γραμμικὸ στοιχεῖο, οἱ γραμμὲς πού κυριαρχοῦν πρὸς τ' ἄπάνω ἀναφέρονται στὴν ἐπίτευξι τῆς Ὀλοκληρώσεως μὲ τὸ δρόμο τῆς ἀποθεώσεως. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴ γραμμὴ πού σὲ ὀδηγεῖ πρὸς τὸν ἑναστρο οὐρανό, πού δείχνει στὸ Σύμπαν, ἔχοντας νικήσει τὸ νόμο τῆς βαρύτητος.

Ἀντίθετα, ἡ γραμμὴ πρὸς τὰ κάτω δημιουργεῖ τὴν αὐταπάτη τῆς χωρὶς ἀντίξοες βουλήσεις ὀλοκληρώσεως. Τὸ ἄτομο κυλάει πάνω στὴ γραμμὴ αὐτὴ τῆς μοίρας του χωρὶς καταβολὴ δυνάμεων (καὶ στὴ δημιουργία τῆς ἐντυπώσεως αὐτῆς δάσκαλός του εἶναι ἡ ἐμπειρία), ἀπαλὰ καὶ γαλήνια δίνεται κι ἀφομοιώνεται μὲ τις ἔξω βουλήσεις γιὰ νὰ φτάσει τὴν ὀλοκλήρωσι μὲς' ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τῆς ἐκμηδενίσεως.

Ἡ γραμμὴ πρὸς τ' Ἀπάνω, δημιουργεῖ στὸ ὑποκείμενο, πού ἐνσωματώνεται μαζί της σύμφωνα μὲ τὴν λειτουργία τοῦ μιμητισμοῦ, τὴν αὐταπάτη τῆς ἀνατάσεως πρὸς τὸ ἄπειρο ὕψος — πρὸς τὴν ἀποθέσει τῆς βουλήσεώς του καὶ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Ἀντίθετα, ἡ γραμμὴ πρὸς τὰ Κάτω δημιουργεῖ ἐκμηδενιστικὰ συναισθήματα. Τὸ ὑποκείμενο ρικνιδοῦται καὶ αισθάνεται τὴν μικρότητα τῆς δικῆς του βουλήσεως. Εἶναι ἡ γραμμὴ πού τὸ δένει στὴ γῆ καὶ πού τοῦ θυμίζει τὸ νόμο τῆς βαρύτητος.

Ὅταν οἱ γραμμὲς εἶναι συνεχεῖς, αὐτὸ σημαίνει ἀνάτασι ἢ ἐκμηδένησι χωρὶς ἀντιξοότητες καὶ διακοπές. Ὅταν εἶναι διακεκομμένες ὑποδηλώνουν τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δημιουργία, ἀφοῦ οἱ διακοπές, μεταξύ τους, προκαλοῦν τὴν ἐντύπωσι τοῦ ἐμποδίου καὶ τοῦ ἐπίμονου ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνατροπὴ του (μιά κὴ γραμμὴ συνεχίζεται λίγο πιὸ πέρα).

Ἡ ὀριζόντια γραμμὴ δημιουργεῖ τὸ συναίσθημα τῆς ἐκτάσεως σὲ μῆκος καὶ σὰν βασικὴ γραμμὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὀλοκληρωτικὴ. Θὰ τὴν ποῦμε «ἀμιγῆ γραμμὴ κατὰ μῆκος». Ἡ γραμμὴ πρὸς τ' Ἀπάνω καὶ πρὸς τὰ Κάτω σὰν ἀμιγεῖς γραμμὲς (δηλαδὴ εὐθεῖες καθέτως ἄπάνω καὶ καθέτως κάτω) δὲν δημιουργοῦν ἔντονα τὸ ὀλοκληρωτικὸ συναίσθημα παρὰ μόνο σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ γραμμὴ κατὰ μῆκος (εἴτε σὲ βάθος, εἴτε σὲ πλάτος). Ἔτσι τὸ ὑποκείμενο ἀκολουθώντας τὴ γραμμὴ στὴν πορεία της ἔχει τὴν αὐταπάτη ὅτι ἐκτείνεται μαζί της στὸ ἄπειρο καὶ ἀγκαλιάζει τὸ Σύμπαν. (Ἡ γραμμὴ πρὸς τ' Ἀπάνω ἢ Κάτω πρέπει λοιπὸν νὰ εἶναι πλαγία ἢ καμπύλη γιὰ νὰ δημιουργήσει περισσότερο ἔντονα τὴν αὐταπάτη τῆς ὀλοκληρώσεως).

* * *

Τὸ ΧΡΩΜΑΤΙΚΟ στοιχείο ἀναφέρεται στὶς ἴδιες βάσεις. Ἐπὶ ὅλα τὰ χρώματα τοῦ φάσματος, αὐτὰ ποὺ βρίσκονται στ' ἀριστερὰ (κόκκινο—πορτοκαλλί—κίτρινο) εἶναι γνωστὰ ὡς χρώματα τῆς θερμικῆς κατηγορίας μιὰ καὶ προκαλοῦν θερμικὲς ἀντιδράσεις. Τὰ τρία τελευταῖα χρώματα τοῦ φάσματος εἶναι τῆς χημικῆς κατηγορίας γιατί οἱ ἀντιδράσεις ποὺ προκαλοῦν εἶναι χημικῆς. Τὸ πράσινο βρίσκεται στὸ μέσον — σὲ μιὰ οὐδέτερη ζώνη τῶν θερμικῶν καὶ χημικῶν ἀντιδράσεων. Εἶναι τὸ χρῶμα τῆς γαλήνης. (1)

Τώρα, ἡ ζωή, ὅπως ἔχουμε πεῖ, εἶναι δράσι καὶ κίνησι. Ἡ κίνησις εἶναι θερμότης. Ἐπὶ κεῖ, εὐκόλα τὰ χρώματα μὲ τὶς θερμικὲς ἀντιδράσεις γίνονται τὰ χρώματα τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς καὶ ὁδηγοῦν στὸ συναίσθημα τῆς ὀλοκληρώσεως ἄπ' τὸ δρόμο τῆς ἀποθεώσεως.

Ἡ χημικὴ κατηγορία προκαλεῖ ἐρεθισμοὺς καὶ ἀλλοιώσεις στοὺς ἀδένες ἢ στὸ σῶμα γενικὰ τέτοιες, ποὺ ἀπομακρύνουν τὴ διάθεσι γιὰ δράσι, μειώνουν τὴ λειτουργικότητα, κατασιγάζουν τὸν πόθο γιὰ «κατάκτησι» — φέρνουν τὸ ἔγῳ στὸ παθητικὸ στάδιο τῆς ἐκμηδενίσεως τῆς βουλήσεως.

Ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπομάκρυνσί τους ἄπ' τὸ πράσινο ποὺ εἶναι τὸ οὐδέτερο κέντρο τῶν ἀντιδράσεων, τὰ χρώματα ἔχουν μιὰ ἱεραρχία ἐντάσεως. Ἔτσι, τὸ κόκκινο εἶναι τὸ χρῶμα ποὺ ἐξαγριώνει τὸν ταῦρο, ἐνῶ τὸ ἰώδες εἶναι τὸ χρῶμα τοῦ πένθους καὶ τῆς μελαγχολίας.

* * *

Σ' ἓνα ἔργο τέχνης εἰκόνες ἄπ' τὸν κόσμον τῶν παραστάσεων δὲν εἶναι ἀπαραίτητες. Γραμμὲς καὶ χρώματα εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μᾶς προκαλέσουν τὰ συναίσθηματὰ ποὺ ἐπιδιώκει ἡ τέχνη. Κι' ὅταν ἀκόμα ὁ καλλιτέχνης χρησιμοποιοῖ εἰκόνες τοῦ κόσμου τῶν παραστάσεων, ὅσο πιστὰ κι' ἂν ἀπεικονίζονται, τὸ πνεῦμα μᾶς προβαίνει μόνον τοῦ στήν ἀφαίρεσι — καὶ δὲν αἰσθάνεται τίποτε ἂν δὲν ἀναγάγει τὶς παραστάσεις αὐτὲς στὰ γραμμικὰ καὶ τὰ χρωματικὰ τους στοιχεῖα.

(1) Ἡ ἐξήγησις γίνεται φανερὴ ἂν θυμηθοῦμε ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸ ἐρυθρὸν βρίσκεται τὸ ὑπερυθρὸν (ποὺ προκαλεῖ θερμότητα) καὶ μετὰ τὸ ἰώδες τὸ ὑπεριώδες (ποὺ προκαλεῖ χημικὲς ἀντιδράσεις, ὅπως π.χ. στὴν ἀλλοίωσι τῆς μελανίνης).

[Στήν Μουσική παρατηρείται κάτι τὸ ἀνάλογο. Ἐδῶ, πρῶτα - πρῶτα, ἔχουμε τὴν ὀξύτητα τοῦ ἤχου. Ὅσο ὀξύτερος εἶναι ὁ ἤχος τόσο οἱ παλμικὲς δονήσεις τῶν κυμάτων του εἶναι ταχύτερες. Αὐτὸ προκαλεῖ μιὰ ὑπερδιέγερσι καὶ ἀνάτασι πού ἀντιστοιχεῖ στήν ἐπίδρασι τῶν θερμικῶν ἀκτίνων στίς εἰκαστικὲς τέχνες, ἀλλὰ καὶ τῆς γραμμῆς πρὸς τ' Ἀπάνω (ιδέα τῆς ἀποθεώσεως).

Ἀντίθετα, οἱ κάτω ἤχοι μὲ τίς βραδύτερες παλμικὲς δονήσεις δημιουργοῦν καταθλιπτικὰ καὶ ἐκμηδενιστικὰ συναισθήματα.

Τὸ δεύτερο στοιχεῖο στή Μουσική εἶναι ὁ ρυθμός. Ὅταν εἶναι ταχύς, δημιουργεῖ τὴν αὐταπάτη τῆς ἀποθεώσεως. Ὁ βραδύς, ὁδηγεῖ στήν ἐκμηδένησι. Οἱ συνεχεῖς ἢ διακεκομμένοι ἤχοι προκαλοῦν ἀνάλογα συναισθήματα μὲ τίς ἀντίστοιχες γραμμὲς στίς εἰκαστικὲς τέχνες.

Ἡ Μουσική ἐκτείνεται στὸ ἄπειρο βάθος καὶ στὸ ἄπειρο ὕψος. Οἱ γραμμὲς τῆς καὶ τὰ ἤχητικὰ τῆς χρώματα χορεύουν μέσα στὸ χῶρο τοῦ ἀπείρου σὲ μιὰν ἀέναη ροή πού εἶναι ἀσύλληπτη ἀπὸ τὴν αἴσθησι καὶ τίς παραστάσεις. Ἡ μουσικὴ βρίσκεται, ἀπ' ὅλες τίς τέχνες, μέσα στὰ προχωρημένα ἐκεῖνα σύνορα, κρυμμένα ἀπὸ μυσταγωγικὴ δμίχλη, πού ἀγγίζου ἀκαθόριστα τὸν κόσμον τῶν παραστάσεων καὶ χύνονται μέσα στὴν ἀπέραντη, στὴν ἀβυσσαλεὰ θάλασσα τῆς Ὀλοκληρώσεως.]

Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἀποτελοῦν τὴν πεμπτουσία τῆς Τέχνης καὶ χρησιμεύουν σὰν μιὰ φιλοσοφικὴ (ὀλοκληρωτικὴ) θεμελίωσι τῆς μοντέρνας τέχνης. (1)

Τὸ ἄτομο, ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού γεννήθηκε, εἶχε τὴν ἐνόρασι τῆς ἀλήθειας τῆς Ὀλοκληρώσεως. Κάθε πρᾶξι, κάθε πίστι, κάθε λατρεία, ἔχουν μέσα τους γόνιμους κόκκους τῆς μεγάλης ἀλήθειας. Κάθε τί πού πιστεύτηκε μέχρι σήμερα καὶ κάθε τί πού ἔγινε ἀντικείμενον μιᾶς λατρείας, κάθε τί πούχει δόσει τὴν εὐτυχία ἔστω καὶ σ' ἓνα μόνο ἄνθρωπον — ἦταν ἓνα μέρος τῆς Ἀλήθειας. Μιᾶς Ἀλήθειας λουσιμένης ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Ὀλοκληρώσεως.

(1) Τὰ στοιχεῖα τῆς Αἰσθητικῆς ἀναλύονται διεξοδικώτερα στὸ βιβλίον μου *Dreams of Illusion*.

ΣΥΜΒΟΛΟ ΠΙΣΤΕΩΣ

Σὰν εἶχα περάσει τὴ θάλασσα τῆς ζωῆς
ἀποσταμένος στάθηκα νὰ ξανακοιτάξω
τὸ σύμβολο τῆς πίστεως
ποὺ σὰν κέδρος εἶχε ριζώσει
τὶς μυριοπλόκαμες ρίζες του
στὴ βυζάχτρα ψυχῆ μου.

Τὸ βρῆκα, θεριό, στεριωμένο βαθύτερα
κορμὸ γιγαντωμένο κι' ἀσάλευτο
βράχο μεγάλο, βαρὺ καὶ μονόλιθο
τὶ φουρτοῦνες κι' ἀνέμοι τῶχαν ἀπ' ὅλους
τοὺς κλάδους καὶ τὶς φυλλωσιᾶς τὶς ἀχρηστες μὲ τὰ σάπια φύλλα
δλόγυμνο γδύσει.

Κι' ἀκόμ' ἀκῶ τὸν ὄγκο τ' ἀσάλευτο νὰ μοῦ κρένει
τὴ μεγάλη του ὀρμήνεια :
'Απὸ σήμερα πιστεῦε σὲ κάθε πίστι
ἅς εἶναι μεγάλη γιὰ ταπεινὴ
κι' ἀλλόκοτη, ψεύτικη καὶ δολερὴ—ὅποια καὶ νᾶναι,
Φτάνει τὴ δύναμι νᾶχει ποὺ δίνει σ' ἄνθρωπο
τὴν Εὐτυχία.

Λοιπὸν ἐδῶ χρειάζεται νὰ καθοριστεῖ πὼς ἡ ἔννοια τοῦ γραμμικοῦ στοιχείου δὲν περιλαμβάνει μόνο τίς κυριαρχοῦσες περιγραφικὲς γραμμὲς τοῦ ἀντικειμένου τῆς τέχνης.

Γιὰ κάθε ἀντικείμενο τέχνης, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γραμμὴ ἢ τίς γραμμὲς ποὺ καθορίζουν τὴ μορφή του καὶ οἱ ὁποῖες εἶναι εὐδιάκριτες, ὑπάρχει καὶ μιὰ κυριαρχοῦσα ὑποθετικὴ γραμμὴ ποὺ καθορίζει τὴ γενικὴ τὰσι τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τ' Ἀπάνω, πρὸς τὰ Κάτω ἢ κατὰ Μῆκος.

Ὁ καλλιτέχνης ἔχει ἄπειρα μέσα στὴ διάθεσί του γιὰ νὰ ὑποδηλώσει αὐτὴ τὴν κυριαρχοῦσα γραμμὴ - τάσι στὸ ἔργο του, ὅπως ἔχει ἄπειρα μέσα ἐπίσης γιὰ νὰ ἐπιφέρει μὲ ἐναλλασσόμενους συνδυασμοὺς τῶν γραμμῶν - τάσεων ὀλοκληρωτικὰ συναισθήματα.

Ὁ προφήτης Ἰερεμίας τοῦ Μιχελάγγελου εἶναι κλασσικὸ παράδειγμα γιὰ τὴν ἐπίδρασι τῆς περιγραφικῆς καὶ ὑποθετικῆς γραμμῆς στὴ δημιουργία τοῦ συναισθήματος. Ὅλες οἱ περιγραφικὲς γραμμὲς ἔχουν τάσι πρὸς τὰ Κάτω ἢ πλαγίως καὶ κάτω. Οἱ κάθετες γραμμὲς τοῦ δεξιοῦ χειροῦ καὶ τῆς γενειάδος ὑπογραμμίζουν τὸ συναισθημα. Ὑποθετικὲς γραμμὲς εἶναι αὐτὲς ποὺ ἐπιβάλλονται πρῶτα ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν μέσων ποὺ ὁ καλλιτέχνης ἔχει στὴ διάθεσί του γιὰ νὰ ἐκφράσει ἓνα συναισθημα μὲ τὸ γραμμικὸ στοιχεῖο. Ὑστερα, οἱ κεντρικὲς γραμμὲς ποὺ δίνουν τὴ γενικὴ τὰσι τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὰ Κάτω, ὅπως εἶναι ἡ ὑποθετικὴ γραμμὴ ποὺ ἐνώνει τὸν δεξιὸν ὄμο τοῦ Προφήτη μὲ τὸν ἀριστερό του ἀγκῶνα καὶ αὐτὴ ποὺ ἐνώνει τὰ δύο γόνατα. Αὐτὲς εἶναι οἱ δύο κυριαρχοῦσες ὑποθετικὲς γραμμὲς ποὺ μαζὺ μὲ τὴν κατεύθυνσι πρὸς τὰ Κάτω τοῦ βλέμματος εἶναι οἱ κύριοι συντελεστὲς γιὰ τὴν ἐπίτευξι τοῦ ἐκμηδενιστικοῦ συναισθήματος. Τέλος, ἡ γραμμὴ ποὺ ἐνώνει τὰ ἄκρα τῶν ποδιῶν τοῦ Προφήτου εἶναι κι' αὐτὴ μιὰ γραμμὴ πρὸς τὰ Κάτω.

Ἄς διαλέξουμε τώρα τὰ χρώματα ποὺ ὁ Μιχελάγγελος θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιήσει γιὰ τὸν Προφήτη του. Ἄν ἡ χλαμῦδα εἶχε χρῶμα βαθύ ἰώδες, τότε τὸ συναισθημα τοῦ παρατηρητοῦ θὰ ἦταν κατ' ἐξοχὴν ἐκμηδενιστικόν. Ἐάν, ἀντίθετα, ἦταν κόκκινο, τότε κατὰ τρόπο μεγαλοφυῆ ὁ καλλιτέχνης ἐπέτυχε μιὰ τραγικὴ ἀντίθεσι. Τὸ συναισθημα τῆς ἐκμηδενίσεως ποὺ ἐκφράζεται ἀπὸ τίς γραμμὲς εἶναι τόσο κυριαρχικόν ποὺ ἔρχεται σὲ συντριπτικὴ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὴν ἀποθέωσι ποὺ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ὑποδηλώσει τὸ κόκκινο χρῶμα. Τίποτ' ἄλλο δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐκφράσει πιὸ ὑπέροχα τὴν ἰδέα τῆς ματαιότητος τῆς ζωῆς, τὴν ἀπαισιοδοξία καὶ τὴν ἐκμηδένισι σὰν ἡδονικὸ δρόμο γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Ὁ Θεός, στὸ ἔργο τοῦ Μιχελάγγελου «Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου» εἶναι ἀκόμη ἓνα χτυπητὸ παράδειγμα γιὰ τὸ συναισθημα ποὺ δημιουργεῖ ἡ γραμμὴ κατὰ Μῆκος.

Οι ἐναλλασσόμενοι συνδυασμοὶ τῶν γραμμῶν - τάσεων χρησιμοποι-
οῦνται γιὰ τὴ δημιουργία ὀλοκληρωτικῶν συναισθημάτων σὲ μεγάλη κλί-
μακα ἀπὸ τοὺς ἐξπρессиονιστές. Τὰ «Ἡλιοτρόπια» τοῦ Βὰν Γκόγκ εἶναι
ἓνα ἀπὸ τὰ ἄπειρα παραδείγματα. Κάθε ἡλιοτρόπιο, ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ
υπάρχουν στὸ βάζο, ἔχει ἐκδηλῆ τὴ σφραγίδα τοῦ ἐξουθενωτικοῦ ἀγῶνα
γιὰ τὴν ἀνάτασι. Παράλληλα μιὰ τραγικὴ μοῖρα τὸ κρατᾷ δεμένο, δυ-
στυχιμένο, διαστρεβλωμένο κάτω ἀπὸ τὸ πέλμα τῆς, ἐνῶ αὐτὸ πασχί-
ζει ἀκόμα μὲ ἀπόγνωσι. Πῶς αὐτὸ τὸ κατορθώνει ὁ Βὰν Γκόγκ; Προσέ-
χτε τὸν «ἥλιο» ποὺ βρίσκεται στὴν κορυφὴ τοῦ συμπλέγματος. Οἱ περι-
γραφικὲς του γραμμὲς εἶναι γραμμὲς ἐκδηλᾶ πρὸς τὰ Κάτω, τραδηγγμέ-
νες μ' ἀδεισιώπητο πείσμα ἀπὸ τὸ χέρι τῆς Μοίρας. Παρ' ὅλ' αὐτά, τὸ
ἡλιοτρόπιο ἔχει σχῆμα ἀκανόνιστα ὠσειδῆς στὸ ὁποῖο κυριαρχεῖ ἡ γραμι-
μῆ - τάσι πρὸς τ' Ἀπάνω. Ὅμως, τὴ στιγμὴ ποὺ νομίζεις πῶς ἔχεις νι-
κήσει τὴ βαρῦτητα κ' εἶσαι ἔτοιμος ν' ἀκολουθήσεις τὴ γραμμῆ - τάσι
τοῦ «ἥλιου» στὸ θριαμβευτικὸ ἀνέβασμά τῆς πρὸς τὴν ἀποθέωσι, γὰ ποὺ
ἔρχεται ἡ καρδιὰ τοῦ ἄνθους, αὐτὴ πῶναι βαμμένη πράσινη, καὶ ξανα-
φέρει τὸ κέντρο τοῦ βάρους πάλι πρὸς τὰ Κάτω καὶ σὲ δένει γιὰ μιὰ
ἀκόμα φορὰ μὲ τὴ γῆ καὶ τὴ μοῖρα.

Τὸ ἴδιο καὶ στοὺς «ἥλιους» ποὺ βρίσκονται κάτω, ἀριστερὰ καὶ δε-
ξιὰ ἀπὸ τὸ βάζο. Τὸ κοτσάνι λιγὰει βαρεῖα πρὸς τὰ Κάτω, ὅμως τὸ
ἄνθος στρέφει τὰ πέταλα πρὸς τ' Ἀπάνω καὶ ἀγωνιᾷ καὶ παλεύει στὸν
μάταιο ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀποθέωσι.

• • •

Ποτὲ ἄλλοτε ἡ Τέχνη δὲν ἔχει ἐκφράσει τὸ δρόμο γιὰ Ὀλοκλήρω-
σι μὲ τόση αὐτοσυγκέντρωσι καὶ δὲν ἔχει χρησιμοποιήσει τὸ Γραμμικὸ
καὶ Χρωματικὸ στοιχεῖο μὲ τόσην ὑπερβολή — ὅσο τὴν ἐποχὴ τῆς Τέ-
χνης τῶν Ρωμαντικῶν. (Κοιτᾶτε τὸ ἔργο τοῦ Turner, τοῦ Delacroix,
τοῦ Caspar David Friedrich, τοῦ William Blake γιὰ τὴν πρώτη σας, τὴ
«χτυπητὴ», μῦθσι στὴ θεωρία τῆς Ὀλοκληρώσεως).

• • •

Ἡ ὁμοιότητα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου μὲ τὸ ἔργο τοῦ καλλι-
τέχνη, δὲν εἶναι βέβαια ποτὲ ἀπαραίτητη. Τὸ θέμα εἶναι μιὰ εὐκαιρία
ποὺ ἐκμεταλλεύεται ὁ καλλιτέχνης γιὰ νὰ ἐκφράσει μιὰν ἀλήθεια τοῦ
ἐσωτερικοῦ τοῦ κόσμου. Τίς περισσότερες φορές, τὸ θέμα ἐπιβάλλει τὴν

ΚΟΡΙΝΝΑ

του γλύπτη ΦΑΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

(βλ. την επίδρασι στο θεατή των γραμμών - τάσεων σύμφωνα με την «όλοκληρωτική» αισθητική έρμηνεία).

ιδέα του καλλιτέχνη. Τότε αυτός το κλαδεύει από τὰ περιττά φορτώματα και παρουσιάζει την ιδέα, καθαρή και κυριαρχική.

*Άλλοτε όμως είναι ο καλλιτέχνης αυτός που σ' ένα τυχαίο θέμα θα προσδώσει μιὰ ιδέα δική του. Στην τελευταία περίπτωση, ή ανομοιότητα του έργου με το πρωτότυπο θα είναι περισσότερο έκδηλη.

Ή πιστή απεικόνιση του εξωτερικού κόσμου αποκλείει τή συμβολή του εσωτερικού κόσμου του καλλιτέχνη. Ο καλλιτέχνης που δέν έναποθέτει τή σφραγίδα του έαυτού του δέν δημιουργεί έργο τέχνης.

[Αυτό που κάνει ένα έργο τέχνης να διαφέρει από μιὰ κοινή φωτογραφία, είναι ο τονισμός τής ολοκληρωτικής ιδέας. Τὰ κυριώτερα μέσα για τόν τονισμόν αυτόν είναι ή γλώσσα τών γραμμών και τών χρωμάτων. Αυτά μόνα τους μπορεί να είναι αρκετά για να δόσουν αισθητικά τήν ήδονή τής ολοκληρώσεως, ενώ ή παράστασι μόνη χωρίς αυτά είναι ανήμπορη.

Όμως ή αρχή αυτή δέν καταλήγει στο ν' αποκλείσει τήν παράστασι δλωσδιόλου από τήν τέχνη. Το αντίθετο. Με τόν συνδυασμό αυτών τών δύο αποτυπώνεται βαθειά στην ψυχή ή αιώνια σχέση του κόσμου τών παραστάσεων με τήν Όλοκλήρωσι. Έτσι ή τέχνη εξιδανικεύει και προβάλλει δλόφωτη κ' επιδύλητική τήν ούσια του κόσμου. (Αυτό είναι το πρόσθετο στοιχείο που επιβάλλει τήν Τέχνη που λέγεται figuratif πάνω από τήν αφηρημένη.)

Από τήν ανάλυσι αυτή μπορεί τώρα ο καθένας να δει καθαρά γιατί το έργο Τέχνης μάς αφήνει άδιόφορους για κάθε πρακτικό έμπειρικό σκοπό — μιὰ μεγάλη αλήθεια που έτόνισε πρώτος ο Kant. (Τὰ μήλα του Cézanne δέν μάς φέρνουν όρεξι κ' επιθυμία να τὰ φάμε!). Τοῦτο γίνεται τώρα σαφές όταν ξέρουμε ότι στην Τέχνη το αντικείμενο είναι Σύμβολο που αναφέρεται στο δρόμο τής Όλοκληρώσεως — και αυτό είναι άρνησι του κόσμου τής έμπειρίας.

Ή άφαίρεσι στην Τέχνη, ήταν προωρισμένη να παρουσιαστεί στις αρχές του 20ου αιώνα για να λυτρώσει τόν γονατισμένο από τήν κόπωση τής δουλειάς και τήν ένταση τής ζωής άνθρωπο τών ήμερών μας. Αυτό που ο Μποτιτσέλλι ή ο Ροσσέτι σούδινε σαν δέντρο σκεπασμένο δλόκληρο από φύλλα και πνιγμένο στις περιττές λεπτομέρειες, έσού έπρεπε να το κλαδέψεις μόνος σου και να βρείς τόν κορμό του τή γραμμική του τάσι και τήν ιδέα του. Σήμερα, ο Matisse πέρνει τις γραμμές και τὰ χρώματα και σου δίνει μ' αυτά ξεκάθαρη τήν ιδέα. Όπου υπάρχει άπλοποίηση, εκεί

ή σκέψι είναι περιττή. Η μοντέρνα μορφή του ωραίου βρήκε τον άνθρωπο ταλαιπωρημένο μέχρι θανάτου και τον λύτρωσε. Έτσι ή τέχνη που θα κινδύνευε να συντριβεί και να ξεχαστεί κάτω από τὰ βαρειὰ και κουρασμένα βήματα τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος, ἐσώθηκε. Κ' ἔγινε πάλι ἓνα μέσο που μπορεί νὰ μᾶς δώσει τὴν ἡδονὴ τῆς Ὀλοκληρώσεως.]

ΟΙ ΔΥΟ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ

Στὴν Τέχνη, μπορούμε νὰ διακρίνουμε δύο κατηγορίες ωραίου. Ἡ πρώτη, ἀναφέρεται σ' αὐτὸ τὸ πρωταρχικὸ στάδιο που λέμε αὐτοσυντήρησι και εἶναι ὅ,τι ικανοποιεῖ τὸ ἄτομο ὀργανικὰ και τὸ προδιαθέτει, τὸ ἐτοιμάζει, γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσι. Ἡ δεύτερη κατηγορία εἶναι τὸ ὀλοκληρωτικὸ ὄραιο — αὐτὸ που ἀγγίζει τὴν ἡδονὴ τῆς Ὀλοκληρώσεως.

Λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸν τύπο τοῦ ωραίου, που γιὰ διακρίσει θὰ ὀνομάσουμε ὀργανικὰ ὄραιο, τὸ συναίσθημα δὲν εἶναι ἡδονικὸ, ἀλλ' ἀπλῶς εὐχάριστο. Σ' ὅλες τις ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς παρατηροῦμε τὴν εὐχαρίστησι, που ἀνάγεται στὴν αὐτοσυντήρησι, και τὴν ἡδονὴ που ἀνάγεται στὴν Ὀλοκλήρωσι.

Τὸ ὀργανικὸ ὄραιο λοιπὸν εἶναι εὐχάριστο. Εἶναι ἡ εὐχαρίστησι που προκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἄρμονικὸ συνδυασμὸ τῶν χρωμάτων και τῶν ἤχων, ἀπὸ τὴν πρόσληψι τροφῆς, τὴν ικανοποίησι τῆς δίψας, ἀπὸ τὴν ξεκούρασι και τὴν υγεία. Εἶναι κείνο τὸ πρᾶγμα που προκαλεῖ εὐάρεστα συναισθήματα στὶς πέντε αἰσθήσεις, ἢ σὲ μιὰ ἀπ' αὐτές, ὀργανικὰ. Εἶναι αὐτὸ που ταιριάζει στὶς ἀπαίτησεις τῶν αἰσθήσεων.

[Ἐνα μαλακὸ ἀντικείμενο, σὰν τὸ βελοῦδο, εἶν' εὐχάριστο στὴν ἀφή, ἐνῶ μιὰ ἀνώμαλη ἐπιφάνεια ἀπὸ ἀκίδες και καρφίτσες εἶναι δυσάρεστη. Ἡ ἄρμονία τῶν ἤχων εἶναι κάτι συμβατικὸ. Οἱ νόμοι τῆς ἀντιστιξέως που ἰσχύουν σήμερα θὰ μπορούσαν κάλλιστα νὰ ἦταν διαφορετικοὶ ἂν ἡ κατασκευὴ τῶν ἀφτιῶν μας ἦταν διαφορετικὴ. Ἡ τέτοια θέσι τῶν ἤχων ξεκουράζει τ' ἀφτιά μας και γι' αὐτὸ τὴ λέμε ἄρμονικὴ κ' εὐχάριστη. Ἄν συνηθίσει τ' ἀφτιά μας (μὲ τὴ συχνὴ ἐπανάληψι) κάθε ἄλλος συνδυασμὸς ἤχων πούναι σήμερα παράδοξοι κ' ἀποκρουστικοί, μπορούν νὰ γίνουν εὐχάριστοι. (Ὁ κύκλος θεωρεῖται «τέλειο» σχῆμα διότι τὸ πεδίου ὀράσεως, γιὰ τὸν ἄνθρωπο, εἶναι κυκλικό).]

Λοιπὸν τὸν ἄνθρωπο ποῦ δὲν εἶναι περισσότερο πνευματικὰ ἀνεπτυγμένος, τὸν συγκινεῖ μόνον αὐτὴ ἡ μορφή τοῦ ὡραίου — τὸ ὀργανικὰ ὡραῖο. Τὰ σύνορα τοῦ ὀργανικὰ ὡραίου εἶναι τὰ ὄργανα τῆς αἰσθήσεως. Ἄλλὰ τὸ ὀργανικὰ ὡραῖο δὲν εἶναι μία κατηγορία — μιὰ αὐτοτελὴς μορφή τοῦ ὡραίου. Τὰ σύνορά του τὰ χτίζουμε συμβατικά, γιὰ νὰ τὸ συγκρατήσουμε γιὰ μιὰ στιγμή ἀπὸ τὴ ροή του καὶ νὰ τὸ μελετήσουμε. Τὸ ὀργανικὰ ὡραῖο ξεχύνεται καὶ πέρα ἀπ' τὰ σύνορα, μέσα στοὺς κόσμους τῆς ἡδονῆς τῆς Ὀλοκλήρωσεως. Ποτὲ δὲν παρουσιάζεται σὰν ἀμιγῆς μορφή — χωρὶς νὰ ἔχει σχέσι μὲ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Γιατὶ τότε δὲν θάχε νόημα. Δὲν θὰ ἦταν ὡραῖο.

Τὸ σῶμα εἶναι ὁ δοῦλος τοῦ πνεύματος. Εἶναι τὸ μέσον ποῦ καθορίζει τὴ διάθεσι σύμφωνα μὲ τὴν ἰκανότητά του νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς ὀλοκληρωτικοὺς σκοποὺς τοῦ πνεύματος. Ἔτσι τὸ ὀργανικὰ ὡραῖο εἶναι μιὰ προϋπόθεσι καὶ αὐτὸ — ἔνα σκαλοπάτι ἀπαραίτητο ποῦ πρέπει νὰ τὸ διαδοῦμε σὰν θέλουμε νὰ φτάσουμε μέσα στ' ἀσύγκριτο ἱερὸ τῆς Τέχνης ποῦ θὰ μᾶς δώσει τὴν ἡδονή. Ὅταν τὸ σῶμα ἰκανοποιεῖται, τοῦτο εἶναι προϋπόθεσι καὶ προδιάθεσι γιὰ τὴν πραγμάτωσι τῶν σκοπῶν τοῦ πνεύματος.

Τὸ δεύτερο λοιπὸν σκαλοπάτι τῆς Τέχνης εἶναι τὸ ἡδονικὰ ὡραῖο. Αὐτὸ ἔχει ἄμεση σχέσι μὲ τὴ βούλησι τοῦ εὐτυχεῖν καὶ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Εἶναι ἡ αἰσθητικὴ τοῦ πλήρους ἀνθρώπου. Αὐτὸ δὲν βρίσκεται μέσα στὴν ὀργανικὴ εὐχαρίστησι ἀλλ' ἀποκλειστικὰ μέσα στὶς ιδέες. Βέβαια, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τις ἀρχές τοῦ ὀργανικὰ ὡραίου μαζὺ μὲ τ' ἄλλα στοιχεῖα, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι μόνον ἔνα μέσο — δὲν εἶναι σκοπός. Ὁ σκοπός εἶναι ἄλλος. Εἶναι ἡ Ὀλοκλήρωσι. Ἡ ἔκφρασι μιᾶς ιδέας γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Καὶ ἡ Ὀλοκλήρωσι θὰ ἐπιτευχθεῖ ὅταν ὁ παρατηρητὴς ἀφομοιωθεῖ (χάρι στὴν ἐξεργασία τοῦ μιμητισμοῦ) μὲ τὸ ἀντικείμενο καὶ προσλάβῃ τις ιδιότητές του. Ὅταν ζήσῃ τὴν ιδέα ποῦ αὐτὸ ἐκφράζει. (Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἄδυτο τῆς Τέχνης δὲν ἀνοίγει τις πύλες του παρὰ μόνον στὰ εὐαίσθητα ἢ ὑπερευαίσθητα ἄτομα. Ὁ χοντροκομμένος businessman δὲν προσκαλεῖται στὸν προθάλαμο παρὰ μόνον γιὰ νὰ πληρώσῃ τὴ φατούρα ἔχοντας ἔτσι τὴν αἰσθητικὴ εὐχαρίστησι ὅτι εἶναι καλλίτερος καὶ ἰσχυρότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὸ δρόμο του γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Ὁ καθένας τὸ εἶδωλό του.)

• • •

Ἔτσι λοιπὸν ἡ μελέτη τῆς Τέχνης μᾶς δείχνει καθαρώτερα τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ὀλοκλήρωσι. Ἡ βάσι τῆς εἶναι διսυπόστατη, βαφτι-

αμένη μέσα στο ναό της Αὐταπάτης, εἶναι ἡ Ἀποθέωσι καὶ ἡ Ἐκμηδέ-
νισι, τὸ Κερί καὶ ἡ Φλόγα.

Τὰ μέσα της εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία — τὸ Γραμμικὸ καὶ
τὸ Χρωματικὸ στοιχεῖο ποὺ δίδουν μορφὴ στὴν Αὐταπάτη. Καὶ ὁ κα-
ταλύτης, αὐτὸ ποὺ ἐνώνει τὴ μορφὴ μὲ τὸ συναίσθημα, αὐτὸ ποὺ μπο-
ρεῖ καὶ φορᾷ στὴ μορφὴ τὸ φωτιστέφανο τῆς Ὀλοκληρώσεως εἶναι
μὴ περιφρονημένη καὶ παραπεταμένη ιδιότητα τοῦ ἀνθρώπου — αὐτὴ
ἢ ἱκανότητά του νὰ πιθηκίζει. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦταν ζῶο μιμητικὸ,
τέχνη δὲν θὰ ὑπῆρχε.

* * *

[Στὸ βιβλίο μου Dreams of Illusion δίνω ἐκτενέστερη ἔκθεσι
καὶ ἀνάλυσι τῆς Aesthetic Faculty (σὲ ἀντιπαράθεσι πρὸς τὴν
Cognitive Faculty). Ἐκεῖ διακρίνονται 4 αἰσθητικὲς Κατηγορίαι
ποὺ ἔχουν ρόλον ἀνάλογο μ' ἐκείνον τῶν νοητικῶν Κατηγοριῶν,
εἶναι δηλαδὴ «συστατικὲς» (constitutive) τῆς αἰσθητικῆς ἐμπειρίας:

Πίναξ Αἰσθητικῶν Κατηγοριῶν

1. Τῆς Ἐκτάσεως (Ποσότης)

Στοιχεῖο: τὸ Γραμμικὸ

Διάθεσις: Ἐκ-στασις
Κατάθλιψις

2. Τῆς Ἐντάσεως (Ποιότης)

Στοιχεῖο: τὸ Χρωματικὸ

Διάθεσις: Ἐνεργητικὴ
Παθητικὴ

3. Τῆς Αὐταπάτης (Συμβολισμὸς)

Στοιχεῖο: ἡ Προβολὴ

Διάθεσις: Ἀποθέωσις
Ἐκμηδένισις

4. Τῆς Ὀλοκληρώσεως (Κοινωνία)

Στοιχεῖο: ἡ Ἐνότης τῆς Ὀλότητος

Διάθεσις: Εὐτυχία
Ἐλευθερία

Ἡ Κατηγορία 3 εἶναι τὸ διάμεσο μεταξύ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ υπεραἰσθητοῦ].

* * *

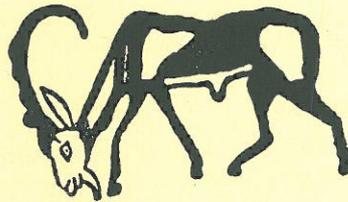
Ἡ Τέχνη δείχνει στὸν ἄνθρωπο τὸ δρόμο του γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Ἡ Τέχνη εἶναι τὸ ποθητὸ ἐνδιάμεσο ποὺ καταφέρει τὴν Ὀλοκλήρωσι τοῦ ὄντος μὲ τὸ Πᾶν — κι' αὐτὸ πάντα μὲ τοὺς δύο δρόμους, τὴν Ἀποθέωσιν ἢ τὴν Ἐκμηδένισιν. Ἡ Τέχνη εἶναι τὸ μεγάλο δῶρο τῆς πονηρῆς Αὐταπάτης. Κ' ἐδῶ βρίσκεται ἡ μεγάλη τῆς συγγένεια μὲ τὸν Ἔρωτα.

Στὸν Ἔρωτα τὸ Εἶδωλο εἶναι πρόσωπο.

Στὴν Τέχνη τὸ Εἶδωλο εἶναι πρᾶγμα.

Ὅ,τι ἀπομένει, εἶναι ἡ ἐξεργασία τῆς Αὐταπάτης μὲς' ἀπ' τὸ Σύμβολο.

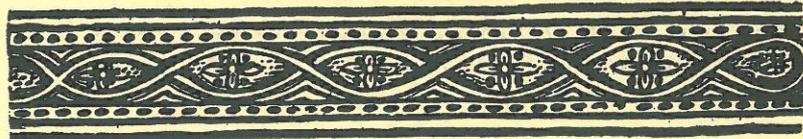
Ο ΒΡΑΧΟΣ

Γιατί ό πόθος είναι ό δρόμος για τό Θεό
καί τήν Όλοκλήρωσι;

Πρόσεξε τή σκέψι πού αναβλύζει
άπό κάθε γωνιά τής ψυχής μου
σάν φλόγα
π' άγκαλιάζει και φουντώνει τό δάσος.

Δές τό κύμα μέσα στό βαθύ ώκεανό
τι άνίσχυρο
και τι άβουλο πού πλανιέται.
Ό βράχος, άλήθεια, είν' αυτός πού δίνει τή δύναμι
στό κύμα,
αυτός πού τοῦ δείχνει τό δρόμο του και τόν προορισμό του.

Νά δοξάζεις τή Μοίρα σου
άνθρωπε
πούστειλε τό Βράχο τής Αὔταπάτης
νά σταθει ανάμεσα στόν Πόθο
και στην ψυχή σου.
Ν' αγαπᾶς μέ λατρεία
τόν βράχο πούχει γίνει
Σκοπός σου.
Αὔτη μόνο είν' ή στιγμή πού θα δεις
τό Θεό
πού βρίσκεται μέσα σου
και πίσω άπ' τόν Βράχο.
Κι' ακόμα πιο πέρα στό "Απειρο
τοῦ Ένός.

Γ'. ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ

Κοίταξε τὸν ἄνθρωπο τοῦ αἰῶνα τοῦ σημερινοῦ καὶ κάθε χτεσινοῦ αἰῶνα ἀπὸ τὴ στιγμή πού γεννήθηκε πῶς παραδέρνει μέσα στὶς ἀξίες πού τοῦ προβάλλουν ἀπὸ δεξιά καὶ ἀριστερά οἱ τόσο καλοθελητές αὐτοὶ φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι. Ὅλοτριγυρά του εἶναι μαζωμένοι καὶ βουίζουνε ὅλοι μαζί μέσα στ' ἀφτιά του τὶς ἠθικὲς τους ἀξίες σκυμμένοι κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἀλυσίδας πού κουβαλοῦν. Τὰ φτερωτά του πόδια πού θέλουν νὰ τρέξουν μέσα στ' ἀπέραντα λειβάδια τῆς ἡδονῆς ἔχουν γονατίσει κ' ἔχουν δεθεῖ ἀπὸ τ' ἀρρωστιάτικο ΟΧΙ τῶν θεολόγων. Τὰ γερά του μπράτσα πού ὀρέγονταν ν' ἀδράξουν τοὺς μεστωμένους καρπούς τῆς εὐτυχίας ἔχουν ἀκίνητισε κι' αὐτὰ κάτω ἀπὸ τὸ δυστυχημένο ΟΧΙ τῶν φιλοσόφων τῆς Ἠθικῆς.

Σὲ κάθε βῆμα του ἡ ἠθικὴ πούχει ὅπως τοῦ λένε γεννηθεῖ πρὶν ἀπ' αὐτόν μέσα στὸ ἐργαστήρι τοῦ Ὑπέρτατου Δημιουργοῦ, τοῦ λέει ΟΧΙ. Αὐτὸ τοῦ ἐξηγοῦν οἱ καλοθελητές φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι. Ὅμως ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ τοῦ ἐξηγήσει μέσα στὰ τρισβαθὰ τῆς ψυχῆς του τὴ βαθειὰ ἀντινομία πού φωνάζει δυνατώτερα ἀπὸ τὰ ὄχι τῶν θεολόγων του καὶ τρίζει δυνατώτερα ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες τους;

• • •

Ἄν ἡ ἀνθρώπινη ἠθικὴ ἔγινε ἀπ' τὸ θεό, τότε κὴ φύσι βγήκε ἀπ' τὸ ἴδιο ἐργαστήρι. Ὅμως πού εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ἠθικὴ μέσα στὴ φύσι; Ἄν ἡ ἠθικὴ εἶναι ὑπέρτατος νόμος, ὠκεανὸς πού κατακλύζει τὸ Σύμπαν στὴν ἀγκαλιά του, τότε γιατί ὁ ἄνθρωπος μοιραῖα καὶ ἀπόλυτα δὲν λούζεται πάντοτε στὰ γαλανὰ γερά του;

Ἄν ἡ ἠθικὴ εἶναι ὑπέρτατος νόμος, γιατί τότε χρειάστηκε νὰ τοῦ τὴ διδάξουν — ἀλλοίμονο, καὶ ν' ἀποτύχουν τὶς περισσότερες φρῆς —

ἐνῶ κανεῖς δὲν τοῦ διδάξε τὴν αἰτιότητα, τὴ βαρύτητα ἢ κανέναν ἄλλο νόμο τῆς φύσεως; Οἱ φιλόσοφοι τῆς ἠθικῆς καὶ οἱ θεολόγοι ἔχουν πάντα ν' ἀντιτάξουν τὸ ΜΗ στὸν πόθο τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσι καὶ τὴν εὐτυχία. Ἀκούστε τὸν χεῖμαρρο τὸν ἀμείλικτο, τὸν ὀρμητικὸ, μὲ τί δύναμι γελᾷε στὸ ὄχι τοῦ φράχτη, τοῦ καμωμένου ἀπὸ ἀγκάθια. Ὅμοια κι' ὁ πόθος μας εἶναι ἕνας χεῖμαρρος, τὸ ἴδιο ἀμείλικτος καὶ ὀρμητικὸς.

• • •

Πολλοὶ ποῦ καταπιάστηκαν μὲ τὸν ἀνθρωπο θέλησαν νὰ τὸν διδάξουν, νὰ τὸν ἀλλάξουν καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσουν. Κανεῖς μέχρι σήμερα δὲν δοκίμασε νὰ τὸν ἐξηγήσει. Πόσον ὀλέθριο ἦταν γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου τὸ ὅτι κανεῖς δὲν κατάλαβε πῶς αὐτὸς ποῦ ἐξηγεῖ, ὀδηγεῖ.

Ὁ ἀνθρωπος ὅταν ἔρχεται στὸν κόσμο εἶναι τυφλὸς σὰν τὰ κουτάδια μιᾶς σκύλας. Δὲν γνωρίζει ἄλλο πόθο ἀπὸ τὸν μαστὸ ἀπ' ὅπου θὰ ρουφήξει τὴν ἡδονὴ τῆς ὀλοκληρώσεως. Τὸ ἐγκλημα, ἡ κλοπὴ, ἡ ὕστεροβουλία, κάθε δυνατὴ «ἀτιμία» εἶναι γι' αὐτὸν φυσικὰ μέσα ποῦ μποροῦν νὰ τὸν φέρουν στὸ σκοπὸ του. Μέσα στὸν κάθε ἀνθρωπο ποῦ γενιέται φωλιάζει ἕνα λιοντάρι, μιὰ ὕαινα, ἕνα κοράκι. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνθρωπος ὅταν βγαίνει ἀπὸ τὸ ἐργαστήρι τῆς φύσεως. Ἐνα ἄτομο τυφλωμένο ποῦ θέλει νὰ ρουφήξει τὸ Σύμπαν — ἢ νὰ ρουφηχτεῖ ἀπ' αὐτό.

Ἵστερα λοιπὸν τὰ μάτια του ἀνοίγουν καὶ κάνουν δάσκαλό του τὴν ἐμπειρία. Τότε φυτρώνουν τὰ δέντρα τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ καὶ τότε οἱ καλοθελητὲς φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι βουίζουν στ' ἀφτιά του τίς ἠθικὲς τους ἀξίες.

Ὅμως κάτι πρέπει νὰ συμβαίνει μ' αὐτὲς τίς ἠθικὲς ἀξίες.

Ο Μ Ω · Υ · Σ Η Σ

Ἀνήκουστη θυσία αἵματος ἔχεις προσφέρει
Ἄνθρωπε
Στὰ εἰδωλα πού ἐφεύρες.

Γύρω ἀπὸ τοὺς προχειροφτειαγμένους ταύρους
Ποὺ ἐπλασες
Ἔχεις γονατίσει εὐλαβικά καὶ λατρεύεις
Τ' ὄνομα ποῦγραψες
Ὅταν Καλὸ καὶ Κακὸ τοὺς εἶπες.

Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀκούσει τῶρα τὸ ρολοῖ τῆς Μοίρας
Νά σημαίνει μεσάνυχτα;
Ποιὸς ἔχει τ' εὐτυχισμένο τ' ἀφτί ν' ἀγροικήσει
Τ' ἀμείλιχτα βήματα τοῦ Μωϋσῆ
Ποὺ πλησιάζουν;

Ὁ Μωϋσῆς μᾶς χρειάζεται νά συντρίψει τοὺς ταύρους.
Ὁ κρῶς βοριάς μᾶς χρειάζεται νά ριχτεῖ μὲ βία
Πάνω στὰ δέντρα
Καὶ νὰ τὰ γδύσει ὀλόγυμνα
Σὰν ἔραστής πού διψάει ἀπὸ σάρκα.

Τότε θάχει σημάνει κῆ καινούργια σου ὄρα
Ἄνθρωπε.
Καὶ τότε θὰ ξέρεις νὰ βαδίζεις γυμνός
Στὸ σκοπὸ σου.

Γιατί γι' αὐτὸν τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ
Δὲν ὑπάρχει.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ

Λοιπόν όταν παραδεχόμαστε πώς υπάρχει ή βούλησι τοῦ εὐτυχεῖν πού οδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν Ὀλοκλήρωσι τότε πῶς μπορούμε νὰ πιστέψουμε πῶς στὸ ἄτομο μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἐλευθερία — καὶ γενικὰ νὰ ὑπάρχει πράγματι ἐλευθερία ὁλότελα;

Βασικὴ ἀρχὴ ἀπ' ὅπου προσωρινὰ μπορούμε νὰ ξεκινήσουμε εἶναι πῶς ἐλευθερία βουλήσεως ὑπάρχει πράγματι, ἀλλὰ ὑπάρχει ὡς πρὸς τὰ μέσα καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὸν τελικὸ σκοπὸ. Εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ φτάσεις ἐκ εἰ καὶ δὲν μπορεῖς νὰ κάνεις ἄλλοιῶς, μὰ τὸ πῶς θὰ φτάσεις, αὐτὸ μένει μόνο σὲ σένα ν' ἀποφασίσεις.

Ὀλοκληρωτικὰ ὁ νοῦς ὑπακούει στὶς ἐπιταγές τῆς βουλήσεως πού εἶναι ὑπερβατικῆς φύσεως — εἶναι πιστὸς δοῦλος τῆς βουλήσεως καὶ ἔχει τὴν ἐλευθερία νὰ κρίνει μὲ βάσι τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας (καὶ ἡ κρίσις εἶναι σύγκρισις τῶν σχέσεων τοῦ κόσμου τῶν παραστάσεων), τὸν ἀσφαλέστερο τρόπο γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τοῦ ἀφέντη του. (Δὲν λέω τὸν ὀρθότερο, γιὰτὶ ὀρθότερο γιὰ τὸν νοῦ εἶναι μόνο τὸ ἀσφαλέστερο.)

Λοιπόν, ἡ ἔννοια τῆς ὑπαρκτῆς ἐλευθερίας εἶναι μόνον αὐτὴ. Ἐλευθερία εἶναι ἡ κατάστασις ἐκείνη ὅπου τὸ ὄν, προκατειλημμένο ἀπὸ τὴν ὑπαρξι ἐνὸς τελικοῦ σκοποῦ, βουλεύεται ἀπὸ μόνου του γιὰ νὰ πετύχει τὴν ἐπίτευξι αὐτοῦ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἔννοια πού ὑπάρχει «ἀπὸ πρὶν» στὸν ἠθικὸ τομέα.

Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴ τὴν ἐκλογὴ τῶν μέσων γιὰ τὴν ἐπίτευξι τοῦ σκοποῦ τὸ ἄτομο, σὰν ἀδύνατο πού εἶναι, στέκεται πάντ' ἀντιμέτωπο μὲ τὸ φυσικὸ του περιβάλλον. Ἔτσι ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας περιορίζεται ἀκόμα περισσότερο καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἐκλογὴ τῶν μέσων. Λοιπόν, σύμφωνα μ' αὐτά, φτάνουμε νὰ ὀρίσουμε τὴν ἐλεύθερη βούλησι σὰν ἐκείνη πού ἔχει πεδίο δράσεως μόνο στὰ δ υ ν α τ ἄ μέσα γιὰ τὴν ἐπίτευξι τοῦ σκοποῦ πού ὑπάρχει «ἀπὸ πρὶν».

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀ ν α γ κ α σ μ ἔ ν ο ς ν' ἀκολουθήσει τὸ δρόμο του γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι καὶ τὴν Εὐτυχία. Ἐλεύθερος εἶναι μόνον ὅταν δὲν βρίσκει ἐμπόδια καὶ ἀντίξοες βουλήσεις στὸ δρόμο του αὐτό.

Ὅπου κι' ἂν πᾶς κι' ὄ,τι ζητήσεις κι' ὄτι κι' ἂν κάνεις
Στὸ Νόμο τῆς Ἀντιστροφῆς τὸν ἀδυσώπητο
Πρὸς τὴ Μονάδα
Ἐναντεύει ἡ ψυχὴ σου.

Κι' όλα τὰ σώματα ριγοῦν κατ' ἀπ' τὸν πόθο τὸν ἀνελέητο
Τῆς ἀναγκαστικῆς σου δουλειᾶς
Γιὰ δλοκλήρωσι
Μὲ τὸ Πᾶν.

* * *

Ἄν δὲν ξέραμε ὅτι ὑπάρχει ἡ κατάστασι τῆς Ὀλοκληρώσεως,
ἡ ἔννοια τῆς «Ἐλευθερίας», μέσα στὸν κόσμον τῶν παραστάσεων, θὰ ἦταν
ἐντελῶς ΑΓΝΩΣΤΗ.

* * *

Μέχρι σήμερα ἡ κραυγὴ τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν ἐλευθερία δὲν ἦταν
παρὰ μιὰ ἔκφρασι τοῦ πόθου τους γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Μετὰ τὴν ἐλευ-
θερία, ποτὲ δὲν δημιουργήθηκε ἄλλη ἔννοια πρὸ πεισματάρικα ἀντίθετη
μὲ τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας, πρὸ σχετικὴ καὶ ἀπροσδιόριστη στὴ σύλ-
ληψί της, καὶ παρ' ὅλ' αὐτὰ πρὸ κυριαρχικῆς, πρὸ ἔμμονοι καὶ πρὸ παγκό-
σμια. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρὸ παράδοξο ἀντινομία τῆς ἀνθρώπινης τέψεως.
Ὅλοι οἱ φιλόσοφοι μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζουν τὴν αἰτιότητα. Ὁ ἄνθρω-
πος εἶναι τυλιγμένος ἀσφυκτικὰ μέσα σ' ἓνα δίχτυ ἀπὸ αἰτίες καὶ ἀπο-
τελέσματα. Καὶ ὅμως, ὅλοι αὐτοὶ οἱ φιλόσοφοι ὕστερ' ἀπὸ τὴν διαπίστωσι
αὐτῆ, στὴν ἄλλη σελίδα ἐφεύρισκαν κ' ἐξηγοῦσαν τὴν ἔννοια τῆς ἐλευ-
θερίας.

Ὁ πόθος τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι βρίσκεται πολὺ ψη-
λότερα ἀπὸ τὴ λογικὴ ὄλων τῶν φιλοσόφων τοῦ κόσμου. Μαιραϊα, ὁ κάθε
ἄνθρωπος, ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι φιλόσοφος, δημιουργεῖ ἀπὸ ἀνάγκη τὴν
ἔννοια τῆς ἐλευθερίας σὰν ἓνα λυτρωτικὸ ζετίναγμα ποῦ θὰ τὸν ὀδηγήσει
πρὸ ἀνάλαφρο στὸν ἀναγκαστικὸ του δρόμο γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Ὅμως μέσα στὸ πλέγμα τῶν αἰτιῶν, τί ἐλευθερία μπορεῖ νὰ ὑπάρ-
ξει; Καὶ πάλι, ἔξω ἀπὸ τίς αἰτίες πῶς ἡ ἐλευθερία μπορεῖ νὰ νοηθεῖ
μέσα στὸν κόσμον τῆς Αἰωνίας Μονάδος;

• • •

Ἔτσι λοιπόν, ἐλευθερία εἶναι ἡ ἔλλειψι ἐμποδίων στὸν ἀναγκαστικὸ σου δρόμο γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Περιορισμοὶ ποῦ ἐξασφαλίζου-
ν στὸ ἄτομο τὸ δρόμο αὐτὸ — δὲν εἶναι ἄρνησι τῆς ἐλευθερίας. Ἡ
Ἠθικὴ καὶ οἱ Νόμοι εἶναι περιορισμοὶ τέτοιας φύσεως ποῦ ἐπιφέρουν
τὴν ἐξίσωσι τῶν βουλήσεων, τὸν περιορισμὸ τῶν ἐμποδίων, καὶ ἀπορρέουν
ἀπὸ τὴν προσαρμογὴ τοῦ ὄντος στὴν πραγματικότητα τοῦ περιβάλλοντος.

Ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι Ἀλήθεια, γι' αὐτὸ μποροῦν καὶ γίνονται τόσες πολ-
λές καταχρήσεις στὴν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας.

Δὲν ὑπάρχει ἐπομένως ἐλευθερία τῆς βουλήσεως κι' αὐτὸ θὰ μπο-
ροῦσαν ὅλοι οἱ ἠθικολόγοι, ἀπὸ τοὺς παλιότερους χρόνους μέχρι σήμερα,
νὰ τὸ καταραστοῦν μ' ὅλη τὴ δύναμι τῆς ψυχῆς τους. Γιατί, ὅπως ἰσχυ-
ρίζονται, ἡ ἄρνησι τῆς βουλευτικῆς ἐλευθερίας εἶναι μιὰ ἄμεση ἄρνησι
τῆς Ἠθικῆς. Ἔτσι, τί ἠθικὴ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ὅταν ὁ ἐγκληματίας δὲν
πρέπει νὰ τιμωρηθεῖ ἀφοῦ δὲν εἶναι προσωπικὰ ὑπεύθυνος γιὰ ὅ,τι συ-
νέβη;

Ὅμως τὸ μικρὸ αὐτὸ διέξοδο ποὺ ἐπέτρεψε ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν
αὐτὴ τῆς πρακτικῆς ἐλευθερίας νὰ δημιουργηθεῖ κάν, δηλαδὴ ἡ ἐλεύ-
θερη βούλησι σ' ὅλα τὰ ἐφικτὰ μέσα, εἶναι κείνο ποὺ μᾶς γυρίζει
πίσω στὴν Ἠθικὴ. Μὰ τὴ λέξι αὐτὴ ἄς μὴ τὴ θεωρήσουμε ποτὲ τόσο
ἀγία ποὺ νὰ παραμελοῦμε τὸ πᾶν μπροστά της καὶ νὰ τὴ βαπτίζουμε
ὀμφαλὸ κάθε φιλοσοφίας. Γιατί καὶ ἡ Ἠθικὴ δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἀπ'
ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζουμε «ἐφικτὰ μέσα». Ὅταν στὸ ἀτομικὸ συμφέρον ποὺ
διέπεται ἀπὸ τὴν τάσι γιὰ Ὀλοκλήρωσι, ἀντιτίθεται ὁ Νόμος τοῦ Πε-
ριβάλλοντος (ποὺ δὲν εἶναι, κι' αὐτός, παρὰ μιὰ ἀλλοτροπία τοῦ ἀτομι-
κοῦ συμφέροντος, ὄντας ἡ συνισταμένη τῶν ἄλλων ἀτομικῶν συμφερόν-
των) αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἐπίτευξι τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος δημιουργεῖ, ἀ-
ναγκάζεται νὰ δημιουργήσῃ, τὸ Νόμο τῆς Προσαρμογῆς ποὺ ἀπ' ὅλους
τοὺς νόμους τῆς φιλοσοφίας τοῦ φέρεσθαι εἶναι ὁ πιὸ βασικός.

Λοιπὸν, ἡ προσαρμογὴ αὐτὴ στὸ περιβάλλον εἶναι ἡ Ἠθικὴ κι' αὐτὸ
σημαίνει πῶς καὶ μ' ἀρχές αὐτοῦ τοῦ εἶδους δὲν διαγράφουμε τὴν ἔννοια
τῆς Ἠθικῆς ἀλλ' ἀπλῶς ἀλλάζουμε τὴ μορφή ποὺ μέχρι τὰ τώρα ἦταν
γνωστὴ στὸν περισσότερον κόσμον. Εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ φτειάξεις Ἠθι-
κὴ γιὰ νὰ φτάσεις τὴν Ὀλοκλήρωσι. Καὶ ἡ Ὀλοκλήρωσι θάναι τὸ κρι-
τήριον τῆς «καλῆς» Ἠθικῆς. Ἡ Ἠθικὴ συνίσταται στὴν, μὲ τὴν ἀνάπτυ-
ξι τῆς νοήσεως, λυσιτελέστερη προσαρμογὴ τοῦ ἀνθρώπου στὸ περιβάλ-
λον του. Ἔτσι μιὰ γιὰ πάντα γίνεται ξεκάθαρο πῶς ἡ Ἠθικὴ δὲν ἔχει
καμιὰ ἰσχὺ στὸ Ἀπόλυτο.

Οἱ ἠθικὲς λοιπὸν ἀξίες τῶν θεολόγων ἔχουν αὐτὸν τὸ σκοπὸ. Τὴν
προσαρμογὴ τοῦ ἀτόμου στὸ περιβάλλον του — τὴν ἐξίσωσι τῶν βουλή-
σεων ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατό — τὴν ἐπίτευξι τῆς Ὀλοκληρώσεως μὲ
τὰ ἐφικτὰ μέσα.

Ἡ Ὀλοκλήρωσι λοιπὸν εἶναι τὸ κριτήριον τῆς καλῆς ἠθικῆς. Ἡ
λυδία λίθος πάνω στὴν ὁποία θὰ μετρήσουμε τὰ καράτια της. Ἄν ἀρχί-
σουμε τέτοιο ἔργο — ἀλλοίμονο στοὺς θεολόγους καὶ στοὺς φιλοσόφους
τῆς ἠθικῆς.

Ἐδῶ τώρα, μ' αὐτά, ἔχουμε κι' ὅλας διαμορφώσει τις ἔννοιες τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ. Καλὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀδηγεῖ ἢ σπρώχνει τὸ ἄτομο στὴν Ὀλοκλήρωσι. Κακὸ εἶναι ὅ,τι τὸ ἐμποδίζει νὰ φτάσει ἐκεῖ. Ὁ θεμελιώδης αὐτὸς ὀρισμὸς ἔχει τεθεῖ ἀρκετὰ ἀπλᾶ — ἔχει ἀνάγκη ὅμως ἀπὸ μιὰ ἐρμηνεία ποὺ στὴ διατύπωσί της παρακάτω χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχή.

Τὴν Ἠθικὴ ὄρισάμε σὰν προσαρμογὴ στὸ περιβάλλον μὲ σκοπὸ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Ὁ ἥλιος τῆς Ὀλοκληρώσεως ἔχει πιά λειώσει τὸν πάγο τῆς πατροπαράδοτης ἠθικῆς καὶ τὴν ἔχει κάνει ἕνα ὑγρὸ ἔτοιμο νὰ πάρει τὸ σχῆμα τοῦ ὁποιουδήποτε δοχείου ποὺ θὰ τύχει νὰ βρεθεῖ μέσα.

Ἐδῶ προχωρῶντας στὴν ἀνατομία τῆς Ἠθικῆς πρέπει νὰ διακρίνουμε τὴ δισυπόστατη ἐμφάνισί της. Σὰν Ἠθικὴ μὲ στενὴ ἔννοια καὶ σὰν Ἠθικὴ μὲ εὐρεία ἔννοια. Ἡ Ἠθικὴ μὲ στενὴ ἔννοια εἶναι ἢ Ἠθικὴ τοῦ ἀτόμου — καθενὸς ἀτόμου χωριστά. Εἶναι ἢ ἀτομικὴ ἢ προσαρμογὴ στὸ περιβάλλον γιὰ τὴν ἐπίτευξι τῆς Ὀλοκληρώσεως σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερο ἄτομο. Καλὸ καὶ κακὸ γιὰ τὸ ἄτομο σὰν μεμονωμένη μονάδα εἶναι ὅ,τι τὸ ὀδηγεῖ ἢ τὸ ἐμποδίζει νὰ φτάσει στὴ θάλασσα τῆς Ὀλοκληρώσεως.

Ἔτσι κάθε ἄτομο ἔχει τὴ δική του Ἠθικὴ — δηλαδὴ τὸ δικό του τρόπο προσαρμογῆς στὸ περιβάλλον γιὰ νὰ φτάσει τὴν εὐτυχία τῆς Ὀλοκληρώσεως. Τὸ μεμονωμένο ἄτομο δὲν θέλει νὰ γνωρίζει περιορισμοὺς γιὰ νὰ φτάσει τὸ σκοπὸ του. Εἶναι ἐλεύθερο νὰ χαίρεται τὴ λευτεριά του ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἐμπόδια στὸν ἀναγκαστικὸ του δρόμο γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι.

Ἡ Ἠθικὴ αὐτὴ, μὲ τὴ στενὴ ἔννοια, εἶναι ἢ μόνη ποιότητα ποὺ βγήκε ἀπὸ τὸ ἐργαστήρι τῆς φύσεως. Αὐτὴ ἔχει δώσει στὴν ἀμοιβάδα τὰ τρυφερὰ πλοκάμια της καὶ στὸν ἀητὸ τὸ γυρτὸ του ράμφος. Αὐτὴ ὀδηγεῖ τ' ἀγρίμια στὰ παρθένα δάση κι' αὐτὴ τοὺς ξετρυπώνει τὴν ἡδονὴ τῆς εὐτυχίας τους. Αὐτὴ ἀνεμίζει τις περήφανες χαίτες τῶν λιονταριῶν σὰν κυνηγοῦν τὰ ζαρκάδια. Αὐτὴ εἶναι ἢ ρίζα ἢ βαθειά, ἢ κοσμογονικὴ, ποὺ ταίξει μὲ ζωοδότες χυμοὺς τοὺς πόθους καὶ τις πράξεις ὄλων τῶν ὄντων — καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀτομικὴ ἠθικὴ, ἢ διαφορετικὴ γιὰ κάθε ὄν ἠθικὴ μὲ στενὴ ἔννοια, ἀποτελεῖ τὸ κυριαρχικὸ δῶρο τῆς φύσεως στὸν ἄνθρωπο. Ὁ πόθος γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι καὶ ἢ ἠθικὴ τῆς φύσεως καθορίζουν βασικὰ καὶ ἀμείλικτα τις πράξεις τῶν ὄντων. Τί φταίει ὁ δυστυχισμένος ἐγκληματίας ἂν ἔχει πόθο γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι κι' ἂν βγήκε ἀπὸ τὸ ἐργαστήρι τῆς φύσεως;

Ν Ο Σ Τ Α Λ Γ Ι Α

Ποιὸς τὸ ξέρει ἂν ὅλα τὰ πράγματα
δὲν γνωρίζουν τὸν ἕνα σκοπὸ—τὸν αἰώνιο.

Τὸ πρόβατ' ὀρέγεται νὰ σπαράξει τὴ χλόη
νὰ τὴν ἀφομιώσει στὸ εἶναι του
γιατὶ ἡ χλόη γιὰ τὸ πρόβατο εἶναι τὸ Πᾶν.

Τὸ λιοντάρι ὀρμᾷ νὰ ξεσκίσει τὴ ζέβρα
νὰ τὴν ἀφομοιώσει στὸ εἶναι του
γιατὶ ἡ ζέβρα γιὰ τὸ λιοντάρι εἶναι τὸ Πᾶν.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπλώνει τὸ πνεῦμα του στὸ ἄπειρο.
νὰ τὸ ταυτίσει στὸ εἶναι του
γιατὶ τὸ ἄπειρο γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι τὸ Πᾶν.

Κι ἐγὼ σφίγγω στὴν ἀγκαλιὰ μου τὸν ἔρωτά μου
νὰ ἐνωθῶ μὲ τὸ σῶμα του
γιατὶ γιὰ μὲν' αὐτὸ σήμερα εἶναι τὸ Πᾶν.

Ὅλα εἶναι πάντα τὸ ἴδιο.

Ἡ αὐταπάτη μὲ τὶς χίλιες μορφές
τοῦ ὄνείρου.

Ἡ ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ὄντος εἶναι μιὰ τεράστια προσπάθεια νὰ φτάσει στὴν ἀρχικὴ του κατάστασι. Τὸ τέλος τῆς ζωῆς εἶναι τὸ ἀγγιγμα τῆς ἀρχῆς τῆς. Στὴν προσπάθεια τούτῃ ἀνάγεται τὸ ἀτομικὸ συμφέρον κ' ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ προσπάθεια διέπει κάθε ὄν, γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἀτομικὸ συμφέρον διέπει τὸν κόσμον αὐτόν.

Ἄλλ' ἀκριβῶς τὸ ὄν, στὴν προσπάθειά του αὐτὴ καὶ γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς προσπάθειας αὐτῆς, ἀνάπτυξε τὴ νόησιν. Κῆ νόησιν του εἶναι αὐτὴ ποὺ κατάλαβε πῶς ἡ μεγαλύτερη καταστροφὴ γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἀποτελέσματος ποὺ ἐπιδιώκεται, γιὰ τὸ ἀτομικὸ συμφέρον, γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσιν, γιὰ τὴν εὐτυχίαν, εἶναι ἡ παραγνώρισιν τῆς ὑπάρξεως πολλῶν ἀτομικῶν συμφερόντων. Εἶναι ἡ ἄρνησιν τῆς πραγματικότητος τοῦ Πολλαπλοῦ. Εἶναι ἡ ἄρνησιν τοῦ ἀνθρώπου σὰν ζώου πολιτικοῦ.

Τὸ Ἐγὼ, σὰν ἓνα ἐνδοστραμένο Ἐγὼ, ξεχνᾷ τὸ ἔξω—Ἐγὼ, τὸ περιβάλλον, κ' ἔτσι ὑπογράφει μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μόνον τὴν καταδίκην του. Κι' ὁ δυνατώτερος ἄνθρωπος, δὲν μπορεῖ νὰ καταβάλλει τίς ἔξω βουλήσεις. Δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει τὴν Ὀλοκλήρωσιν. Κ' ἔρχεται στὸ σημεῖο ἐκεῖνο τῆς ἀναπτύξεως ὅπου ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξισώσεως τῶν διαφόρων βουλήσεων, τῶν διαφόρων ἀτομικῶν συμφερόντων. Τὴν ἐξίσωσιν αὐτὴ τὴ βλέπει πρῶτα σὰν ἐξίσωσιν τῶν ἔξω—Ἐγὼ μὲ τὴ δικὴν του βούλησιν ἀλλὰ μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀνάπτυξιν τῆς νοήσεως καταλαβαίνει σὰν λογικὴ ἀνάγκην τὴ γενικότητα τῆς ἐξισώσεως ὥστε καὶ τὸ δικό του Ἐγὼ νὰ τὸ περιλαμβάνει στὴν ἴδια κλάσιν. Τὸ Ἐγὼ, ἀπὸ καθαρὰ «ἐγωιστικὸ» πρέπει τώρα νὰ γίνῃ ἀπὸ ἐπιταγὴν τοῦ Λόγου ἓνα ἀλτρουιστικὸ Ἐγὼ — καὶ τοῦτο, ἀ π ὀ κ α θ α ρ ὸ ἐ γ ω ι σ μ ὸ. Ἐπομένως δὲν εἶναι καθόλου ἄξιον ἀπορίας γιὰτὶ ἀκριβῶς ἡ ἀλτρουιστικὴ ἠθικὴ ἀπαντᾷται μόνον στὸν ἄνθρωπο, σὰν τὸ κατ' ἐξοχὴν λογικὸ ὄν.

[Ἡ «λογικὴ» αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι «συνειδητὴ». Ὑπάρχει μιὰ βαθύτατη (καὶ ἴσως τελειώτερη) λογικὴ στὸ ἀσυνείδητο — σὲ κάθε ὄν. Εἶναι αὐτὴ ἡ λογικὴ ποὺ λειτουργεῖ σὰν ἐντελέχεια στὴ φύσιν — αὐτὴ ποὺ ἔκανε τὸν χαμαιλέοντα ν' ἀλλάζει χρώματα, αὐτὴ ποὺ διαμόρφωσε τὴν ἐκπληκτικὴν συνεργασία τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ἐντόμων].

Ἔτσι τὸ ἄτομο, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νοήσεως φτάνει τὸ τελευταῖο στάδιον τῆς ἐξελιξεως — τὸ στάδιον τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς Ἀγάπης ποὺ τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἐνσωμάτωσίν του μὲ τὸ σύνολον τῶν ὄντων. Νομίζει κι' ὅλας πῶς βλέπει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα μέσα του, σὰν νὰ ὑπάρχει «ἀπὸ πρὶν» — πῶς ὁ ἴδιος δὲν εἶναι παρὰ ἓνα συμπύκνωμα ὅχι τῆς βουλή-

σεως και του ατομισμού αλλά του συναισθήματος. Ο κύκλος αυτός της «ένσωματώσεως» περιλαμβάνει πρώτα την κλειστή του κοινωνία (τήν οικογένεια ή τή φυλή) για να έκταθει, όσο προχωρεί ή ανάπτυξι του, στην ανθρωπότητα, να περιλάβει τελικά τή ζωοφιλία και τέλος τή φύσι όλόκληρη μέσα σε μιὰ τέτοια δλόθερμη άγκαλιά σαν εκείνη του "Αγιου Φραγκίσκου της Ασίζης. Έτσι ο άνθρωπος έχει πια άνεβει στην κορφή του λόφου που τον αφήνει να δει και ν' άγγίξει τήν ήδονή της Όλοκληρώσεως. Τότε μπορεί κι' άντικρύζει τὸ Δάσος — και όχι τὰ δέντρα. Η ύπέρτατη Ηθική, μ' αυτή τήν έννοια, είναι τὸ ξεπέραςμα της Τέχνης και του Έρωτα.

Μ' αυτή τή διαδικασία έχει δημιουργηθῆ ή ήθική με εὐρεία έννοια, ή κοινωνική ήθική, που βρίσκεται σε ούσιώδη αντίθεσι με τήν ατομική.

• • •

Η ήθική αυτή είναι αίτημα των βουλήσεων που νοιώθουν τήν άδυναμία τους στην επίτευξι της Όλοκληρώσεως. Θεμέλιό της είναι τὸ αξίωμα «να μην κάνει ο άλλος ὅ,τι δέν θέλω να πάθω Έγώ για να μπορέσω Έγώ, με τή βοήθειά του να φτάσω στο τέρας του πάθου μου».

Έτσι ή ήθική αυτή είναι δημιούργημα του ανθρώπου — πηγάζει από τὸ πνεῦμα του και τὸ Λόγο — δέν έχει βγει από τὸ εργαστήρι της φύσεως. Δέν είναι ένστικτο. Γι' αυτό είναι δύσκολο — άφόρητα δύσκολο για τὸν άνθρωπο να τήν ακολουθήσει. Αυτό χρειάζεται πρώτα τήν εὐρύτερη ανάπτυξι της νοήσεως και του συναισθήματος. Όταν όμως ο άνθρωπος φτάσει στο επίπεδο αυτό της αναπτύξεως, τότε ή ήθική αυτή γίνεται θεία γιατί τήν έχει καθαγιάσει πια ή επίτευξι της Όλοκληρώσεως.

• • •

Άλλά τί λοιπόν; Ο έγκληματίας είναι άνεύθυνος άφου κι' αυτός δέν κάνει τίποτ' άλλο παρά ν' ακολουθεῖ ένα δρόμο για τὸν αναγκαστικό σκοπό του. Δέν πρέπει λοιπόν να τιμωρηθῆ; Αυτό είναι τὸ έρώτημα που προκαλεῖ ρίγος στους θεολόγους και στους φιλοσόφους της ήθικης. Και ή απάντησι τους προκαλεῖ ακόμα περισσότερο ρίγος: ο δυστυχημένος έγκληματίας δέν πρέπει να τιμωρηθῆ. Απ' όλους τους δρους που άναμιχθῆκαν με τὸν έγκληματία και τὸ έγκλημα — από τή στιγμή που αυτός γεννήθηκε μέχρι τότε που τὸ μαχαίρι καρφώθηκε στην πλάτη του θύματος — ο έγκληματίας είναι ο μόνος άνεύθυνος.

Ὅμως ἡ κοινωνία ἐθέσπισε τοὺς νόμους γιὰ νὰ προστατεύσει τὰ μέλη τῆς στὸ δρόμο τους γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Ὁ ἐγκληματίας δὲν πρέπει νὰ τιμωρηθεῖ. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀπομονωθεῖ γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ πλέον νὰ βλάψει. Οὔτε σημαίνει πὼς ἡ τιμωρία — παραδειγματική καὶ ἀμείλικτη — δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖται σὰν ἀποτελεσματικὸ καὶ τελεσίδικο μέσο γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ αὐτὸς πλέον νὰ βλάψει καὶ γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ κανεὶς ἄλλος σὰν κι' αὐτὸν νὰ θέλει πλέον νὰ βλάψει. Αὐτὴ εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ (ὀλοκληρωτικὴ) ἔννοια τῆς ποινῆς ποὺ ἀφήνει τελείως ἀνοιχτὴ τὴν ἔννοια τῆς εἰδικῆς καὶ γενικῆς προλήψεως, ὅπως ἐξετάζονται στὸ ποινικὸ δίκαιο.

[Ἄλλ' αὐτὰ δὲν σημαίνουν πάλι πὼς πρέπει ν' ἀφήσεις τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς ὑπάρξεώς σου νὰ καταφαγωθεῖ καὶ νὰ σαπήσει ἀπὸ τὸ σαράκι τοῦ μίσους. Μόνο ἓνα ἠττημένο συντρίμι μέσα στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι, ποὺ μ' ἐπίγνωσι τῆς καχεξίας του, ἔχει χάσει τὴν ἐλπίδα νὰ δημιουργήσῃ ποτὲ κάτι — μπορεῖ νὰ μισήσῃ. Τὸ μῖσος εἶναι τὸ συναίσθημα τῆς πῶ ἐκμηδενιστικῆς, τῆς πῶ τελεσίδικης ἥττας μέσα στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν Ὀλοκλήρωσι. Ὅμως ἡ κάθαρσι τῆς κοινωνίας ἀπὸ κάθε παραβάτη εἶναι μιὰ ἠθικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν ὑπαρξὶ αὐτῆς εἰδικὰ τῆς κοινωνίας. Τὸ ψαλλίδι τοῦ κλαδευτῆ περνάει ἀμείλικτο καὶ χωρὶς μῖσος ἀπ' τὸ κάθε παράσιτο. Ὅμοια κι' ἐμεῖς πρέπει νὰ κάνουμε δική μας τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴ σοφία ποῦχει αὐτὸ τὸ ψαλλίδι τοῦ κλαδευτῆ.]

* * *

Ἀπὸ τὸν ὀρισμὸ ποὺ δόσαμε στὴν ἠθικὴ σὰν προσαρμογὴ στὸ περιβάλλον φαίνεται καθαρὰ πὼς δὲν ὑπάρχει μιὰ ἠθικὴ, σταθερὴ καὶ ἀναλλοίωτη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ὅτι εἶναι ὠφέλιμο, ἢ τυχαίνει νὰ θεωρεῖται τέτοιο, γιὰ μιὰ ὀρισμένη ομάδα ποὺ ζεῖ ἀνεξάρτητα καὶ ὄχι σὰν μέλος ἑνὸς εὐρύτερου συνόλου — εἶναι ἠθικό. Σὰν τέτοιο, ἔχει γενικὴ («παγκόσμια») ἐφαρμογὴ γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς μεμονωμένης αὐτῆς (σὲ τόπο καὶ χρόνο) ομάδος.

Ἡ προσαρμογὴ στὸ εἰδικὸ περιβάλλον καθορίζει πάντα τὴν ἔννοια τῆς ἠθικῆς. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς ἠθικῆς ποὺ προσφέρει τὸ παράσημο στὸν πολεμιστῆ γιατί κατέστρεψε τόσες ζωὲς μέσα σὲ μιὰ μάχη. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς ἠθικῆς ποὺ ἐπιβραβεύει τὸν ὄνοο ὅταν αὐτὸ ὠφελεῖ μιὰ κοινωνία καὶ τὸν τιμωρεῖ ὅταν αὐτὸ βλάπτει τὴν κοινωνία. Εἶναι ἡ ἴδια ἔννοια τῆς ἠθικῆς ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά στέλνει τὸν κατάσκοπο

στή λαιμητόμο, κι' από την άλλη γράφει τ'ονομά του στο Πάνθεον τῶν ἡρώων. Αυτό συνέβαινε και θα συμβαίνει πάντοτε γιατί αυτό είναι πού καθορίζει την ἔννοια τῆς ἠθικῆς: ἡ προσαρμογή τοῦ ατόμου ἢ τῆς ομάδος στο περιβάλλον σὰν μέσο για τὴν ἐπίτευξη τῆς Ὀλοκληρώσεως.

Ὅσοι ἐπιχειροῦν νὰ γενικεύσουν τὴν ἀρνησι τοῦ φόνου βρίσκονται μέσα στή σύγχυσι και στήν πλάνη πού μπορεί νὰ βάλει τὴν κοινωνία στὸν κίνδυνο τῆς ὑπάρξεώς της. Εἶναι ἡ γενίκευσι τῆς ἀρνήσεως τοῦ φόνου (εἴτε σὰν μέσου προλήψεως εἴτε σὰν μέσου ἀμύνης εἴτε σὰν μέσου περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων) πού καταδικάζει τὴν ἴδια τὴν κοινωνία στο φόνου τοῦ ἑαυτοῦ της.

(Ἡ Γενικὴ Βούλησι τοῦ Ρουσσώ ἔχει τὸ ἴδιο ἀκριβῶς γενικὸ κριτήριο ὅπως και ἡ Κατηγορικὴ Προσταγὴ τοῦ Κάντ. Σ' ἓνα δεδομένο τόπο και χρόνο «Καλὸ» και «πρέπει» εἶναι αὐτὸ πού ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξί και εὐημερία τοῦ θεσμοῦ. «Κακὸ» και «δὲν πρέπει» εἶναι αὐτὸ πού, ἂν γενικευθεῖ, θὰ ὀδηγήσει στήν καταστροφὴ τοῦ θεσμοῦ. Και ὁ θεσμὸς εἶναι δεσμὸς ὄλων για τὴ διατήρησι τῆς συμφωνίας τοῦ Μεγάλου Συμβιβασμοῦ).

Μέσα σ' ἓνα θεσμό, σὰν τὴν Κοινωνία, ἡ ἀτομικὴ ἠθικὴ ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μόνον όταν ἀποκλείει τὴν προσαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ (σὰν συνόλου) στο περιβάλλον.

Κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ κάνει ὅ,τι θέλει ὅταν αὐτὸ δὲν ἀφορᾷ στὸν πλησίον του και στὸν θεσμὸ μέσα στὸν ὁποῖον δέχεται νὰ ζεῖ. (Ἀλλοιῶτικα εἶν' ἐλεύθερος νὰ φύγει ἀπὸ τὸν θεσμὸ).

Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρίνει ἄλλον ἄνθρωπο για ὁποιαδήποτε πράξι πού ἀφορᾷ μόνον τὸν ἴδιο.

Ἡθικοὶ νόμοι πού ἡ παράδοσι τοὺς ἔχει φέρει μέχρις ἐμᾶς και δὲν εἶναι σήμερα παρά τύποι πού ἡ αἰτία ἢ ὁποία τοὺς γέννησε ἔχει πάψει πιά νὰ ὑπάρχει, δὲν ἔχουν λόγο ὑπάρξεως. Εἶναι ἓνα ἔργο κι' αὐτὸ πού ἀπομένει νὰ τελειώσουμε. Χρειάζεται νὰ πάρουμε στὰ χέρια ἓνα σάρωμα και νὰ σκουπίσουμε τὸν τόπο ἀπὸ τίς σπασμένες και τίς σκουριασμένες ἀλυσίδες πού δυσκολεύουν τὸν σημερινὸ δρόμο μας.

Ο Π Ο Ι Ο Σ

Ὅποιος ἔχει τὴ δύναμη νὰ σκύψει τὸ κεφάλι
Καὶ μὲ τὰ μάτια ὑγρά ἀπὸ συμπόνοια
Νὰ χαϊδέψει τὰ μαλλιά τοῦ προδότη
Μ' ἀγάπη.

Ὅποιος ἔχει τὴ μεγάλη καρδιά γιὰ νὰ δώσει
Μὲ κατανόησι τὸ χέρι στὸν παλιό του ἐχθρό
Καὶ νὰ τὸν δεχθεῖ στὴ μεγάλη ἀγκαλιά του
Μὲ θέρμη.

Ὅποιος μπορεῖ νὰ μπεῖ σ' ἓνα ναὸ
Ἄλλοθρήσκων
Καὶ νὰ γονατίσει εὐλαβικά στὸ Θεό τους
Μὲ πίστι.

Τούτος ἐδῶ εἶν ὁ Δίκαιος
Ποῦχει νοιώσει τ' Ἀπείρου
Τὴ λαγγεμένη ἀνάσα τῆς ἡδονῆς.
Σὰν ὄργασμὸ συνουσίας
Μὲ τὸ ἀμετάβλητο
Μὲ τὸ αἰώνιο
Τὸ Πᾶν.

ΠΩΣ ΘΑ ΕΝΤΟΠΙΣΟΥΜΕ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

Λοιπόν, ώρα! 'Ολοκλήρωσι! 'Εκμηδένισι και αποθέωσι! 'Ομως πώς θα ξεφύγουμε από την «ἀνηθικότητα» στην οποία μπορεί να οδηγήσει μιὰ τέτοια ἐρμηνεία του κόσμου; Πώς θ' αποτρέψουμε αὐτὸν τὸν ὀποιοδήποτε, νὰ πει:—'Αποθέωσι; Τὴ δέχομαι λοιπόν, κι' ἀλλοίμονο σέ κείνον πού θὰ μὲ ἀντισταθεῖ. Καὶ πὼς θὰ τὸν φέρουμε αὐτὸν στὴν ἀγάπη ἐνῶ μπορεί νὰ βρεῖ τὴν δλοκλήρωσι μὲ τὸ μῖσος; Πὼς θὰ τὸν κάνουμε 'Αγιο Φραγκίσκο τῆς 'Ασίζης ὅταν μπορεί καὶ θέλει νὰ γίνεῖ 'Αττίλας;

'Εδῶ ἀκριβῶς πρέπει νὰ τονιστεῖ πὼς ἡ θεωρία τούτη δὲν ἀνάγεται στὴ σφαῖρα τῶν ἀξιολογήσεων. Ἡ θεωρία δὲν ἔρχεται νὰ πει στὸν ἄνθρωπο τί πρέπει νὰ κάνει. Τοῦ λέγει, ἀπλούστατα, τί κάνει. Τί κάνει, ἀπὸ χιλιάδες χρόνια τώρα. Τί κάνει, ἀπὸ τὴ στιγμή πού γεννήθηκε. Γι' αὐτὸ ὑπῆρξαν πάντοτε οἱ 'Αγιοι Φραγκίσκοι καὶ γι' αὐτὸ ὑπῆρξαν πάντοτε οἱ 'Αττίλας. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει τίποτα στὸν κόσμο πού θὰ τοὺς κάνει νὰ πάψουν νὰ ὑπάρχουν. Πάντοτε.

* * *

Λοιπόν, ἡ θεωρία πρῶτα ἀποκαλύπτει τὸν ἄνθρωπο, τοῦ ξεσκεπάζει στ' ἄθωα μάτια του καὶ τοῦ δείχνει τὴ νευρώσι του. Αὐτὸ εἶναι ἡ διάγνωσι καὶ ἡ ἐξήγησι γιὰ τὴν κάθε πράξι τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅπως, στὴν ψυχὰνάλυσι, ἡ διάγνωσι εἶναι ταυτόχρονα κ' ἡ θεραπεία—ἔτσι ἄς ἐλπίσουμε καὶ ὅτι αὐτὴ ἐδῶ ἡ διάγνωσι θὰ φέρεῖ τὴν θεραπεία.

Λοιπόν ναι. Εἶναι στὸ χέρι σου νὰ μισήσεις ἢ ν' ἀγαπήσεις. Στὸ χέρι σου εἶναι νὰ διαλέξεις τὸ δρόμο γιὰ νὰ φτάσεις τὸ σκοπὸ σου — τὴν 'Ολοκλήρωσι. 'Ομως τὸν ποῖο δρόμο πρέπει νὰ διαλέξεις μόνος σου εἶσαι σὲ θέσι νὰ τὸν καταλάβεις ἂν μπόρεις νὰ δεῖς ποῖο εἶναι τὸ καλλίτερο γιὰ σένα ἀποτέλεσμα. 'Ο «ἀνήθικος» δὲν εἶναι ὁ ἁμαρτωλός. Εἶναι ὁ ἠλίθιος.

'Εδῶ δλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐξεργασία τῆς Αὐταπάτης. Ἡ Αὐταπάτη θὰ δώσει στὸν ἄνθρωπο τὸ ἐνδιάμεσο γιὰ τὴν ἐπίτευξι τῆς 'Ολοκληρώσεως. 'Όσο πιὸ εὐρὺ κι' ὅσο πιὸ παγκόσμιο εἶναι τὸ ἐνδιάμεσο αὐτὸ τόσο πιὸ ὑπέρτερη θάναι καὶ ἡ Εὐτυχία — ἡ ἐπίτευξη τῆς 'Ολοκληρώσεως.

'Ο Θεὸς εἶναι ἡ 'Ενότης. 'Ο Θεὸς εἶναι ἡ ὑπέρτατη ἡδονή. Ἡ 'Αγάπη εἶναι 'Ενότης. Αὐτὴ λοιπόν δὲν γνωρίζει ἓνα ξεχωριστὸ, μεμονωμένο, ἐνδιάμεσο. Ἡ Μεγάλη 'Αγάπη εἶναι Παγκόσμια. Ποιὸς ἔχει ὑπάρξει τόσο δυνατὸς πού νὰ ζετινάξει τὸ ταπεινὸ ἐνδιάμεσο; Ποιὸς ἔχει νοιώσει πὼς ὁ Θεὸς εἶναι 'Αγάπη;

Όταν ή Παγκόσμια Ἀγάπη γεννήθηκε — τήν ἴδια στιγμή κι' απέθανε ή Αὐταπάτη. Γιατί ή Αὐταπάτη, ὅπως τόπαμε, είναι ή ἐξεργασία τοῦ ἐντοπισμοῦ τοῦ Σύμπαντος σ' ἐν' ἀντικείμενο ή σ' ἓνα πρόσωπο πού γίνεται ἀθέλητα κι' ἀσυνείδητα τὸ Σύμβολο τοῦ Σύμπαντος. Ἡ Παγκόσμια Ἀγάπη είναι τὰ Σύμβολα πού γίναν Ἐνότης. Τότε είναι πού ή Ἠθική γίνεται Θεία. (Πήγαινε λοιπὸν ὑστερα, νὰ ζητήσεις ἀπὸ τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Ἀσίζης νὰ ἐρωτηθεῖ ἓνα πρόσωπο ή νὰ θαυμάσει ἓνα ἔργο Τέχνης!).

Κάθε ἄνθρωπος πού φτάνει τήν Ὀλοκλήρωσι
Εἶναι ὁ πλάστης τοῦ Θεοῦ του.

Ὅμως ὁ Θεὸς ὑπάρχει ὄχι γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάστης του.
Ο ἄνθρωπος εἶναι πλάστης, γιατί ὁ Θεὸς ὑπάρχει.

ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΙΛΙΑ ΣΑΝ ΒΑΣΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΥ

Ἦστερ' ἀπ' τήν κυριαρχία τῆς νοήσεως στὸ ἄτομο, ὁ ἄλτρουισμὸς γίνεται πιά μιὰ δεύτερη φύσι. Χρειάζεται ὁμως μακρὰ ἐκπαίδευσι καὶ χαλιναγώγησι καὶ μόρφωσι μέσα στὰ πλαίσια τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ αὐτὸ — κι' ὁ θεὸς ξέρεῖ ἂν καὶ πότε ἐπιτυγχάνεται.

Βέβαια ή ἐπίτευξι αὐτῆ δὲν πέφτει ἀπὸ τὸν οὐρανό, πρέπει νὰ ὑπάρχει κάτι τὸ ἔμφυτο μέσα στὸν ἄνθρωπο πού νὰ προσδιορίζει τήν ἐπικράτησί της. Καὶ τὸ κάτι αὐτὸ εἶναι ή φυσική του δειλία, ή ἀναμέτρησι μὲ τὸ περιβάλλον καὶ ὁ φόβος πού προκύπτει ἀπὸ τήν ἀναμέτρησι αὐτῆ ὅταν τὸ ἄτομο διαπιστώσει πὼς βρίσκεται μόνο κι' ἀνυπεράσπιστο.

Ἡ ἀπέχθεια τῆς μοναξιάς στὸ ἄτομο εἶναι ἐκδήλωσι αὐτοῦ τοῦ φόβου του γιὰ τὸ ἀτομικὸ του συμφέρον, γιὰ τὸ Ἐγὼ του. Γι' αὐτὸ κ' ἐπιδιώκει τήν κοινωνική συντροφιά — ἀλλὰ καὶ πάλι σὲ κύκλο ἀνάλογο μὲ τίς δυνατότητες τῆς διανοητικῆς ή σωματικῆς του ἀναπτύξεως. Ἀντίθετα, τὰ πολὺ δυνατὰ πρόσωπα ἐπιδιώκουν πολλὰς φορές τὴ μοναξιά πού τότε κι αὐτῆ γίνεται ἓνας δρόμος γιὰ τήν Ὀλοκλήρωσι σὰν διευκολύνει τήν ἐξεργασία τῆς Αὐταπάτης. (Ρωτήστε τοὺς φιλόσοφους νὰ σᾶς ποῦν γιατί ἔμειναν ἄγαμοι).

* * *

[Στοιχεῖο τοῦ ἄλτρουισμοῦ εἶναι ή ταυτοποίησι τοῦ ἀτόμου μὲ τὸ θῦμα — καὶ μὲ τὸν πλησίον του γενικά. Ἡ ταυτοποίησι αὐτῆ, πῶναι ή ἴδια μ' αὐτὸ πού στὴν Τέχνη ὀνομάσαμε Ἀρχή τοῦ Μιμητισμοῦ, ἀπαντᾶται σὲ κάθε ἄτομο. Ὅταν τοῦτο φοδᾶται τήν

ισχύ του αντιπάλου του επιδιώκει τη φιλία συμμάχων που τον τριγυρίζουν. Αντίθετα, όταν είναι βέβαιο για τη δική του ισχύ, τότε αναπτύσσει ανενόχλητο δλα τα έγωιστικά του ένστικτα. (Δήτε την ψυχολογία του πλούσιου ή του «λοχία»).

Έτσι λοιπόν βλέπουμε δλη την έγωιστική διαδικασία στο άλ-τρουιστικό συναίσθημα. Σ' δ,τι άφορα τη συμπάθεια προς το θύμα, ή ταυτοποίησι έχει τα ίδια έγωιστικά κίνητρα. Η θλίψη για τον πόνο και την καταστροφή του άλλου δέν είναι θλίψη, αλλά φόβος. Το συναίσθημα τής δικαιοσύνης και ή επιδίωξι της είναι άποτέλεσμα τής ύποσυνείδητης άναστατώσεως του άτομου για έναν επι-κρεμάμενο κίνδυνο που το άπειλει.

Η ταυτοποίησι αυτή με το θύμα γίνεται μόνον όταν υπάρχουν δμοιότητες μ' αυτό. Γι' αυτό και δέν αισθανόμαστε οίκτο σαν σκο-τώνουμε το έλάφι στο κυνήγι ή όταν άκούμε πως πάσχει μιá μα-κρυνή φυλή. Τέτοιος οίκτος θα φανεί μόνον σε άτομα που είναι προικισμένα με ιδιαίτερη εύαισθησία ή που έχουν λύσει τα δικά τους, άμεσα, προβλήματα. Ο οίκτος έχει σαν βάσι τη δυνατότητα άνταποδόσεως από το θύμα, γι' αυτό είναι και άπαραίτητη ή δμοιό-τητα με το θύμα άφου μόνον από ένα δμοιο δν μπορεί να επέλθει ή άντεκδίκησι.

Τώρα, το ίδιο συναίσθημα τής άντεστραμένης επιθέσεως έπέρ-χεται με τη δημιουργία τής έννοιας του θεού - τιμωρού, όπως αυτή καθορίζεται από τις διάφορες θρησκείες. Η έννοια του Θεού, όπως τη βλέπει αυτή έδω ή θεωρία, βρίσκεται μέσα στον κάθε άνθρωπο από πριν. Άλλά οι διάφορες θρησκείες δέν σταμάτησαν μόνον εκεί, θέλησαν να νομοθετήσουν και κατευθύνσεις συμπεριφορας, άφου οι θρησκείες δέν είναι παρά δημιουργήματα τής ανθρώπινης νοήσεως. Τις Βίβλους των Θρησκειών δέν τις έγραψε κανένας Θεός. Τις έγραψαν άνθρωποι. Έτσι ή έννοια του Θεού στις Θρησκείες έρ-χεται σαν ένσάρκωσι τής ιδέας τής άντεστραμένης επιθέσεως άφου σου έξασφαλίζει την άντεκδίκησι, σαν αναγκαία επίτευξι τής δι-καιοσύνης. (Μέσα σ' αυτό το πλέγμα μπορεί να θεμελιωθεί και μιá άνάλυσι του ένδιαφέροντος του κοινού για την άρχαία τραγωδία.)

Η εικόνα τής άντεστραμένης επιθέσεως έκπληρώνει έτσι ρόλο χαλιναγωγήσεως για τις άντικοινωνικές παρορμήσεις. Πολλές φο-ρές στην έξαρσί της μπορεί να γίνει καταθλιπτική ώσπου να με-ταμορφωθεί σε πράξεις αυτοτιμωρίας.]

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΘΕ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Σιχαίνομαι τόν άνθρωπο εκείνο πού δέν γνωρίζει παρά μόνο τή συνείδησι και τή νόησι κ' ἔχει δλότελα παραπετάξει τὸ ὑποσυνείδητό του. Καί λατρεύω τόν άνθρωπο εκείνο ποῦχει γνωρίσει τή δύναμι τῆς ἐσώτερης βουλήσεως, πού ξέρει νά τή βρῖσκει μέσα στό ὑποσυνείδητο — στόν ἐσώτερο πραγματικό ἄνθρωπο. Γιατί μόνο τὸ ὑποσυνείδητο βρῖσκεται σ' ἐπικοινωνία και σύμπνοια μέ τὸ Ὑπεραισθητό.

Ἐπάρχει μιὰ μεγάλη ἀντίθεσι μεταξὺ τοῦ πρώτου, τοῦ ἀνθρώπου πού δρᾷ ἐπιφανειακά και δέν ζεῖ παρά μόνο τόν κόσμον τῶν παραστάσεων — και τοῦ δευτέρου πού ξέρει ν' ἀντλεῖ μεσ' ἀπ' τήν ἐσώτερη βούλησι μιάν ἀσύγκριτη δύναμι, πού ξέρει νά βρεῖ τὸ θεὸ και τήν τελευταία μονάδα μέσα του.

Ἡ θεωρία τῆς Ὁλοκληρώσεως ἀναγνωρίζει ὅποιαδήποτε θρησκεία πού συμβουλεύει τή δύναμι τῆς προσευχῆς. Εἶν' ἀδύνατος μέσα στή φύσι ὁ ἄνθρωπος. Εἶν' ἓνας δειλὸς πού φοβᾶται νά δεῖ μέσα στό πηγᾶδι τοῦ ἑαυτοῦ του και ν' ἀντλήσει ἀπὸ καὶ μόνος του κι' ἀπ' εὐθείας τήν τεράστια δύναμι. Ὅμως ἡ θρησκεία δίνει τὸ θάρρος σὲ κάθε δειλὸ και τὸν κάνει ἥρωα. Ἡ θρησκεία μ' ἓνα σοφὸ ἐνδιήμεσο, ἄς εἶναι δ, τι θέλει αὐτό, ἄς εἶναι ξόανο, ἄς εἶναι τοτέμ, ἄς εἶναι ἱερὴ ἀγγελάδα, ἄς εἶναι ἡ Ἀθηνᾶ, ἄς εἶναι ὁ Ἅγιος — ἡ θρησκεία μ' ἓνα σοφὸ ἐνδιήμεσο ξεγελᾷ τὸ δειλὸ και τὸν κάνει νά προχωρεῖ πρὸς τή μάχη νομίζοντας πὼς ἔχει τόσες δυνάμεις νά τὸν φυλᾶνε, ἐνῶ κατ' οὐσίαν ὁ δειλὸς αὐτὸς προχωρεῖ μόνος του πρὸς τή μάχη — και τίς περισσότερες φορές νικᾷ μόνος του. Εἶναι μιὰ μεγάλη ὑπηρεσία πού προσφέρει ἡ θρησκεία στόν ἄνθρωπο — ἡ θρησκεία εἶναι τὸ μυστικὸ τοῦ ἠρωισμοῦ τοῦ δειλοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄλλος ὅμως, ποῦχει λουστει μέσα στή θάλασσα τῆς Ὁλοκληρώσεως, δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπ' τὸ ἐνδιήμεσο αὐτὸ τῆς θρησκείας γιὰ ν' ἀντλήσει τή δύναμι πού χρειάζεται. Ἐχει βρεῖ ἀπ' εὐθείας τὸ ὑποσυνείδητό του κ' ἔχει πιάσει στὰ χέρια του τή βούλησί του. Αὐτὸς ξέρει νά βρεῖ τὸ Θεὸ μέσα του κι' ἀπ' εὐθείας, χωρὶς τὸ διάμεσο τῆς θρησκείας. Ἡ προσευχή του ἐπεκτείνεται στό Σύμπαν κι' ἀγγίζει τήν Ὁλοκληρώσι. Ἡ τέτοια προσευχή τὸν ἐξαγνίζει, τοῦ δείχνει τή θέση του μέσα στή Μοῖρα, τοῦ προβάλλει τὸν ὑπέροχο ἠθικὸ νόμο, τὸν ἀφομοιώνει μέ τήν Ἐνότητα.

* * *

ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Πολλοί λένε πώς ή σημερινή κακοδαιμονία οφείλεται στην έλλειψη τής θρησκευτικής πίστεως. "Όμως είν' ελάχιστοι αυτοί που ξέρουν να θέσουν τὸ ἐρώτημα: γιατί έλλειψε ή θρησκευτική πίστι; Κ' είναι ακόμα πιο λίγοι αυτοί που έχουν τήν τόλμη ν' απαντήσουν, και τὸ πνευματικό σφρῆγος να πάρουν θέσι σαν σκαπανείς κι' όχι σαν άρνητές.

Νᾶς' άρνητής είν' εύκολη δουλιά. "Όταν μέσα στο σκοτεινὸ δρόμο τής άγνοίας που πάνω του σέρριξε να βαδίξεις ή παράδοσι κ' ή συνήθεια, νοιώθεις τὸ πνεῦμα σου σαν νεοσύλληπτο έμβρυο να δίνει τὰ πρώτα σκιρτήματα. "Όταν μεσ' στίς αδύνατες αναλαμπές τής νεοφανούς γνώσεως διακρίνεις πώς αυτός ὁ παλιὸς δρόμος τῶν πατέρων σου δέν έχει διέξοδο — τότε τὸ γκρέμισι' αυτό τής πίστεως σου λύνει τὰ γόνατα και σὲ ρίχνει χάμω άπελπιζμένο κ' έξουθενωμένο. Ἄφου έχασες τήν πίστι σου στο σκοπὸ τής πορείας σου, ριζώνεις στο μέρος που έπεσες και γίνεσαι άρνητής. Ρωτήστε τούς τραγικούς νέους τοῦ αἵωνος μας να σας πουν γιατί στα δεκαοχτώ τους χρόνια έγιναν άρνητές.

"Όμως τὸ έμβρυο κάποτε ώριμάζει και γίνεται άντρας. Αὐτὸς ξέρει να ρίχνεται μέσ' στα φάραγγια και με τὰ μπρούτζινα μπράτσα του ν' ανοίγει καινούργιους δρίζοντες. Στο σημερινὸ κατάντημα τῶν ανθρώπων δέν φταίει ή έλλειψη θρησκευτικής πίστεως. Φταίνε μόνο εκείνοι που στάθηκαν υπεύθυνοι για τήν έλλειψί της.

* * *

Κανείς άπ' τούς μεγάλους ή τούς μικρούς πνευματικούς ήγέτες τοῦ Χριστιανισμοῦ δέν τόλμησε να ξεχωρίσει τὰ δύο στοιχεία τής διδασκαλίας. Τὸ τυπικὸ ή θρησκοληπτικὸ που πήγασε άπ' τούς ψυχονευρωτικούς ὀπτασιασμούς τής άμόρφωτης μάζας τής έποχῆς τοῦ Χριστοῦ και τῶν πρώτων αἰώνων (τέτοιους αρκετούς έχουμε και σήμερα) και τὸ ουσιαστικὸ ή κοινωνικὸ που αποτελεί αὐτὴ τήν οὐσία και τὸ νόημα τοῦ λόγου και τοῦ έργου τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ μεγάλο δυστύχημα είναι ὅτι τὸ τυπικὸ ή θρησκοληπτικὸ στοιχείο έχει χώσει τις ρίζες του σαν άγκάθι που ζει παρασιτικά στο δέντρο τής οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, κ' έχει θεριέψει και τῶχει πνίξει. "Όσες φορές κοίταξα στο μέρος που μοῦδειξαν με τὸ άτροφικὸ πνευματικὸ τους δάχτυλο οἱ μεγάλοι κ' οἱ μικροί ήγέτες τοῦ Χριστιανισμοῦ δέν είδα παρά μόνο τ' άγκάθι. Ποιὸς φταίει αν οἱ νέοι μας σήμερα έγιναν άρνητές;

Νά λοιπόν τὸ έργο που περιμένει τὸν άντρα που θ' ανοίξει τὸ δρό-

μο να βρει διέξοδο με τα μπρούτζινα μπράτσα του. "Ας γδύσουμε ολό-
γυμνο το Χριστό για να τον δοῦμε και να τον νοιώσουμε με τα μάτια
του είκοστού μας αιώνα. Κι' ας δόσουμε τα ἱμάτια του στον Πάπα και
στοὺς παπάδες να τὰ διαμοιράσουν ἑαυτοῖς.

* * *

Κ' ὕστερα γιατί να μὴν ἀφήσουμε, συνειδητά, τὸν κάθε ἄνθρωπο
να διαλέξει τὸ δικό του διάμεσο; Γιατί να μὴν περιλάβουμε μέσα σὲ
μια κοινωνική θρησκεία οποιοδήποτε μέσο εἶναι δυνατό να μᾶς οδηγή-
σει, με τὴν ἐξεργασία τῆς τυπικῆς Αὐταπάτης, σὴν οὐσιαστική ἀλήθεια
τῆς Ὀλοκληρώσεως; Ἐδῶ μπορεί ν' ἀναστήσει κανεὶς τὴν ὑπέροχη λα-
τρεία τοῦ Ἀπόλλωνα, Σύμβολο ὑπέρτατο μέσα στὰ Σύμβολα, τὰ πιὸ ὠραῖα,
τὰ πιὸ ὑγιή, τὰ πιὸ ὑπέροχα. Τοῦ Ἀπόλλωνα ἢ τοῦ Βάκχου.

Γιατί να μὴ διαλέξουμε λοιπὸν ἐλεύθερα, τό Σύμβολο
ποῦ μᾶς ταιριάζει;

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗΣ

Στις πολύδρες κοιλάδες κυλώντας
Κελαδεινή ομάδα τῶν δαιμονικῶν ὑπάρξεων
Τῆ μορφῆ ἔχαν γυναίκας
Ἢ νύμφες.

Ἐκεῖ καὶ ἡ Ἄρτεμις ἦταν
Ἄνειρο τῆς ζωῆς μου πολυθέατο
Ἰοχέαιρα
Χρυσηλάκατος κυνηγὸς
Ἐσαεὶ παρθένα εὐερέθιστη
Λέων
Γυναιξὶ καὶ ἀνθρώποις.

Ναί.
Ἐκεῖ καὶ ὁ μάντης Ἀπόλλων ἦταν
Ποίμνιος ὀπάων μῆλων
Κάρνειος, Λύκειος,
Παιῶν, ἀλεξίκακος ἦταν
Θεὸς ἀνθρώπων, Θεάνθρωπος,
Ἀπόλλων παμφώτεινος.

Κ' ἐγὼ ὁ μικρὸς
Εἰρεσιῶνη προσέφερα
Στὴν πομπὴ κυλισμένος
Ἀνθρώπων.
Τὰ ψωμάκια, τὰ σῦκα, τὸ λάδι,
Τὸ κρασί καὶ τὸ μέλι.

Κι' ἀπὸ τὸν Δίαν ἀκραῖο
Ζητῶ βροχῆ. Κ' ἦταν
Ὁ Λαφύστιος καὶ ὁ Λυκαῖος
Κελαινεφῆς
Ἵψιβρεμέτης
Ὅμβριος, ὑέτιος, ἰκμαῖος
Ζεὺς Πατὴρ Ὀλων, ἔρκειος, ὑγρηλάτης
Ὁ Ἐνοποιός.

Ὅμως σίγει παιὰν Ἀπολλῶνιε
Σὲ Διονύσου διθύραμβον.
Καὶ σὺ ψυχὴ ἀναστήσου.

Ἔργα ὄργια, ἔργα ὄργια
Ἰακχάζοντας
Μὲ δάδας καὶ θύρσον
Στὰ Παρνάσσεια φαράγγια τὰ γκρεμότροπα
Ἐγὼ
Τὰ ὠμοφάγια μαινάδων ἐγεύτηκα
Κ' ἔνθους Διονύσῳ μακάριος γεννήθηκα
Ναὶ
Ἀναγεννήθηκα ἔνθους.

Ἐκεῖ Διόνυσος ὁ μελάναιγος στ' ὠμοφάγιον
Αὐτούσιος ἦταν
Τοῦ διαμελισμένου, πολύτροπου καὶ παρδαλόχρωμου
Τράγου.

Κ' ἐγὼ
Σῶμα τοῦ κ' αἶμα τοῦ γένηκα
Στ' Ἄπειρ' ὀλόσωμος κ' ἔνθους
Ἐγὼ, αἶμα καὶ σῶμα τοῦ γένηκα
Στ' Ἄπειρ' ὀλόσωμος κ' ἔνθους.

Χαῖρε
Ὁ Διόνυσος ὁ ἐλευθερεὺς.
Μὲ δάδας καὶ θύρσον
Στὰ Παρνάσσεια φαράγγια τὰ γκρεμότροπα κείμει.
Τώρα πὺ γεύτηκα στοὺς μύριους ὄσους θανάτους
Τοῦ διαμελισμένου πολύτροπου
Τὴν Ἄθανασία.

Ἔργα καὶ ὄργια ἔργα καὶ ὄργια
Ἰακχάζοντας εἶμαι
Μὲ δάδας καὶ θύρσον

Ἐγώ, ὁ μέγας
Στ' Ἄπειρ' ὀλόσωμος κ' ἔνθους
Ἐψιβρεμέτης.

• • •

Χαῖρε ὦ ἐλευθερεὺς ὁ Διόνυσος
Θεὸς ἀνθρώπων.
Χαῖρε καὶ Σὺ Ζεῦ Πάτερ Ὁμοούσιε
Ὅρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων
Ἐρκεῖος, ὑγρηλάτης
Ὅμβριος, ὑέτιος, ἱκμαῖος
Ὁ Ἐνοποιός.

Καὶ σὺ ψυχὴ μ' ἀναστήσου.

Καὶ σὺ ψυχὴ μ' ἀναστήσου

Ἐδῶ τελειώνει τὸ χειρόγραφο. Ἐνότητα, διάσπασι. Μονάδα καὶ Πολλαπλότητα. Διάσπασι πού ζεῖ μετὰ τὴν νοσταλγία τοῦ Ἐνός πού χάθηκε. Πολλαπλότητα πού ἀναθρέφεται μετὰ τὴν ἀνάμνησι τοῦ παρελθόντος. Ἀνάμνησι πού γίνεται ὁ βαθὺς καὶ κοσμογονικὸς πόθος τοῦ μέλλοντος. Ὁ ἀπατηλὸς δρόμος τῆς Αὐταπάτης πού φτειάχνει τὸ Μεγάλου Συμβιβασμὸ τῆς Ζωῆς κι' ὅταν ἱκανοποιεῖται δίνει μιὰ πρόχειρη κι' ἐφήμερη εὐτυχία, ὅταν ἀποτυγχάνει βυθίζει τὸ ἄτομο στὴ μελαγχολία καὶ τὴν δδύνη.

Κὴ εὐτυχία, πάντα ἐφήμερη καὶ ψεύτικη ἀφοῦ στηρίζεται μόνο στὰ εἶδωλα. Ὁρατο πού παύει νὰ συναρπάξει, ἀγαπημένο πρόσωπο πού τὸ βαρεῖσαι νὰ τὸ βλέπεις, ἓνα πάθος — ἀντικείμενο, πρόσωπο, ἀσχολία, ψύχωσι, ὅ,τι καὶ νᾶναι — πού στὸ τέλος τὸ μπουχτίζεις καὶ τὸ σιχαίνεσαι, αὐτὴ ἡ ἀνιαρὴ ρουτίνα τῆς ζωῆς μετὰ τίς μικροχαρὲς τῆς καὶ τίς μικρολύπες τῆς, μέσα στὸ δρόμο τῆς Πονηρῆς Αὐταπάτης.

Ὁ σαδιστής, ὁ κατακτητής, ὁ πανίσχυρος, ὁ ἥρωας, ὁ «ἄντρας» πού θέλει νὰ πάρει καὶ νὰ ἐνσωματώσει τὸ συμβολικὸ Σύμπαν στὸν ἑαυτὸ του. Ὁ μαζοχιστής, ὁ παθητικὸς, ὁ μελάγχολος, ὁ ἀδύνατος, ἡ «γυναίκα» πού θέλει μόνο νὰ δώσει καὶ νὰ δοθεῖ γιὰ ν' ἀφομοιώσει τὸν ἑαυτὸ του στὸ Σύμπαν - Σύμβολο. Οἱ δύο αἰώνιοι δρόμοι τῆς Αὐταπάτης: τὸ Σὺν καὶ τὸ Πλὴν, τὸ Κερί καὶ ἡ Φλόγα, ἡ Θυσία καὶ Ἄυτοθυσία, τὸ Ἄρρεν καὶ τὸ Θῆλυ. Ὁ Ἀφέντης κι' ὁ Δοῦλος.

Κ' ὕστερα, κάποι' ἀχτίδα. Ἐνα νέο Σύμβολο — ἡ μεγάλη Ἀγάπη, ἡ παγκόσμια, ὅπως μπορεῖ νὰ τὴ νοιώσει μιὰ μορφή σὰν τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Ἀσσίζης. Καὶ μιὰ νέα θρησκεία (μιὰ κὴ παλιὴς ἔχουν φτάσει τὸ μπουχτισμα τῆς Αὐταπάτης) πού δὲν ἀρνιέται τὴ συνειδησι τοῦ Μεγάλου Συμβιβασμοῦ — ἴσως ἓνας Νεοχριστιανισμὸς πού μπορεῖ μιὰ μέρα ν' ἀναστηθεῖ σὰ συνειδητὸ Σύμβολο, ἴσως μιὰ νέα Ἀπολλώνεια καὶ Διονύσεια λατρεία πού τὸ ξέρει πὼς δὲν εἶναι τίποτα πιότερο ἀπὸ ἓνα γλυκὸ καὶ ὑπέροχο ὁμορφὸ ψέμα. Ἴσως κάτι ἀπ' ὅλα αὐτὰ μαζὺ ὅπως ταιριάζει στοῦ καθενὸς τὴ φύσι — ἔτσι ὅπως αὐτὸς βγήκε ἀπὸ τὸ ἐργαστήρι τὸ ἱερὸ τῆς δημιουργίας.

Αὐτὸ ἦταν τὸ διδάγμα τοῦ νέου τῶν εἴκοσι χρόνων πού σήμερα κι' ἂν ζοῦσε ὁ ἴδιος ὅπως ἦταν, θὰ τὸν εἶχαν θάψει καὶ κουκουλώσει τὰ εἶδωλα μιὰ καί, γιὰ νὰ κερδίσει ὁ Μεγάλος Συμβιβασμὸς τὸ παιχνίδι του, σ' αὐτὰ πάντοτε θ' ἀνήκει μοιραία κὴ τελευταία λέξι.

Η ΜΙΚΡΗ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΑΠΟ

ΕΙΔΩΛΑ

‘Ο καθένας—τό εἶδωλό του.

1. ΛΑΤΡΕΙΑ

Ἔτσι λοιπὸν ἐβρήκα τὸ σκοπὸ μου
Γλυκοκοιτάζοντας κι' ἀγαπώντας
Τὰ εἶδωλα.

Σὰν τὸ μῆλο πούπεσε
Γιὰ νὰ μοῦ δείξει τὸ νόμο
Τῆς βαρύτητος

Σὰν τὸ σπαθὶ πὺ ἀστραψε
Γιὰ νὰ μοῦ δείξει τὴν αἰωνιότητα
Τῆς στιγμῆς

Σὰν τὰ χεῖλη της πὺ φιλοῦσαν τὸ σταφύλι
Γιὰ νὰ μοῦ δείξουν τὸ ἀπέραντο
Τῆς ἀγάπης

Σὰν τὸ ξανθὸ πορτόκαλλο π' ἀνοίχτηκε
Στὰ δύο· γιὰ νὰ μοῦ δείξει πὺς μοιάζει
Στὸν ἥλιο.

Σὰν τὸ γλυκὸ κορίτσι πὺ γέλασε
Γιὰ νὰ μοῦ δείξει πὺς ἔτσι χαιρέτισε
Τὸ στερέωμα

* * *

Ἄλλος σκοπὸς δὲν μοῦλαχε
Νὰ λατρέψω
Ἄπὸ τὴν ἀγάπη μου στὴν Ψυχὴ
Τοῦ Κόσμου.

2. ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΕΝΟΣ ΜΙΚΡΟῦ ΚΟΡΙΤΣΙΟῦ

—Χεῖλη κι' ἀγκάλη ἂν θὰ σ' ἀφήσουν
ἔρμη, δλομόναχη, θλιμμένη
τί πιά στὸν κόσμον ν' ἀπομένει;
—Ἄλλες καρδιές νὰ σ' ἀγαπήσουν.

3. ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

Δὲν εἶχε ἀκόμα κλείσει τὰ τριάντα
σὰν ἦρθε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τῆ Σάμο.
Σ' ἓνα κῆπο
μαζώχνει τοὺς λίγους φίλους πὺ διαλέγει
καὶ συζητοῦν
ζῶντας μιὰ ζωὴ ἀπλὴ κι' ἀπέριττη
πὺ σφύζει ἀπὸ χαρὰ καὶ ἡδονή.

Πίσω τους βρίσκονταν οἱ πόλεμοι
τοῦ Ἀλεξάνδρου.
Ἔχουν στεριώσει — καθημερινὴ ρουτίνα —
κρίσι καὶ φτώχεια καὶ κακομοιριά.
Ὀλάκερη ἡ μάζα τοῦ παρελθόντος
σκέψεις, ἰδέες, φαντασία
ἢ στείρα παράδοσι κῆ δεισιδαιμονία
ἔχουν ρικνώσει τὸν ἄνθρωπο
χωρὶς χαρὰ.

(Μ' ἀπὸ τὸν μυρωμένο κῆπο πρέπει κάποιος σοφὸς νὰ τὸ φωνάξει.)

Ἀφήστε τὰ εἰδῶλα, λέγει,
τοῦ ὄνειρου.
Ξεχᾶστε τὰ σχήματα τ' ἄσαρκα, λέγει,
τῆς φαντασίας.
Νὰ οἱ αἰσθήσεις
π' ἀστράφτουν καὶ σφυροκοποῦν νὰ μᾶς ξυπνήσουν
ἀπὸ τὸ λήθαργο.
Μόνον αὐτὸ πὺ βλέπω καὶ πιάνω κ' αἰσθάνομαι
Σήμερα
εἶναι ἀλήθεια.
Μόνο τὸ Ἐδῶ καὶ τὸ Τώρα
κῆ αἰσθησι τῆς ἐμπειρίας
κῆ πρόληψι τῆς αἰσθήσεως
εἶναι ἡ μόνη Ἀλήθεια
δλάκερη.

(Από τὸ μυρωμένο κήπο του ἔπρεπε κι' αὐτὸ κάποιος σοφὸς νὰ τὸ φωνάξει.)

Στὴ φύσι γύρω μας καὶ μέσα σὲ μᾶς
τίποτα δὲν γενιέτ' ἀπὸ τὸ τίποτα
ἢ Σφαῖρα ἢ ἀκίνητη τοῦ Ἐλεάτη
σπασμένη βρίσκεται τώρα σ' ἄπειρα σπαρμένα σπέρματα
σάν ἄτομα ποὺ πλέουν στὸ κενὸ τοῦ χώρου
σὲ ἀέναη κίνησι
καὶ στρίθουν καὶ στρέφουν καὶ στροβιλίζονται
καὶ μαζώχονται σὲ βώλους σωματίων
ἐφήμερους καὶ τυχαίους
— ἄτομα σώματος κι' ἄτομα ψυχῆς
τυχαῖα κ' ἐφήμερα.

Κι' αὐτὴ ἐδῶ ἡ ψυχὴ μας
Τώρα
πνεῦμα, φωτιά κι' ἀγέρας — Ὕλη
θνητὴ σάν ὄλα τὰ θνητὰ
δὲν ἔχει τίποτα νὰ ἐλπίζει γιὰ τὸ ὕστερα
οὔτε ὁμως καὶ τίποτα νὰ φοβηθεῖ γιὰ τὸ μετὰ καὶ γιὰ τὸ πρὶν.

(Απὸ τὸν μυρωμένο κήπο του ἔπρεπε κάποιος σοφὸς νὰ τὸχε φωνάξει.)

Γι' αὐτὸ καὶ τώρα
Ζῆσε τὴ φύσι σου ἄνθρωπε ὅπως κι' ἂν εἶσαι
τὴν τυχαία φύσι σου
ζῆσε τὴν σήμερα γιὰ τὸ αὔριο
εἶναι τὸ μεγάλο τὸ Τίποτα ποὺ ἔρχεται
ἀνυπερθέτως.

Δὲν εἶχε ἀκόμα κλείσει τὰ τριάντα
σάν ἦρθε στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ Σιάμο.
Σ' ἓναν κήπο.
Ἐκεῖ ξεκίνησε τὴν μισοαλήθεια τοῦ σήμερα
χωρὶς ἐπαύριο.
Ἐκεῖ σάν κήπος μαράθηκε
κὴ ἡδονή.

(Απὸ τὸν μυρωμένο κήπο του θᾶπρεπε βέβαια κάποιος σοφὸς νὰ τὸχε φωνάξει.)

* * *

Όμως κι' αυτά πάντα, ψεύτικα ήταν
(τὰ ἔγνωσα, τὰ ἔζησα)!

σάν εἶπα τ' ἄλλα. Μισσαλήθειες
ἐφήμερες καὶ τυχαῖες.

Τ' ἀγάπησα, τὰ πόθησα, τὰ ζήτησα,
τὰ ἔγνωσα, τὰ ἔζησα, τὰ γνώρισα

— μὰ δὲν ἦταν αὐτὸ ποὺ ζητοῦσα.

— "Αχ καὶ ποῖός μπορεῖ τάχα γὰ μέ λυτρώσει
ἀπὸ τὰ εἶδωλα;

Τ' ἀγάπησα, τὰ πόθησα, τὰ ἔζησα

Μὰ δὲν ἦταν αὐτὸ ποὺ ζητοῦσα.

Μὰ δὲν ἦταν αὐτὸ ποὺ ζητοῦσα.

4. Ω Σ Ε Α Ν

Κι' αν μέσα στη θύελλα όρμᾶς
και τὸ σπαθί σου με βία χτυπᾶς
και παίρνεις τὸ κάστρο πὸν πάσχιζες νὰ πάρεις

Τότε μὴ λές ἦταν

μὴ λές εἶναι

λέγε — ὡς ἔάν.

Κι' αν ἡ δόξα σου στεφανώσῃ τὸ κεφάλι
και με ρόδα σου στρώσουν τὴ γῆ
και σ' ἀποθεώσουν στὸ θρίαμβο οἱ στρατιῶτες

Τότε μὴ λές ἦταν

μὴ λές εἶναι

λέγε — ὡς ἔάν.

Κι' αν ὁ Πλούτος σου χρυσῶσῃ τὰ χέρια
και φτειάχνεις και χτίζεις και δίνεις και σκορπᾶς
και τὸν κόσμο ἔχεις στὰ πόδια σου νὰ σοῦ ἀνήκει

Τότε μὴ λές ἦταν

μὴ λές εἶναι

λέγε — ὡς ἔάν.

Κι' αν ἡ ζωὴ σου γελᾷ μ' ὑποσχέσεις
και περισσῖα τὰ δῶρα μετρᾶς
και τὴ χαρὰ και ὕγεια ρουφᾶς με γαλήνη.

Τότε μὴ λές ἦταν

μὴ λές εἶναι

λέγε — ὡς ἔάν.

* * *

Και τώρα πὸν ὁ θάνατος ξαφνικά σε τρομάζει
και τὸν βλέπεις νὰ σιμώνει κοντά σου ἀποφασισμένος
π' ὀρέγεται νὰ σε λιώσει κατάχαμα στὴ σφιχτὴ ἀγκαλιά του

Τότε μὴ λές εἶναι

μὴ λές θᾶναι

λέγε — ὡς ἔάν.

5. ΣΤΗΣ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ

Στή ντάλα τοῦ καλοκαιριοῦ τὸ μεσημέρι
τὸ δρόμο πῆρα π' ἀνεβαίνει χωματένιος
στὸ Μοναστήρι, στήν κορφή.

Τὴ σκέπη του ἔχουν δόσει σὲ φημισμένη εικόνα
στὸ ξύλο δουλεμένη ἀπὸ κερήθρα καὶ λιθανωτὸ
μὲ τὴ μαδιά, μουντὴ κι' ἀσκητικὴ μορφὴ τῆς
ποῦ λὲς καὶ φῶς ἀνέσπερο τὴν ψάθει ἀπ' τὰ ἐρέβη
καὶ ξάφνου
στὸ χάος τὸ μελανὸ κι' ἀπύθμενο τ' ἀπείρου
ἀχνὰ τὸ σχῆμα δίνει καὶ τὸ ρυθμὸ
τοῦ Λόγου.

Μαζύ μου, ἰδρῶτα στάζοντας, στή φλογισμένη ἀνηφόρα
πλήθος βαδίζουν οἱ πιστοὶ νὰ προσκυνήσουν
φέροντας ὁ καθεὶς τὸ τάμα του, τὸν πόθο του κ' ἐλπίδα
στὸ βλογημένο εἶδωλο.

Ὅγκος σφιχτὸς καὶ σιωπηλὸς σιμώνουν
μὲ πίστι βαθεῖα καὶ ἄσειστη, ἀκράτητη κι' ὀρμητῆρα
τυφλὴ στὸ κύλισμά τῆς, σὰν ποτάμι —
τὸ ξακουσμένο ἰκόνισμα νὰ φτάσουν νὰ φιλήσουν
στὸ Μοναστήρι, στήν κορφή.

* * *

Σίγουροι πᾶμε τὸν ἀνήφορο
στή ντάλα τοῦ καλοκαιριοῦ τὸ μεσημέρι.
Τὸ ξέρ' ἢ ψυχὴ μας πῶς ὀ,τι ζητήσῃ
θεὸ νὰ τῷδρει
τ' ἢ πίστι μας στ' ἄπειρο ἀπλώνεται ὄνειρεύτρα
πέρ' ἀπ' τὸν κόσμον καθὼς τὴ φέρν' ἢ προσευχὴ καὶ πέρ' ἀκόμη
κι' ἀπὸ τὸ εἶδωλο.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἐχεις νοιώσει τὴν ἡδονὴ τὴν οὐράνια
σὰν ματιάσεις τὰ χέρια σου νὰ ροζιάζουν
ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς δημιουργίας;
Τότε λάτρεψε μ' ὅλη τὴν ψυχὴ σου τὰ εἶδωλα
τί ἄλλη λύσι δὲν σοῦλαχε νὰ ὑπάρχει.

6. Ο ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΑΣ

Τὸν ἔβλεπα τὸν ἐπιχειρηματία πὺ μεγαλοουργοῦσε
μὲ πάθος δοσμένος στὸ ἑλιόφαντο εἶδωλο
τῆς δημιουργίας.

Ἐκεῖ πὺ πρῶτα στέκονταν φτωχὸς καὶ μονάχος
καὶ πᾶσκιζε ξενυχτῶντας στὸ θαμπὸ τὸ λυχνάρι
νὰ γράψει τοὺς λογαριασμοὺς καὶ νὰ σκεφετῆ
σὲ ποιὸς καινούργιους δρόμους θὰ ξεχυθεῖ ν' ἀδράξει
τὸ εἶδωλο τῆς ζωῆς του τὸ πολυθύμητο.

Τώρα,

νὰ πὺ χιλιάδες ἄθρῳποι τὸν δουλεύουν — μυρμήγκια
συναγμένα σὲ τόπους πὺ χτίσαν ὁ μόχθος
κὴ φαντασία τῆς δημιουργίας τῆς πολύμορφης
ἐνὸς ἄθρῳπου.

Κι' ὀλοένα τὰ ἐργοστάσια πληθαίνουν
καὶ καμινάδες σκοτίζουν τὸν ἥλιο
καὶ μηχανές μὲ ρυθμὸ ἐδομβοῦσαν

Κι' αὐτὸς

μ' ὄρμη στὸν κόσμῳ ξεχύνεται πέρα
τὴν πόρτα περνῶντας τῆς πατρίδας πολύπραγος
χτίζοντας καὶ πέρ' ἀπ' Εὐρώπη καὶ σκάφτρνας σκύφτοντας
στὶς πέντε ἠπείρους.

Τὸν ἔβλεπα τὸν ἄθρῳπο πὺ μεγαλοουργοῦσε
μὲ λύσσα δοσμένο στὸ πολύστοργο εἶδωλο
τῆς δημιουργίας.

Κοί υπάλληλοι πού διαφέντευε πλήθος κοί ἐργάτες
πού σ' ὄλους δουλειά και βιός εἶχε προσφέρει
ἀνήμποροι νά τὸν φτάσουν στὸ μόχτο τὸν ἀπαυστο
τῆς δουλεύτρας ὀρμῆς του
τὸν βλέπαν
μέ τ' ἀσαλάγιαστο μῖσος τῆς ποθοδότρας ψυχῆς τους
νά μαζώχτει τὰ πλούτη πού τοῦ κέρδιζ' ἢ σκέψι
και ξανά νά τὰ ρίχτει σὲ νέους λειμῶνες
γιὰ νά δόσει σ' αὐτοὺς ὄλο και πιότερο σκοπούς κ' ἔργο
νά δράσουν.

ᾠ! και πῶς αὐτοὶ τὸν μισοῦσαν!

(Γιατ' ἦταν αὐτὸς ὁ πολύτροπος και ὄχι ἐκεῖνοι!)

Τὸν ἔβλεπα τὸν ἐπιχειρηματία πού μεγαλουργοῦσε
μέ πάθος δοσμένος στὸ μονόλαμπρο εἶδωλο
τῆς δημιουργίας.

Κι' ὄλοένα τὰ ἐργαστάσια πληθαῖναν
κοί καμινάδες σκοτίζαν τὸν ἥλιο
κοί μηχανές μέ ρυθμὸ ἔβομβοῦσαν.

Κι' αὐτός,

τὴν καρδιά τ' εἶχε στίψει, στεγνὴ ἀπὸ συμπόνοια
κ' εἶχε στερέψει τὴ σκέψι ἀπὸ καλωσύνη και δίκιο
ἀδάμαστος, ἀλύγιστος και ποταπὸς — χωρὶς ἦθος
δρασκελώντας σὰ Μοῖρα τὴ σκληρὴ ἀνηφόρα
τῆς δημιουργίας.

* * *

Κοί υπάλληλοι πού διαφέντευε πλήθος κοί ἐργάτες
π' ἀπ' τὴν ἀδάμαστη σκέψι του ἀντλοῦσαν τὸ βιός τους
κάθε φορὰ πού φούσκωναν μέ τὰ μισθὰ τους τὴν τσέπη
τὸν ἔκραζαν Κτῆνος κ' ἀνάλητο και βρωμερὸ
κεφαλαιοκράτη χωρὶς ἦθος
μέ τ' ἀσαλάγιαστο μῖσος τῆς λαβωμένης ψυχῆς τους.
(Γιατί ἔλαχε αὐτὸς ὁ πολύτροπος και ὄχι ἐκεῖνοι!)

Κι' ὄλο νέα κομάτια ζητοῦσαν νά πάρουν
και νά συλλήσουν τὸ βιός π' αὐτὸς κουβαλοῦσε
ἀπ' τίς πέντε ἠπείρους.

Πάγχρυσσο βιός πού χωρὶς αὐτὸν δὲν θὰ τῶχαν
μῆτε σὰν ὄνειρο.

Κ' ἔτσι τῶβλεπα τὸ Κτῆνος ποὺ μεγαλουργοῦσε
μὲ λύσσα δοσμένο μονόπλευρα στὸ μυριάστοργο εἶδωλο
τῆς δημιουργίας.

Κτῆνος,

ἀμείλιχτο, ἀνελέητο καὶ ποταπὸ — χωρὶς ἦθος
νὰ δίνει τὸν ψεύτικο λόγο του μ' ὑποσχέσεις καὶ δῶρα
— γιὰ νὰ τὸν ἀθετήσῃ σὲ λίγο.

Νὰ γλύφει δουλικὰ μ' ὑποκρισία τὸν εὐεργέτη του
— γιὰ νὰ τὸν κλωστήσῃ μὲ μῖσος

σὰν πιά δὲν τὸν εἶχεν ἀνάγκη.

(Καὶ μ' ἀκόμα πιότερο μῖσος ἐπειδὴ κάποτε, ἀλήθεια, τὸν εἶχεν ἀνάγκη!)

Κτῆνος, ἀνάλγητο καὶ βρωμερὸ μὰ πολύχρυσο

Κτῆνος

π' ἀμείλιχτ' ἀνελέητα καὶ ποταπὰ — χωρὶς ἦθος

δρασκελώντας σὰ Μοῖρα τῆ σκληρῆ ἀνηφόρα

τῆς δημιουργίας

ἔσπερνε τὸν τόπο του τὸν χρυσαμένο μὲ λογῆς σκοποῦς κ' ἔργα

καὶ πλήθαινε τίς τάξεις τῶν ἀθρώπων ποὺ δροῦσαν

καὶ ζοῦσαν

κ' ἔστελγε τὰ καρὰβια του μὲ καλοπληρωμένα πληρώματα

ν' ἀρμενίσουν

καὶ νὰ φουσκώσουν τίς θάλασσες

στὶς πέντε ἠπείρους.

Κι' ὀλοένα τὰ ἐργοστάσια πληθαῖναν

καὶ καμινάδες σκοτίζαν τὸν ἥλιο

καὶ μηχανές μὲ ρυθμὸ ἐβαμβοῦσαν.

Τί αὐτὸς τίποτ' ἄλλο στὸν κόσμον δὲν ἔστεργε

[ἀπ' τὸ πολύστοργο εἶδωλο

τῆς δημιουργίας.

* * *

Κ' εἶναι καιρὸς τῶρ' ἀλήθεια, νὰ μιλάμε γιὰ ἦθος;

Πῶς θὰ γενόταν ἡ ἄρσι καὶ ποῦ θὰ ἦταν ὁ κόσμος

Χωρὶς τὰ κτήνη;

7. ΑΝΤΙΓΕΝΕΣΙ

Πώς θα γυρίσει ο άνθρωπος στη Μονάδα
Πού πέθανε;
Πώς θα γνωρίσει ο άνθρωπος την Έδემ
Πού έχάθηκε;
Πώς θα γίνει ο άνθρωπος ο Πλάστης
Του θεού του;

Σ' αυτά όλα φαντάζει με το φως που τυφλώνει
Μιά μόνη φροντίδα.
Και σά δώρο προβάλλει για τον Κόσμο του "Άλλοτε
Ή Αδταπάτη.
— Ή γλυκειά Αδταπάτη.

"Όλοι οί έρωτες που μπορούν να υπάρξουν
Σ' ένα μόνο Σκοπό άγναντεύουν.
Και κάθε μόριο της σκόνης
Που είμαστε.
Και κάθε κύτταρο του "Όντος
Που χάθηκε,
Όρέγεται να ξανάβρει τον Κόσμο που ήταν
Και να γνωρίσει του Έρωτα την ήδονή
Με το Σύμβολο.
Είδωλο που θα το φέρει στη μήτρα που τθρεψε
[και τ' ανάδειξε
της Μάνας.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΚΥΚΛΟΣ

Ἡ χλόη πέφτει ἄφυχη
Κάτω ἀπὸ τὰ βαρειά καὶ κουρασμένα
Βήματά μας.

Βαδίζαμε κι' ὀλοένα πηγαίναμε
Καὶ προχωρούσαμε
Χωρὶς τέλος.

Κι' ὅταν γυρίσαμε
Κι' ἀφοῦ περπατήσαμε
Κι' ἐξερευνήσαμε
Τὸ ἄπειρο,

Βρήκαμε τελικὰ τὸ χῶρο πού ζητούσαμε.
Κ' εἶδαμε πῶς ἦταν ὁ ἴδιος
Μ' αὐτὸν ποῦχαμ' ἀφήσει
Στὸ ξεκίνημά μας.

Ὁ καθένας
—τὸ εἶδωλό του.

APPENDIX

(Από τὸ βιβλίο μου *Dreams of Illusion* μεταφράζω τὴ Συνοπτικὴ Ἐκθεσι τῆς Αἰσθητικῆς Θεωρίας)

A. ΣΤΡΟΦΗ (ρασιοναλισμός — λογική) (Τὸ Λογικὸ)

- 1.0.0. Αὐτὸ πὸν δίδεται εἶναι ὁ Κόσμος.
 - 1.1.0. Ὁ Κόσμος εἶναι ἡ Ἄπειρη Ὀλότης.
- 2.0.0. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα χρησιμοποιεῖ τὴν Κατηγορίαν τοῦ Περιορισμοῦ γιὰ νὰ διαμελίσαι τὸν Κόσμον σὲ χωριστὰς ἰδέας (Πολλαπλότης).
 - 2.1.0. Ἡ (δημιουργημέναι) ἰδέαι ἀναζητοῦν ἀντίστοιχα ἀντικείμενα στὴν ἐμπειρία.
 - 2.2.0. Ἡ λογικὴ λειτουργία τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος συνίσταται στὴν τακτοποίησιν τῆς Πολλαπλότητος μετὰ τὴν ὑπαγωγή τῶν ἐιδικῶν ἰδεῶν—ἀντικειμένων σὲ μιὰ ὁλονὴν καὶ πρὸ γενικῆ τάξεως (τὴ μείζονα πρότασιν).
 - 2.2.1. Ἡ τελικὴ γενικὴ τάξις εἶναι ὁ Κόσμος (1.0.0.)
- 3.0.0. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα διατηρεῖ τὴ μνημὴ τῆς ἰδίας τοῦ τῆς λειτουργίας (2.0.0.) μετὰ τὴ μορφὴ τῆς Κατηγορίας τῆς Κοινωνίας (σχέσις αἰτίας—ἀποτελέσματος).
 - 3.1.0. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα γνωρίζει a priori ὅτι ὅλα τὰ ἀντικείμενα ἔχουν σχέσις μετὰξὺ τους διότι γνωρίζει ὅτι εἶναι αὐτὸ τὸ ἴδιον πὸν διεμέλισε τὸν Κόσμον σὲ Πολλαπλότητα. (2.0.0.)
 - 3.1.1. Ἡ Κοινωνία (Αἰτιότης) εἶναι ἡ ἀνάμνησις τῆς πνευματικῆς λειτουργίας 1—3.
 - 3.1.2. Ἡ λειτουργία 1—3 εἶναι ὁ τομεὺς τοῦ Γνωστικοῦ Ὀργάνου (Cognitive Faculty).
 - 3.1.3. Ἡ λειτουργία τοῦ Γνωστικοῦ Ὀργάνου εἶναι ἡ σφαῖρα τοῦ ρασιοναλισμοῦ.

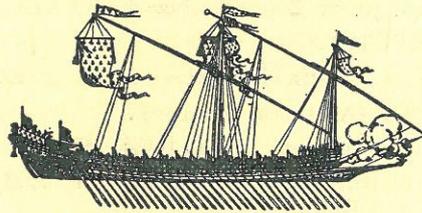
B. ANTIΣΤΡΟΦΗ (ιρρασιοναλισμός — Αισθητική) (Τὸ Παράλογο).

- 4.0.0. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ποθεῖ τὴν ἐπιστροφή στὴν ἀρχική του κατάσταση (1.0.0.) Ποθεῖ τὴν ἔνωσίν του μετὸν Κόσμον ἀναιρώντας ἔτσι τὴ γνωστικὴ λειτουργία. (2.0.0.)
- 4.1.0. Ἡ ικανοποίησι αὐτῆς τῆς ἐπιθυμίας δίνει τὸ συναίσθημα τῆς Εὐτυχίας.
- 5.0.0. Ὁ Πόθος (4.0.0.) μπορεῖ νὰ ικανοποιηθῆ μετὰ τὴν Κατηγορίαν τῆς Αὐταπάτης.
- 5.1.0. Αὐταπάτη εἶναι ἡ χρῆσις ἐνὸς ΣΥΜΒΟΛΟΥ, ὡς ἐὰν τὸ Σύμβολο ἦταν ὁ Κόσμος (1.0.0.).
- 5.1.1. Ὅταν τὸ Σύμβολο εἶναι ΠΡΑΓΜΑ, αὐτὸ εἶναι ἡ σφαῖρα τῆς ΤΕΧΝΗΣ.
- 5.1.2. Ὅταν τὸ Σύμβολο εἶναι ΠΡΟΣΩΠΟ, αὐτὸ εἶναι ἡ σφαῖρα τοῦ ΕΡΩΤΑ.
- 5.1.3. Ὅταν τὸ Σύμβολο εἶναι ΙΔΕΑ, αὐτὸ εἶναι ἡ σφαῖρα τῆς ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ.
- 6.0.0. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ταυτοποιεῖται μετὰ τὸ Σύμβολο κ' ἔτσι ἔχει τὴν Αὐταπάτην ὅτι ταυτοποιεῖται μετὸν Κόσμον (1.0.0.)
- 6.1.0. Ἡ ταυτοποίησι εἶναι ἡ ἐνεργητικὴ ἢ παθητικὴ.
- 6.2.1. Στὴν Τέχνην τὸ πρᾶγμα εἶναι ὁ Κόσμος. Εἶναι τὸ πρᾶγμα τῆς ΩΜΟΡΦΙΑΣ.
- 6.2.2. Στὸν Ἔρωτα τὸ πρόσωπο εἶναι ὁ Κόσμος. Εἶναι τὸ πρόσωπο τῆς ΑΓΑΠΗΣ.
- 6.2.3. Στὴ Θρησκείαν ἡ ἰδέα εἶναι ὁ Κόσμος. Εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ΛΑΤΡΕΙΑΣ.
- 7.0.0. Ταυτοποίησι μετὰ τὸ Σύμβολο εἶναι ΕΥΤΥΧΙΑ. Μὴ—ταυτοποίησι εἶναι ΔΥΣΤΥΧΙΑ.
- 7.1.0. Ἡ λειτουργία 4—7 εἶναι ὁ τομεὺς τοῦ Αἰσθητικοῦ Ὁργάνου (Aesthetic Faculty).
- 7.1.1. Ἡ ἀναίρεσις (4.0.0.) τῶν λειτουργιῶν τοῦ Γνωστικοῦ Ὁργάνου εἶναι ἡ σφαῖρα τοῦ ἱρρασιοναλισμοῦ.
- 8.0.0. Εὐτυχία εἶναι ἡ ταυτοποίησι μ' αὐτὸ πὸν δίδεται, τὸν Κόσμον. Αὕτη εἶναι ἡ σφαῖρα τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Στή σφαίρα τῆς Ἀντιστροφῆς (τοῦ Αἰσθητικοῦ)
ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ
μπορεῖ νὰ γίνεῖ ἀντικείμενο Πίστεως.

(Ἐδῶ μέσ' ἀπλώνονται οἱ λειμῶνες τοῦ Φανατισμοῦ)

**Νὰ φοβᾶσαι τὸν ἄνθρωπο
ὅταν βακχιάζει χαυνωμένος
μέσα στή σφαῖρα τῆς Ἀντιστροφῆς.**

«Εξαίρετο βιβλίο».

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΠΑΛΛΑΝΤΙΟΣ
π. Πρόεδρος 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν

«Είναι ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον ἔργον».

ΠΑΝΑΓ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

«Ἐπισημαίνω τὴν ἀριότητα, τὴν στοχαστικὴ ποιότητα καὶ τὴν αἰσθητικὴ διαβάθυνσι, στὴ φιλοσοφικὴ αὐτὴ ἔργασία».

ΔΗΜ. ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ
(ἐφ. «Βραδυνή»)

«Γοητεύει ἡ θεωρία τοῦ συγγραφέως. Γερὴ ἡ ὑπόδομή καὶ ἡ δομὴ τῆς. Ἡ γραφὴ λιτὴ. Ὑφος μὲ σαφήνεια, ἐνάργεια καὶ ἐπιγραμματικότητα».

ΑΓΓ. ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ
(ἐφ. «Ἀκρόπολις»)